

INCIPIT

LIBER PSALMORUM.

(I.) Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, A
 et in via peccatorum non stetit,
 et in cathedra derisorum non sedit.
 Sed in lege Domini ¹ voluntas ejus,
 et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
 Et erit tanquam ², lignum transplantatum juxta ri-
 vos ³. (h. rivulos) aquarum,
 quod fructum suum dabit in tempore suo.
 Et folium ejus non defluet (Al. fluent),
 et omne quod fecerit prosperabitur.
 Non sic impii,
 sed tanquam pulvis quem projicit ventus.
 Propterea non resurgent impii in judicio, neque
 peccatores in congregatione justorum.
 Quoniam novit Dominus viam justorum, et via (Al.
 iter) impiorum peribit.
 (II.) Quare turbantur ⁴ (h. turbabuntur) gentes,
 et tribus (h. plebes) meditabuntur inania?
 Consurgent reges terræ, et principes tractabunt
 pariter adversus Dominum, et adversus Chris- B
 tum ejus.
 Disrumpamus vincula eorum,
 et projiciamus a nobis laqueos eorum.
 Habitator cœli ridebit.
 Dominus subsannabit eos.
 Tunc loquetur ad eos in ira sua,
 et in furore suo conturbabit eos.
 Ego autem orditus sum ⁵ (unxit) regem meum su-
 per Sion montem sanctum meum.
 Annuntiabo (h. Narrabo) Dei præceptum.
 Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie
 genui te,
 Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam,
 et possessionem tuam terminos terræ.
 Pascea eos in virga ferrea,

ut vas figuli conteres eos.
 Nunc ergo, reges, intelligite,
 erudimini, judices terræ.
 Servite Domino in timore,
 et exultate ⁷ in tremore,
 Adorate ⁸ pure
 ne forte irascatur, et rereatis de via.
 Cum exarserit post paululum furor ejus,
 beati omnes qui sperant in eum.

PSALMUS ⁹ DAVID, CUM FUGERET A FACIE ABSALON
 FILII SUI,

(III.) Domine, quare multiplicati sunt hostes mei,
 multi consurgunt adversum (Al. contra) me.
 Multi dicunt animæ meæ.
 Non est salus huic in Deo. SEMPFR ¹⁰.
 Tu autem, Domine, clypeus circa me, gloria mea
 et exultans caput meum.
 Voce mea ad Dominum clamaſo,
 et exaudiet me de monte sancto suo.
 SEMPER.
 Ego dormivi, et soporatus sum:
 evigilavi, quia Dominus sustentavit me.
 Non timebo millia populi, quæ circumdederunt me.
 Surge, Domine, salvum me fac, Deus meus,
 quia percusisti omnium inimicorum meorum
 maxillam,
 dentes impiorum confregisti.
 Domini est salus,
 super populum tuum ¹¹ benedictio tua.
 SEMPER
 VICTORI IN PSALMIS CANTICUM (h. Psalmus) DAVID.
 (IV.) Invocantem me exaudi me, Deus justitiæ meæ,
 in tribulatione dilatasti mihi:
 Miserere moi,

¹ Cisterciens. ms. interserit *fuit*, quod tacet Hebræus textus verbum.

² Quæ deinceps occurrunt margini apposita C scholia cum *h* nota, e suis ut vocat, Canonis Hebraicæ veritatis mss. exemplaribus Martianæus descripsit.

³ Monemus lectorem studiosum omnia isthæc scholia marginalia quæ deinceps occurrunt in toto Psalt. posita esse in exemplaribus Canonis Hebræi veritatis, ubi incorruptus fere servatur textus Versionis Hieronymi cum hujusmodi adnotatiunculis ad marginem. Porro eadem scholia translata sunt imperitia librorum in contextum sacrum psalm., ita ut in tribus antiquis mss. codicibus textus mutatus inveniatur cum annotationibus marginalibus per totum Psalterium Manuscripti illi sunt, Vaticanus Bibliorum sacrorum codex n. 5729, codex item Biblicus Augustinorum Burdigalensium, et alter monasterii S. Michaelis in periculo matris. Nonnullam etiam partem scholiorum invenimus in aliis exemplaribus mss. unde in editis libris facile derivari potuerunt. Nos ad fidem codicum mss. vetustissimorum ac optimæ notæ, omnia suis locis restituere curavimus. MART.

⁴ Iterum Cisterciens. ms. *tanquam arbor transplantata*, et cohærenter, *quæ fructum*, etc. Sequitur cum vetustissimo Regiæ ms. atque ipso Scholiaste, *juxta rivulos*, etc.

⁵ Quod mavult Scholiastes *turbabuntur*, nostri quoque mss. præferunt.

⁶ Hic quoque juxta Scholiastem *unxi* habent mss. nostri pro *orditus*: et mox *sanctum suum* pro *meum* legunt, Hebræo tamen contradicente.

⁷ Interserit Cisterciens. ms. *ei* voculam.

⁸ Locum istum urget Rufinus adversus Hieronymum, quod nempe alibi vertisset, *adorate filium*. Sed hujus reprehensionis imperitiam acriter ac crudite retundit S. Doctor, ostendens verba Hebraica *נשקן בר* *nascu bar*, diversis interpretationibus posse converti. « Quid ergo, inquit, ecclesiasticæ fidei nocet, si doceatur lector, quot modis apud Hebr. unus versiculus explanetur. » Cætera vide apud ipsum l. i. Apologiæ adversus Rufinum. MART.

— Sic ipse olim legit S. Augustinus in Speculo, ubi Hieronymianam hanc Hebræo translationem diligentissime sequitur. Recolendus porro ad hunc locum S. interpres in Apologia contra Rufinum lib. i, num. 19.

⁹ In Cisterciensi ms. *Canticum* inscribitur. Tam in Regio *Abessalon* scriptum est pro *Absalon*. Iterum in Cisterciensi, *Domine, quid grandes sunt*, etc. Hebræus *בה רבו*.

¹⁰ Quid significet illud *semper*, quod apud Hebr., *סלה*, *sela*, apud Græcos autem *Diapsalma* dicitur, vide in epistola Hieronymi ad Marcellam, cujus principium est: « Quæ acceperis, reddenda sunt cum fenore. » MART.

¹¹ Tacet Cisterciens. ms. *tuum*: alter vero Regiæ subsequentes voces, *benedictio tua*.

et exaudi orationem meam.
 Filii viri usquequo inclyti mei (h. gloria mea) igno-
 miniose
 diligitis vanitatem quærentes mendacium SEMPER.
 Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit (Al.
 reddet)
 Dominus sanctum (h. misericordem) suum,
 Dominus exaudit cum clamavero ad eum.
 Irascimini et nolite peccare,
 loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra,
 et tacete. SEMPER.
 Sacrificate sacrificium justitiæ,
 et fide in Domino.
 Multi dicunt: Quis ostendit nobis bonum?
 leva super nos lucem vultus tui, Domine.
 Dedisti lætitiã in corde meo,
 a tempore ¹ frumentum et vinum eorum multi-
 plicata sunt;
 In pace simul requiescam et dormiam,
 quia tu, Domine specialiter securum habitare B
 fecisti me.

VICTORI SUPER ² HÆREDITATIBUS CANTICUM (h. *Psalmus*) DAVID.

(V.) Verba mea auribus percipe, Domine ³,
 intellige murmur meum (h. meditationem meam).
 Adverte ad vocem clamoris mei ⁴
 rex meus et Deus meus,
 quia te deprecor.
 Domine, mane audies vocem meam,
 mane præparabor ad te, et contemplanbor. ⁵
 Quoniam non Deus volens iniquitatem (h. impie-
 tatem) tu,
 nec habitabit juxta te malignus.
 Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum,
 odisti omnes operantes iniquitatem.
 Perdes loquentes mendacium,
 virum sanguinum et dolosum
 abominabitur Dominus.
 Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ
 introibo (Al. *add.* in) domum tuam,
 adorabo in templo sancto tuo in timore tuo.
 Domine, deduc me in justitia tua propter insidia-
 tores (h. decantores) meos,
 dirige ante faciem meam viam tuam.
 Non est enim in ore eorum rectum,
 interiora eorum insidiæ:
 Sepulcrum patens guttur eorum,
 linguam suam lenificant ⁶.
 Condemna eos Deus,
 decidant a consiliis suis:
 Juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos:
 quoniam provocaverunt te (Al. *ad* Deus).
 Et lætentur omnes qui sperant in te,
 in perpetuum (h. in sæculum) laudabunt:
 Et proteges eos,
 et lætabuntur in te, qui diligunt nomen tuum.
 Quia tu benedices justo,
 Domine, ut scuto (h. hasta) placabilitatis coro-
 nabis eum,

¹ Tres nostri mss. *in tempore*.

² Idem mss. *pro* habent *pro super*. Cisterciensis *David* nomen præterea retinet. Denique unus *Reginæ* cum aliis apud *Marian.* in ipso *Psalmi* *audi* legit *pro auribus percipe*.

³ Ita exemplaria Canonis; cæteri, *audi, Domine*. MART.

⁴ Cisterciensis cum vulgatis libris, *Intende voci orationis meæ*, cujus versiculi spatium in antiquissimo *Reginæ* vacat: est tamen in *Hebræo*.

⁵ Addit Cisterciensis ms. *et sperabo*: et in subsequenti versus sine cum *Regio es* voculam.

⁶ In mss. nostris *lenificant*: In *Hebræo* וְלִיָּקֶן

⁷ In futuro *suscipiet* n.s. Cisterciensis. legit *pres-*
sus Hebræo וְקָם.

A VICTORI IN PSALMIS SUPER OCTAVA CANTICUM (h. *Psalmus*) DAVID.

(VI.) Domine, ne in furore tuo arguas me,
 neque in ira tua corripas me,
 Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum
 ego (Al. *tac.* ego),
 sana me, Domine, quoniam conturbata sunt os-
 su mea.
 Et anima mea conturbata (Al. *turbata*) est valde,
 et tu, Domine, usquequo?
 Revertere, Domine, erue animam meam, salva me
 propter misericordiam tuam.
 Quoniam non est in morte recordatio tui,
 in inferno quis confitebitur tibi?
 Laboravi in gemitu meo.
 natate faciam tota nocte lectum (Al. *lectulum*)
 meum,
 lacrymis meis stratum meum rigabo.
 Caligavit præ amaritudine (h. irritatione) oculus
 meus,
 consumptus sum ab universis hostibus meis.
 Recedite a me omnes, qui operamini iniquitatem,
 quia audivit Dominus vocem fletus mei
 Audivit Dominus deprecationem meam,
 Dominus orationem meam suscepit ⁷.
 Confundantur et conturbentur vehementer omnes
 inimici mei,
 revertantur et confundantur subito (h. in momento
 IGNORATIO DAVID ⁸, QUOD CECINIT DOMINUS SUPER
 VERBA ÆTHIOPIS FILII JEMINI.
 (VII.) Domine Deus meus in te speravi,
 salva me ab omnibus persecutibus me, et li-
 bora me.
 Ne forte rapiat ⁹ ut leo animam meam.
 laceret, et non sit qui eruat.
 Domine Deus meus, si feci istud,
 si est iniquitas in manibus meis.
 C Si reddidi retribuentibus mihi malum,
 et dimisi hostes meos vacuos.
 Persequatur inimicus animam meam, et appreha-
 dat (Al. *comprehendat*).
 et conculcet in terra vitam meam,
 et gloriam meam in pulverem collocet ¹⁰.
 SEMPER.
 Surge, Domine (Al. *Deus*), in furore tuo,
 elevare indignans super hostes meos; et consurge
 (h. *expergiscere*) ad me iudicio quod mandasti.
 Et congregatio tribuum (h. *plebium*) circumdet te,
 et pro eo (Al. *hac*) in altum revertere.
 Dominus judicabit (Al. *judicat*) populos,
 judica me, Domine (Al. *Deus*) secundum justi-
 tiam meam,
 et secundum simplicitatem meam quæ est in me.
 Consumatur malum iniquorum (h. *impiorum*):
 et confirmetur justus ¹¹,
 et probator cordis et renum Deus justus.
 D Clypeus meus in Deo,
 qui salvat rectos corde ¹².
 Deus iudex justus,

⁸ Canon *Carcass.* et ms. *Carnutensis pro igno-*
ratione David: consequenter vero in ms. *S. Mi-*
chaelis, super verbis Chusi. MART.

— Nostri mss quoque alii *Martianæ* inspecti
pro ignoratione, et consequenter *super verbis Chu-*
si, Cisterciensis. pro verbis.

⁹ Idem nostri mss. *ne forte capiat*.

¹⁰ Unus Cisterciensis. ms. *in pulverem conculcet*

¹¹ Tres mss. *justitiã*, subsequenti etiam et vocula
 prætermissa. Pseudo-Hieronymus in *Commentar.*
 ad hunc locum. « In *Hebræo, inquit, ita scriptum*
est: Scrutans corda et renes, Deus, justus, ut postea
consequatur, Adfutorium meum a Deo. » etc.

¹² *Reginæ* ms. retinet *corde*.

et fortis, et ¹ comminans tota die.
 Non convertenti (*Al. convertet*) gladium suum acuet.
 arcum suum tetendit, et paravit illum.
 Et in ipso paravit vasa mortis,
 sagittas suas ad comburendum operatus est.
 Ecce parturit iniquitatem,
 et concepto dolore, peperit mendacium ².
 Lucum aperuit, et effodit eum,
 et incidet in interitum quem operatus est.
 Revertetur dolor (*h. dolus*) suus in caput ejus,
 et super verticem ejus iniquitas sua descendet.
 Confitebor Domino secundum justitiam ejus,
 et psallam (*Al. cantabo*) nomini Domini altissimi.

VICTORI PRO TORCULARIBUS CANTICUM
 (*h. Psalmus*) DAVID ³.

(VIII.) Domine (*Al. Dominus*) dominator noster,
 quam grande est nomen tuum in universa terra:
 qui posuisti gloriam tuam super cœlos.
 Ex ore infantium et lactentium fecisti ⁴ (*h. fundasti*)
 laudem (*h. virtutem*),
 propter adversarios tuos,
 ut quiescat inimicus et ultor.
 Videbo enim cœlos tuos opera digitorum tuorum,
 lunam et stellas quæ fundasti (*h. præparasti*),
 Quid est homo, quoniam recordarie ejus,
 vel filius hominis, quoniam visitas eum?
 Minues (*Al. minuisti*) eum paulo minus a Deo,
 gloria et decore coronabis eum.
 Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum,
 cuncta posuisti sub pedibus ejus.
 Oves et armenta omnia,
 insuper et animalia agri.
 Aves cœli et pisces maris,
 qui pertranseunt semitas marium ⁵.
 Domine dominator noster,
 quam grande est nomen tuum in universa terra.

VICTORI SUPER MORTE ⁶ FILII CANTICUM (*h.*
Psalmus) DAVID.

(IX) Confitebor Domino in toto corde meo,
 narrabo omnia (*Al. omni*) mirabilia tua.
 Lætabor et gaudebo in te,
 canam (*h. psallam*) nomini tuo. Altissime.
 Cum ceciderint (*h. converterint*) inimici mei retror-
 sum,
 corruerint et perierint a facie tua.

¹ Voculam *et* nostri mss. tacent. Falsus Hieronymus in Commentar. *Melius*, inquit, *in Hebræo habetur*, Comminatus in omni die, quod Aquila quoque transtulit.

² Ms. Corbeiens. prima manu, et canon San-Germanensis correctus, *et concepto dolo peperit mendacium*. MART.

— Cisterciens ut et alii apud Martian. mss. *concepto dolo*: quod potius critici alicujus perversa cura, quam librarii factum existimo incuria.

³ *Victori pro torcularibus ipsi David*. Sic inscribunt octavum Psalmum Canon Carcass. et alii duo mss. MART.

⁴ In nostris mss. *perfecisti*: mox unus Reginæ, *adversarios meos* habet pro *tuos*.

⁵ In exemplaribus Canonis Heb. veritatis scriptum legimus, *qui pertranseunt ponti mari*: sed in nostro San-Germanensi additur secunda manu syllaba *um*, ut legatur *marium*: in margine etiam positum est istud scholion, *h. semitas*; quod respondet *ponti* in textu, Codex Vaticanus, et alter S. Michaelis in Periculo Maris, nec non unus Augustinorum Burdigalensium legunt quod nos posuimus. Quatuor alii, nempe Regius, Corbeiens. Carnutensis, et Sorbonicus retinent cum edito, *semitas ponti*. MART.

— Cisterc. ms. *pertranseunt vias aquarum*: Regius autem *semitas Ponti*, ut et Martian. in aliquot e suis invenit.

⁶ Pari consensu *Pro morte* præferunt nostri mss.

A Fecisti enim judicium meum et causam meam,
 sedisti super solium iudex justitiæ.
 Increpasti (*Al. increpuisti*) gentes, periit impius.
 nomen eorum delesti in sempiternum (*h. sæculum*)
 et jugiter.
 Inimici ⁷ completæ sunt solitudines in finem,
 et civitates subvertisti:
 periit memoria eorum cum ipsis.
 Dominus autem in sempiternum (*h. sæculum*) se-
 debit,
 stabilivit ad iudicandum solium suum.
 Et ipse iudicabit ⁸ orbem in justitia, iudicabit popu-
 los in æquitatibus.
 Et erit Dominus elevatio oppresso,
 elevatio opportuna in angustia.
 Et confident in te qui noverunt nomen tuum,
 quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.
 Cantate (*h. Psallite*) Domino habitatori Sion.
 annuntiate in populis cogitationes ejus.
 B Quoniam quærens (*Al. quærentes*) sanguinem eorum
 recordatus est,
 nec oblitus est clamoris (*Al. clamorem*) paupe-
 rum.
 Miserere mei ⁹, Domine,
 vide afflictionem meam ex inimicis meis,
 qui exaltas me de portis mortis.
 Ut narrem (*Al. Et enarrem*) omnes laudes tuas
 in portis filiæ Sion,
 exultabo in salutari tuo.
 Demersæ sunt gentes in interitu quem fecerunt,
 in reti ¹⁰ quod absconderunt, captus est pes eorum
 Agnitus est Dominus iudicium faciens,
 in opere manuum (*h. palmarum*) suarum corruit
 impius.
 Sonitu SEMPER ¹¹.
 Convertantur impii in infernum,
 omnes gentes quæ oblitæ sunt Deum.
 Quoniam non in æternum oblivioni erit pauper
 expectatio pauperum ¹² peribit in perpetuum.
 C Surge, Domine, non confortetur homo: iudicentur
 gentes ante faciem tuam.
 Pone, Domine, terrorem eis:
 sciant gentes, homines esse se. SEMPER.

QUARE, DOMINE, STAS A LONGE ¹³,

(X.) Despicies in temporibus angustiae.

⁷ Tacet Regin. ms. vocem *inimici*, legitque, *completæ solitudinis in fine*. Cisterciens, *defecerunt fra-
 mæ* cum antiquis versionibus.

⁸ In instanti *judicat*, tum hoc, cum subsequenti versu mss. nostri omnes legunt.

⁹ Idem nostri mss. *Miseratus est mei Dominus, vidit afflictionem: qui exaltat me*, etc.

¹⁰ Ms. Cisterciens, *in fovea quam fecerunt, in rete*, etc.

¹¹ Plures ms. *sonitu sempiterno*, vel *cum sonitu sempiterno*. Canon San-Germanensis, et Vaticanus codex ms. *Psalm.*, *cum sonitu semper*. Editus legit juxta Hebr. *meditatione semper*. At verbum *meditationis* non apparet in novem mss. nostris. Apud LXX, ODA DIAPSALMATIS scribitur: hinc S. Hieronymus ait in epist. nunc 138: *Nonus Psalmus distinguitur cantico diapsalmatis*. MART.

¹² Abest hic in Hebr. ac in utroque exemplari Canonis particula negativa *non*, quæ tamen subintelligenda est ex præcedentibus: idque ante nos docuit vir, si quis alius, linguæ Hebr. consultissimus, noster Thomas Dufour. *Non* « semel positum, inquit, aliquando in aliis periodis membris subintelligitur, ut Psal. ix: *Non in finem oblivio erit pauperis; patientia pauperum (non) peribit in finem.* » Hæc ille in opere Grammatico linguæ Hebr. page 235. MART. — Negandi particulam quæ subauditur, expresse hic interserunt nostri mss.

¹³ Sic in medio columnæ describunt hunc versum exemplaria Canonis, ad distinctionem scilicet *Psalmi*

In superbia impii ardet pauper :
 capiantur in sceleribus quæ cogitaverunt.
 Quia laudabitur impius in desiderio animæ suæ ¹,
 et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum.
 Impius secundum altitudinem iræ suæ non requiret²:
 nec (Al. non) est Deus in omnibus cogitationibus
 ejus.
 Parturiunt viæ ejus in omni tempore :
 longe (h. in excelso) sunt judicia tua a facie ejus,
 omnes inimicos suos despicit.
 Loquitur in corde suo, Non movebor :
 in generatione et generatione ero sine malo.
 Maledictione os ejus plenum est, et dolis et avaritia:
 sub lingua ejus dolor et iniquitas ³.
 Sedet insidians juxta vestibula
 in absconditis interficit ⁴ innocentem :
 oculi ejus robustos circumspiciunt.
 Insidiatur in abscondito,
 quasi leo in cubili ;
 Insidiatur ut rapiat pauperem :
 rapiet pauperem cum (Al. dum) attraxerit eum ad
 rete suum.
 Et confractum subjiciet,
 et irruet viribus suis valenter.
 Dixit in corde suo, Oblitus est Deus :
 abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum
 Surge, Domine Deus ⁵ (h. o Deus), leva manum
 tuam :
 noli oblivisci pauperum.
 Quare blasphemat impius Deum,
 dicens in corde suo quod non requiras ⁶.
 Vides (h. Vidisti) quia tu laborem et furorem
 respicis,
 ut detur in manu tua :
 Tibi relinquuntur (Al. derelinquuntur) fortes tui,
 pupillo tu es factus adjutor ⁷.
 Contere brachium impii et maligni :
 quæres impietatem ejus (Al. eorum), et non invenies.
 Dominus rex sæculi et æternitatis,
 perierunt gentes de terra ejus.
 Desiderium pauperum audivit Dominus (h. audisti,
 Domine).
 præparasti cor eorum ⁸, audiat auris tua.
 Ut judices pupillum et oppressum,
 et nequaquam ultra superbiet (Al. superbiat) homo
 de terra.

VICTORI DAVID.

(XI.) In Domino speravi,
 quomodo dicitis animæ meæ,
 transvola in montem ⁹ sicut passer.
 Quia ecce impii tetenderunt arcum :
 posuerunt sagittam suam super nervum,
 ut sagittent in abscondito rectos corde.
 Quia leges dissipatæ sunt,
 justus quid operatus est ?
 Dominus in templo sancto suo,
 Dominus in cælo thronus ejus :

decimi, qui apud Hebr. initium sumit ab his
 verbis. Cæteri codices continue scribunt, conjun-
 guntque in unum hos duos Psal. Inde error numero-
 rum exoritur in consequentibus, ut pro undecimo
 decimus notetur, ac pro decimo tertio duodecimus:
 et ita de cæteris. MART.

— Martianæus ad hunc modum ex utroque Ca-
 nonis, ut vocat, exemplari descripsit majusculis lit-
 teris ad novi Psalmi in Hebræo archetypo initium
 significandum. Nostri autem mss. continenter scri-
 bunt, sine ulla divisionis aut numeri nota.

¹ Codex Regius ac Carnutensis legunt cum editis
 libris : *Quia laudabit impius desiderium animæ suæ.*
 MART. — In nostris mss., ut et duobus apud Mart.
laudabit, etc.

² Codex Regiæ secundum multitudinem furoris,
sui non requiret, et furoris quidem pro iræ alii
quoque codices legunt.

A Oculi ejus vident,
 palpebræ ejus probant filios hominum.
 Dominus justum probat.
 impium autem et diligentem iniquitatem, odii
 anima ejus.
 Pluet (Al. Pluit) super peccatores (h. impios) la-
 queos,
 ignis et sulphur, et spiritus tempestatum pari
 calicis eorum.

Quoniam justus Dominus justitias dilexit :
 rectum videbunt (Al. viderunt) facies eorum.

VICTORI PRO OCTAVA CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.
 (XII.) *Salva, Domine* ¹⁰, quoniam deficit sanctus (h.
 misericors).

quoniam imminuti sunt fideles a filiis hominum.
 Frustra loquuntur (Al. loquuntur) unusquisque pro-
 ximo suo,
 labium dolosum in corde, et corde locuti sunt.

B Disperdat Dominus omnia labia dolosa,
 linguam magniloquam.
 Qui dixerunt, Linguam nostram roboremus,
 labia nostra nobiscum sunt : quis Dominus (h.
 dominator) noster ¹¹ ?

Propter vastitatem inopum et gemitum pauperum.
 nunc consurgam, dicit Dominus :
 ponam in salutari auxilium eorum.

Elcquia Domini eloquia munda :
 argentum probatum ¹²,
 separatum a terra, colatum septuplum.

Tu, Domine, custodies ea,
 servabis nos a generatione hac in æternum.
 In circuitu impii ambulabunt (Al. ambulantes),
 cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

VICTORI CANTICUM (h. Psalm.) DAVID.

(XIII.) *Usquequo, Domine, oblivisceris me* (Al. mei)
 penitus :

C usquequo abscondes faciem tuam a me ?
 Usquequo pcnam consilia (Al. consilium) in anima
 mea,
 dolorem in corde meo per diem,
 usquequo exaltabitur inimicus meus super me ?
 Convertere (h. Aspice), exaudi me ¹³, Domine
 Deus meus :
 illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in
 morte.

Ne quando dicat inimicus meus, Prævalui adversus
 eum :
 hostes mei exultabunt, cum motus fuero.

Ego autem in misericordia tua confido,
 exultabit cor meum in salutari tuo :
 cantabo Domino, qui reddidit mihi.

VICTORI DAVID.

(XIV.) *Dixit stultus in corde suo,*
 Non est Deus :

D Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt studiosi:

³ Mss. Vaticanus, Corbeiensis, et Canon San-
 Germanensis emendatus *dolus et iniquitas.* MART.

⁴ Mss. quoque nostri, ut tres pene Mart. *ut*
interficiat. Mox Cisterciens. addit *tuos ad robustos.*

⁵ Addit denuo Cisterciens. *ms. meus.*

⁶ In regiæ ms. ut et aliis penes Martian. *re-*
quirat : Cisterciens. *requiratur.*

⁷ Aliquot mss., *tu cras factus adjutor* ; alii non-
 nulli, *tu eris adjutor.* MART.

⁸ Tres e nostris mss. *præparasti, ut cor eorum,*
 etc.

⁹ Nostri mss. *transvola montem, ut avis.*

¹⁰ In Cisterciensi, *Salva me, Deus* : et mox juncto
 Regio *labium su^hdolum* pro *dolosum.*

¹¹ Duo mss. addunt verbum *est.*

¹² Idem mss. alii que penes Martianæum *argentum*
igne probatum.

¹³ Cisterciens. *Attende, et exaudi me, etc.*

non est qui faciat bonum.
 Dominus de cœlo prospexit super filios hominum,
 ut videret si est intelligens¹, requirens Deum.
 Omnes recesserunt, simul conglutinati sunt.
 non est qui faciat bonum, non est usque ad unum².
 Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem:
 qui devorant populum meum ut cibum panis?
 Dominum non invocaverunt.
 Ibi trepidabunt formidine³,
 quoniam Deus in generatione justa.
 Consilium pauperum confudistis:
 quoniam Dominus spes ejus est.
 Quis dabit de Sion salutem Israel?
 quando reduxerit Dominus captivitatem populi sui,
 exsultabit Jacob, lætabitur Israel.

CANTICIS (h. Psalm.) DAVID.

(XV.) Domine, quis peregrinabitur in tentorio tuo⁴,
 qui (Al. et qui) habitavit in monte sancto tuo?
 Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam, B
 loquiturque veritatem in corde suo.
 Qui non est facilis in lingua sua,
 neque fecit (Al. facit) amico (h. sodali) suo malum:
 et opprobrium non sustinuit super vicinum (h.
 proximum) suum.
 Despicitur in oculis ejus improbus,
 timentes autem Dominum glorificabit (Al. glori-
 ficat):
 jurat ut se affligat, et non mutat.
 Pecuniam suam non dedit ad usuram,
 et munera adversus innoxium non accepit:
 Qui facit hæc,
 non movebitur in æternum.

HUMILIS ET SIMPLICIS DAVID.

(XVI) Custodi me, Deus, quoniam speravi in te,
 Dixi⁵ Domino, Dominus meus es tu:
 bene mihi non est sine te.
 Sanctis qui in terra sunt et magnificis,
 Omnis voluntas mea in eis.
 Multiplicabuntur idola eorum, post tergum se-
 quentium⁶:
 non libabo libamina eorum de sanguine,
 neque assumam nomina eorum in labiis meis,
 Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei⁷,
 tu possessor (h. restitutor) sortis meæ.
 Lineæ [(Al. Linetæ)] ceciderunt mihi in pulcherrimis

A et hæreditas speciosissima mea est,
 Benedicam Domino qui Dedit consilium mihi:
 insuper et noctibus erudierunt me renes mei.
 Proponebam Dominum (Al. tac. Dominum) in con-
 spectu meo (h. coram me) semper:
 quia a dextris meis est (Al. es). ne commovear.
 Propterea lætatum est cor meum, et exsultavit glo-
 ria mea,
 et caro mea habitabit confidenter,
 Non enim derelinques animam meam in inferno:
 nec dabis sanctum (h. misericordem) tuum vi-
 dere corruptionem.
 Ostendes mihi semitam vitæ.
 plenitudinem (h. satietatem) lætitiarum⁸ ante
 vultum tuum,
 decores in dextera tua æternos.

ORATIO DAVID.

(XVII.) Audi, Deus, justum (h. Audi, Domine, jus-
 titiam),
 intende deprecationem meam;
 Auribus percipe orationem meam,
 absque labiis mendacibus (Al. mendacii).
 De vultu tuo (h. De conspectu tuo) iudicium meum.
 prodeat:
 oculi tui videant æquitates.
 Probasti cor meum, visitasti nocte:
 conflasti me, et non invenisti⁹;
 cogitatio mea utinam non transisset os meum.
 In opere Adam,
 in verbo labiorum tuorum,
 ego observavi vias (h. semitas) latronis.
 Sustenta gressus meos in callibus tuis,
 et non labantur (Al. labentur) vestigia mea.
 ego invocavi te, quia exaudies me Deus¹⁰;
 inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum.
 11 Mirabiles fac misericordias tuas, salvator spe-
 rantium.
 C a resistentibus dexteræ tuæ.
 Custodi me quasi pupillam (h. filiam) intus oculi,
 in umbra alarum tuarum protege me.
 A facie impiorum vastantium me.
 Inimici mei animam meam circumdederunt
 adipe suo concluderunt;
 et ore locuti sunt superbe.
 Incedentes adversum me, nunc circumdederunt me:
 oculos suos posuerunt declinare in terram.

¹ In Reginæ ms. *Si esses intelligens*, sequitur Cisterciensis. *aut requirens*.

² Spatium hic vacuum reliquunt exemplaria Canonis Hebr. veritatis, ac mss. codices Carnutensis et Sorbonicus, qui per tres columnas descripti, triplicem complectuntur versionem Psalm. Hoc autem spatium indicant absentiam octo versuum, quorum Apostolus videtur meminisse in Epist. ad Romanos (cap. III, vers. 12 seqq.): et si nihil exstet hujusmodi versuum in Hebraico fonte, neque apud LXX translatores, sed tantum in editione Vulgata quæ Græce *κοινη* dicitur et in toto orbe diversa erat Hieronymi tempore, ut ipse testatur in Præfat. lib. XVI Comment. in Isaiam prophetam. Videsis eodem loco Eustochium virginem ac Hieronymum Ecclesiæ doctorem de istis versibus disputantes. Consule etiam Jo. Is. Levitæ Germani Defensionem veritatis Hebr. adversus Lindanum l. I, pag. 40. MART.

³ Idem Cisterciensis. *timebunt formidinem*.

⁴ Exscriptor codicis Vaticani legit hic loci, non quod invenerat, sed quod intelligebat: *Quis peregrinabitur in territorio tuo*: MART.

⁵ Hebr. hodiernus corruptam habet lectionem *dixisti* pro *dixi*, id est, *אמרתי amartha*, sive *amartha*, pro *אמרתי amarthi*. Aliquot mss. Latini legunt, *Dicens Deo*, pro *Dixi Domino*. MART.

—Aliquot mss. *Dicens Deo*. De Hebræa, quæ varie

reddi potest, lectione consule criticos sacrorum.

⁶ Longius multo abt Cisterciensis. ms. *Multiplicentur dolores eorum, et postea sequentur te: non libabo* (Al. ms. *libabo, libamina eorum, quia gravior est quam effusio sanguinis; neque assumam*, etc., quæ glossatoris quidem et paraphrastæ ingenium potius quam interpretis sapiunt. Prior tamen ille sensus de multiplicatis doloribus, non idolis, æque bene ex Hebræo textu elicitur.

⁷ In recto habet idem ms., *Et calix meus*.

⁸ Canon Ecclesiæ Carcass., *Plenitudinem divitiarum*. MART.

⁹ Locus insigniter mutatus ac depravatus tam in editis, quam in mss. libris: Canon San-Germanensis, et Vaticanus codex cum Corbeiensi legunt ut nos edidimus. Duo alii in hunc modum: *Conflasti me, et non invenisti cogitationes meas. Utinam non transisset os meum in opere hominum; propter verbum labiorum tuorum*, etc. Regius ms.: *Conflasti me et non invenisti cognitiones meas transire os meum in opera hominum. Propter verbum labiorum tuorum*, etc. Similiter Canon Carcassonensis et ms. Sorbonicus, his exceptis, *in opere hominum*. MART.

¹⁰ Mss. tres, *exaudisti me, Deus*. MART.

¹¹ Minori numero Cisterciensis. cod. *mirabilem fac misericordiam tuam, et mox in oculo pro intus oculi*.

Similitudo ejus quasi leonis desiderantis prædam, **A**
 et quasi catuli sedentis ¹ in absconditis.
 Surge, Domine, præveni faciem ejus, incurva eum :
 salva animam meam ab impio, qui est gladius
 tuus.
 A viri manus tuæ, Domine,
 qui mortui sunt in profundo :
 Quorum pars in vita,
 et quorum et absconditis tuis replesti ventrem.
 Qui satiabuntur in filiis,
 et dimittent reliquias suas parvulis eorum.
 Ego in justitia videbo faciem tuam,
 implebor (h. satiabor) cum evigilavero similitu-
 dine tua.

VICTORI SERVO DOMINI DAVID, QUÆ LOCUTUS EST DO-
 MINO VERBA CANTICI HUIUS, IN DIE QUA LIBERAVIT
 EUM DOMINUS DE MANU OMNIUM INIMICORUM SUO-
 RUM ², ET DE MANU SAUL, ET AIT :

(XVIII.) Diligam te Domine, fortitudo mea,
 Dominus (Al. Domine) petra mea ³, et robur
 meum, et salvator meus. **B**
 Deus meus fortis meus, et sperabo in eo ;
 scutum meum, et cornu salutis meæ, susceptor
 meus.
 Laudatum invocabo Dominum,
 et ab inimicis meis salvus ero.
 Circumdederunt me funes mortis.
 et torrentes diaboli (Belial) terruerunt me,
 Funes inferi circumdederunt me,
 prævenerunt me laquei mortis.
 In tribulatione mea invocabo (Al. invocavi) Domi-
 num,
 et ad Deum meum clamabo.
 Exaudiet de templo sancto ⁴ suo vocem meam,
 et clamor meus ante faciem ejus veniet in aures
 ejus.
 Commota est, et contremuit terra :
 et fundamenta montium concussa sunt,
 et conquassata sunt quoniam iratus est.
 Ascendit et fumus in (Al. de) furore ejus :
 et ignis ex ore ejus devorans,
 carbones accensi sunt ab eo.
 Inclinauit cælos, et descendit,
 et caligo sub pedibus ejus.
 Et ascendit super cherub. (Al. cherubin), et volavit,
 et volavit super pennas ve. ti.
 Posuit tenebras latibulum suum :
 in circuitu ejus tabernaculum ejus,
 tenebrosas aquas in nubibus aeris ⁵.
 Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt,
 grando et carbones ignis.
 Et intonuit in cælis (Al. de cælo) Dominus,
 et Altissimus dedit vocem suam ⁶ :
 grandinem et carbones ignis.
 Et misit (Al. emisit) sagittas suas, et dissipavit
 eos,

¹ Interserit Regim. ms. leonis,

² In Cisterc. ms. voces suorum, et in fine, ut ait, non habentur.

³ Regius, Corbeins., Carnut. et Sorbonicus mss. codices legunt : Domine, petra mea. MART.

⁴ Addictum sancto nostri omnes mss. ignorant.

⁵ Idem mss. nostri, alique apud Martian., tenebrosa aqua in nubibus ætheris.

⁶ Hunc versum cum precedenti copulant exemplaria Canonis ; contra quod docuit S. Hieron. in epist. ad Sunniam et Fretelam : « Et quæretis, inquit, cur Græcus istum versiculum secundo non habeat interpositis duobus versibus, » etc. Quæstio erat de isto versiculo, grando et carbones ignis, qui semel tantum in Græco contextu legebatur ; in Hebr., autem iterum post duos versus positus extat. De Hebr. quoque et de Theodotionis editione in Septuaginta Interpretibus sub asterisco additum fuit comma istud. MART.

fulgura multiplicavit, et conturbavit illos.
 Et apparuerunt effusiones aquarum,
 et revelata sunt fundamenta orbis.
 Ab increpatione tua, Domine :
 ab inspiratione spiritus furoris tui.
 Misit de alto, et accepit me,
 extrahet me ⁷ de aquis multis.
 Liberavit me de inimico meo potentissimo,
 et de his qui oderunt me quoniam robustiores
 me erant.
 Prævenerunt me in die afflictionis meæ,
 et factus est Dominus firmamentum meum.
 Et eduxit me, in latitudinem,
 liberavit me ⁸, quoniam placui ei.
 Retribuit mihi Dominus secundum justitiam meam.
 secundum munditiam manuum mearum reddi-
 dit mihi.
 Quia custodivi vias Domini,
 et non egi impie a Deo meo.
 Omnia enim judicia ejus in conspectu meo,
 et præcepta ejus non amovi a me.
 Et fui immaculatus cum eo,
 et custodivi me ab iniquitate mea.
 Et restituet (Al. restituit) mihi Dominus secun-
 dum justitiam meam.
 secundum munditiam manuum mearum in con-
 spectu oculorum ejus.
 Cum sancto sanctus eris.
 cum viro innocente innocenter ages.
 Cum electo electus eris,
 et cum perverso subverteris (Al. pervertes).
 Quia tu populum pauperem salvabis,
 et oculos excelsos humiliabis.
 Quia tu illuminabis lucernam meam ⁹.
 Domine Deus meus, illustrabis tenebram meam
 (Al. tenebras meas).
 In te enim curro ¹⁰ accinctus (h. curram post ac-
 cinctos).
 et in Deo meo transiliam (Al. insiliam) murum. **C**
 Deus immaculata via ejus,
 eloquium Domini examinatum ¹¹ :
 scutum est omnium sperantium in se.
 Quoniam ¹² quis est Deus præter Dominum,
 et quis fortis præter Deum nostrum ?
 Deus qui (Al. tac. qui accingit) me fortitudine,
 et posuit immaculatam viam meam.
 Cœquans pedes meos cervis,
 et super excelsa mea ¹³ statuens me.
 Docens manus meas ad prælium,
 et componens quasi arcum æreum brachia mea.
 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ (Al. meæ),
 et ¹⁴ dextera tua confortavit (Al. confirmavit) me,
 et mansuetudo tua multiplicavit me.
 Dilatabis gressum meum (Al. gressus meos) subter
 me.
 et non deficient tali mei (Al. tac. mei).
 Persequar inimicos meos, et apprehendam,

D ⁷ Duo mss. extraxit me : tum subsequenti pro-
 xime versu, cum plerisque aliis apud Martian. &
 inimicis mei potentissimis.

⁸ Unus Cisterciens. liberavit me, sequitur Regi-
 næ cod. quia placuit ei.

⁹ Duo mss., Quia tu illuminas ; et consequenter,
 illustrabit tenebras meas, legunt aliquot alii codi-
 ces. MART.

¹⁰ Quod præfert. Hebr. Scholiastes, curram, deo
 quoque e nostris mss. præferunt.

¹¹ Idem mss. addunt hic igne.

¹² Adverbium quoniam nostri mss. tresque alii
 Martiano inspecti non agnoscunt.

¹³ Tacent duo e nostris mss. mea.

¹⁴ Hic spatium vacuum relinquunt exemplaria
 quatuor mss. superius laudata, quo denotant ab-
 esse Hebr. voluminibus unum versum, quem, non-
 nullæ interpretationes representant.

et non revertar, donec consumam eos.
 Cædam eos, et non poterunt surgere,
 cadent sub pedibus meis.
 Et accinxisti me fortitudine ad prælium.
 incurvabis resistentes mihi sub me.
 Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum,
 et odientes me disperdidisti.
 Clamabunt, et non erit qui salvet :
 ad Dominum, et non exaudiet eos.
 Delebo (h. Comminuam) eos ut pulverem ante faciem
 venti,
 ut lutum platearum projiciam eos.
 Salvabis me a contradictionibus populi ;
 pones me in caput gentium.
 Populus quem ignoravi, serviet mihi :
 auditione auris obaudiet mihi.
 Filii alieni mentientur mihi :
 Filii alieni defluent,
 et contrahentur in angustiis suis.
 Vivit Dominus, et benedictus Deus (h. fortis) meus B
 et exaltabitur (Al. exaltetur) Deus salutis meæ.
 Deus, qui das vindictas mihi,
 et congregas populos sub me.
 Qui servas me ab inimicis meis,
 et a resistentibus mihi elevas me :
 a viro iniquo liberabis (Al. libera) me.
 Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine.
 et nomini tuo cantabo (h. psallam).
 Magnificanti salutes regis sui,
 et facienti misericordiam¹ Christo suo.
 David et semini ejus usque in æternum (h. sæcu-
 lum).

VICTORI CANTICUM (h. Psalm.) DAVID.

(XIX.) Cæli enarrant gloriam Dei,
 et opus manuum ejus annuntiat firmamentum.
 Dies diei eructat verbum,
 et nox nocti indicat scientiam.
 Non est sermo, et non sunt verba,
 quibus non audiatur vox eorum,
 In universam terram exivit sonus eorum,
 et in finem orbis verba eorum :
 soli posuit tabernaculum in eis.
 Et ipse quasi sponsus procedens (Al. procedit) de
 thalamo suo,
 exultavit, ut fortis ad currendam viam (h. semi-
 tam).
 A summitate cæli egressus ejus,
 et cursus (Al. recursus) ejus usque ad summita-
 tem illius :
 nec est qui se abscondat a calore illius.
 Lex Domini immaculata
 convertens animam :
 Testimonium Domini fidele,
 sapientiam præstans parvulo (Al. parvulis).
 Præcepta Domini recta
 lætificantia cor.
 Mandatum Domini lucidum
 illuminans oculos.
 Timor Domini mundus

¹ In Reg. mss. magnificant salutes, et cohæren-
 ter, facient misericordiam.

² Plures ms. Laudabimur in salutari tuo, et in
 nomine Dei nostri ducemus choros MART.

³ Idem juncto Cisterciens. ms. pluresque alii pe-
 nes Martian. ducemus choros : fortasse verius.

⁴ Idem mss., in fortitudine.

⁵ Editi libri ac mss. tres : Nos autem nominis
 Dei nostri recordabimur. MART.

⁶ Aliter Reg. August. Burdegal. et S. Michaelis
 exemplaria mss. quæ hoc modo legunt : Rex exau-
 diet nos in die, qua invocaverimus te. Corbeiensis
 codex, et Carnutensis ; in die qua invocaverimus :
 juxta Hebraicum hodiernum, in die clamare nos.
 Exemplaria Canonis, atque Vaticanum codicem

A perseverans in sæcula (h. æternum):
 Judicia Domini vera,
 Justificata in semelipsis.
 Desiderabilia super aurum
 et lapidem pretiosum multum (h. obryzum).
 et dulciora super mel et favum redundantem.
 Unde et servus tuus docebit ea :
 in custodiendis eis fructus multus.
 Errores quis intelligit :
 ab occultis munda me.
 A superbis quoque libera servum tuum,
 si non fuerint dominati mei, tunc immaculatus
 ero,
 et mundabor a delicto maximo.
 Sint placentes sermones oris mei,
 et meditatio cordis mei in conspectu tuo :
 Domine, fortitudo mea, et redemptor meus.

VICTORI CANTICUM (h. Psalm.) DAVID.

(XX.) Exaudiat te Dominus in die tribulationis :
 protegat te nomen Dei Jacob.
 Mittat tibi auxilium de sancto.
 et de Sion roboret te.
 Memor sit omnis sacrificii tui,
 et holocaustum tuum, (Al. lac. tuum) pingue fiat.
 SEMPER.
 Det tibi secundum cor tuum,
 et omnem voluntatem tuam (h. omne consilium
 tuum) impleat.
 Laudabimus in salutari tuo²
 et in nomine Dei nostri deducemus³.
 Impleat Dominus omnes petitiones tuas :
 nunc scio quoniam salvabit Dominus christum
 suum :
 Exaudiet eum de cælo sancto suo,
 in fortitudinibus⁴ salutis dexteræ suæ.
 Hi in curribus, et hi in equis :
 nos autem in nomine Domini Dei nostri recorda-
 bimur⁵
 C Ipsi curvati (Al. incurvati) sunt et ceciderunt :
 nos vero surreximus et erecti sumus
 Domine, salva :
 rex exaudiet nos in die, qua invocaverimus eum⁶.

VICTORI CANTICUM (h. Psalm.) DAVID.

(XXI.) Domine, in fortitudine tua lætabitur rex,
 et in salutari tuo exultabit vehementer.
 Desiderium cordis ejus dedisti ei,
 et voluntate labiorum ejus non fraudasti. SEMPER⁷.
 Quoniam prævenies eum benedictionibus bonitatis⁸ :
 pones in capite ejus coronam obryzam⁹.
 Vitam petivit a te, dedisti ei :
 longitudinem dierum in sæculum et in æternum.
 Magna gloria ejus in salutari tuo :
 gloriam et decorem pones super eum.
 Pones enim eum benedictiones in sempiternum¹⁰.
 exhilarabis eum lætitia apud vultum tuum,
 D Quia rex confidet in Domino,
 et in misericordia Excelsi non decipietur :
 Inveniet (Al. Inveniat) manus tua omnes inimicos

secuti sumus. Tandem Sorbonicus ita habet : Rex
 excudi nos in die qua invocaverimus te. MART. —
 Cisterciensis ms. rex et exaudit nos in die qua in-
 vocaverimus, absque addito eum.

⁷ Quidam mss. addunt eum, alii præterea dia-
 psalmatis notam semper expungunt,

⁸ Corbeiensis. Vatic. et Sorb. Quoniam prævenisti
 eum in benedictionibus bonitatis. Deinde iidem mss-
 Sorb. ac Corbeiensis cum duobus aliis legunt coro-
 nam de lapide pretioso. MART.

⁹ Pro obryzam nostri mss. habent de lapide pre-
 tioso. Mox Cisterc. et pro oculis a te.

¹⁰ Iterum nostri omnes mss. alique apud Martian.
 benedictionem sempiternam.

tuos :
 dextera tua inveniet odientes te.
 Pones eos ut clibanum ignis
 in tempore vultus tui :
 Dominus in furore suo præcipitabit (Al. præcipitavit)
 eos,
 et devorabit (Al. devoravit) eos ignis.
 Fructum eorum (Al. fac. eorum) de terra perdes.
 et semen eorum de filiis hominum,
 Quoniam inclinaverunt super te malum,
 cogitaverunt scelus quod non potuerunt.
 Quoniam (Al. quia) pones eos humerum,
 funes (h. nervos) tuos firmabis contra facies eorum.
 Exaltare, Domine (Al. Deus), in fortitudine tua,
 cantabimus et psallemus fortitudinem tuam (Al.
 fortitudines tuas).

VICTORI PRO CERVO MATUTINO ¹ CANTICUM (h. Psalmus) DAVID.

(XXII.) Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me: B
 longe a salute mea verba rugitus mei.
 Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies :
 et nocte, nec est silentium mihi.
 Et tu sancte, habitator laus (h. laudes) Israel.
 In te confisi sunt, patres nostri :
 confisi sunt, et salvasti eos.
 Ad te clamaverunt, et salvati sunt :
 in te confisi sunt, et non sunt, confusi.

¹ Corrupte legitur in utroque exemplari Canonis, inque Vaticano codice, *Pro cervo matulina*: Cum Hieronymus ipse docuerit lib. II Comment. in Osee prophetam, legendum esse masculino genere, *Pro cervo matulino*. « Ipse (Christus) et non alius, inquit, quasi mane et aurora paratus est nobis. De quo et vicesimi Psalmi titulus est: *Pro assumptione matulina*, licet in Hebr. scriptum sit: *Pro cervo matulino*, » Meminit etiam ejusdem tituli in epist. ad Macellam, cujus principium est: *Nuper cum pariter essemus*, ubi ait: « Vellem tibi aliquid et de Diapsalmate scribere, quod Hebr. scribitur SELA. . . et de eo quod in cujusdam Psalmi titulo habetur PRO AJELETH. » Nomen autem אֵילֶת et אֵילָה *aieleth* et *aiala*, quamvis formam habeat femininam apud Hebræos, genere masculino Hieronymus interpretatur Gen. XLIX, 19; Proverb. LIX, 19, hic Psalm. XXI, aut XXII, juxta Hebr. et alibi. Hinc apparet nonnulla fuisse mutata ab Scholiaste Canonis in exemplaribus manuscriptis versionis Hieronymianæ. MART. — Tacet Regim. ms. nomen *David*; Cisterciens., *canticum* quoque.

² Interferunt hic nostri ms. *es* verbum: tum alii *facias* pro *fias* legunt, ac rursum cum *est* verbo, *ibi proxima est*.

³ Plus habent tres mss. *quasi leo*, et subsequenti versiculo *effusum est* pro *effusus sum*.

⁴ Mss. Cisterciens. ac Regius *palato meo*, et quod infra Scholiastæ etiam magis arridet, *canes*, pro *venatores*, adverbio *quoniam* insuper prætermisso.

⁵ Occurrunt in mss. codicibus non paucae variantes lectiones ad istum versiculum. Quinque antiquiores, inter quos sunt exemplaria Canonis, sic legunt: *Vinxerunt manus meas*, etc. Codex Augustinorum Burdigalensium; *Cinxerunt manus meas*. Sorbonicus autem cæteris hic magis depravatus: *Dixerunt manus meas*, pro *fixerunt manus meas*, ut habetur in editis, et in duobus mss. Vaticano scilicet, et altero S. Michaelis. Porro Hebr. hodiernus corruptus et vitiatus legitur errore recentiorum librorum qui loco כָּאָרִי *kaaru*, pssuerunt כָּאָרִי *kaari*, ob similitudinem litterarum *vav* et *jod* decepti, quia magnitudine, et parvitate solummodo distinguuntur. Sed monendus est lector curiosus ad confusionem neotericorum quorundam scriptorum, qui multas garriunt nugas, ostendentes præ-

A Ego autem sum vermis et non homo (h. vir):
 opprobrium hominum et despectio plebis (h. populi).
 Omnes videntes me, subsannant (Al. subsannabant) me; demittunt labium, movent caput.
 Confugit ad Dominum (h. revelat Domino), salvet eum :
 liberet eum, quoniam vult eum.
 Tu autem propugnator meus ex utero :
 fiducia mea ab uberibus matris meæ.
 In te projectus sum ex vulva :
 de ventre matris meæ Deus meus tu ².
 Ne longe fias a me, quoniam tribulatio proxima, quoniam non est adjutor.
 Circumdederunt me vituli multi :
 tauri pingues (h. basan) vallaverunt me.
 Aperuerunt super me os suum :
 leo ³ capiens et rugiens.
 Sicut aqua effusus sum,
 et separata sunt omnia ossa mea :
 Factum est cor meum sicut cera
 liquefacta in medio ventris mei.
 Aruit velut testa fortitudo mea,
 et lingua mea adhæsit faucibus meis ⁴,
 et in pulverem mortis detraxisti me.
 Quoniam circumdederunt me venatores (h. canes),
 consilium pessimorum vallavit :
 Fixerunt manus meas ⁵ et pedes meos :

sentem locum malitia. Judæorum esse corruptum, in Biblioth. Colbert. inveniri adhuc codicem ms. Hebr. num. 627, qui puram ac primævam retinet lectionem: in eo enim legimus non כָּאָרִי *kaari* hodiernum exscriptorum, sed כָּאָרִי *karu* antiquum ac propheticum; tantaque cum diligentia emendatum, ut, אֵלֶּפֶת, quod in hac voce servite est, et superfluum, ubi puncta vocalia adhibentur, obelo seu apice quodam superiori juguletur ac confodiat: nulloque puncto inferiori notetur: quo manifeste docemur verbum *caru* seu *karu* his tribus tantum elementis constare כָּרִי; quod non aliud significare valet, quam *foderunt*. Id legebat Hieronymus, id ipsum quoque scholiastes Canonis Hieronymo recentior. Hoc denique scriptum semper fuit in antiquis ac veracioribus Hebr. voluminibus, uti fidem nobis facit laudatum jam exemplar ms. Colbert. Biblioth. in quo scribitur כָּאָרִי cum *camets* sub caph, et cum *schurec* intra *vav*. Quod oblocutorum os plane occludit MART. — Addunt iidem mss. *metum Vinxerunt* pro *Fixerunt* legunt. Hæc porro illa est tantopere exagitata Hebræi textus lectio כָּאָרִי *caari*, quam recentiorum Hebræorum fraude confictam, sive depravatam pro כָּאָרִי, vel כָּרִי *caru*, ad eludendum Dominicæ passionis mysterium docti viri, editis hæc super re propriis disceptationibus, demonstrarunt. Certe ad eam convincendam fraudem, si alia deessent, quæ innumera suppetunt argumenta, hoc ipsum quod abs Hieronymo petitur sane videtur ineluctabile; neque enim aut *fixerunt*, aut *foderunt*, aut qui simile verbum fuisset interpretatus, si כָּאָרִי nomen, quod est, *sicut leo*, in sui ævi exemplaribus Hebraicis scriptum invenisset. Nam quod minime ipse refixerit verbum illud, planissime evincit ipsa תָּוֹ LXX, Aquilæ insuper et Symmachi, aliorumque interpretum lectio, tum luculentissima testimonia Justini Martyris, Origenis, Eusebii, atque aliorum nostro vetustiorum Patrum. Sunt vero etiam qui codices Hebr. se testantur legisse, qui *Caaru* in textu, nulla apposita varietate lectionis, præferebant, aliis ad marginem *Caari* adnotantibus. Colbertinum autem 626 quem Martian. laudat, in quo primum scriptum erat *Caari*, deinde emendatum, producta Iod lineola, *Caaru*, Simonius a Christiano aliquo correctum, mutatumque contendit Martianæus iudicium Rabbiorum appellavit, qui ejusdem Hebræi amanuensis cor-

numeravi omnia ossa mea :
 quæ ipsi respicientes viderunt in me.
 Diviserunt vestimenta mea sibi :
 et super vestimentum meum miserunt sortem.
 Tu autem, Domine, ne longe fias (Al. facias) :
 fortitudo mea, in auxilium meum festina.
 Erue a gladio animam meam :
 et de manu canis solitariam meam.
 Salva me ex ore leonis,
 et de cornibus unicornium exaudi me.
 Narrabo nomen tuum fratribus meis :
 in medio Ecclesiæ laudabo te :
 Timentes ¹ Dominum laudate eum :
 omne semen Jacob glorificate eum :
 et metuite eum universum semen Israel.
 Quoniam non despexit neque contempsit modestiam
 pauperis,
 et non abscondit faciem suam ab eo :
 et cum clamaret ad eum, exaudivit,
 Apud te laus mea in ecclesia multa :
 vota mea reddam in conspectu timentium eum.
 Comedent mites et saturabuntur,
 laudabunt Dominum quærentes eum :
 vivet cor vestrum in sempiternum,
 Recordabuntur et convertentur ad Dominum uni-
 versi fines terræ :
 et adorabunt coram ² te universæ cognationes
 gentium.
 Quia Domini regnum,
 et dominabitur gentibus.
 Comederunt et adoraverunt omnes pingues (Al.
 principes) terræ
 ante faciem ejus curvabunt omnes qui ³ descen-
 dunt in pulverem.
 et anima ejus non vivet ⁴.
 Semen serviet ei,
 narrabitur Domino in generatione,
 Venient et annuntiabunt justitiam ejus ⁵.
 Populo qui nascetur, quam fecit.

CATICUM (h. Psalmus) DAVID.

(XXIII). Dominus pascit me (h. Pastor meus) ; ni-
 hil mihi deerit.
 In pascuis herbarum accubavit ⁷ me :
 super aquas refecit me enutrivit me.

rectionem illam esse, qui sæculo XIII in usum
 Judæorum codicem illum scribebat, re serius per-
 pensa pronuntiarunt.

¹ Tres mss. nostri, *qui timetis*.

² Idem mss. *coram eo* pro *te* : et mox, *Domini est regnum*.

³ Cisterciensis ac Reginæ mss. *curvabunt genu universi, qui, etc.*

⁴ Pro negandi particula in laudatis modo mss. est *ipsi* : quæ et meliorem paulo sententiam vox reddit, et potest ipsa etiam ex Hebræo derivari ; nam *אֵל*, *non*, et *אֵל*, *illi* idem plane *lo* sonant in pronuntiando, ac facile unum pro altero potuit in ipso Hebræo textu substitui.

⁵ Aliquot mss., *justitias ejus.... quas fecit Dominus*. MART.

— Sunt e nostris mss. qui hic quidem *justitias* plurium numero, in subsequenti autem versiculo *quem* legant, referendo ad populum : *quas, et justitias* tamen retineant.

⁶ In contextu Canonis Carcassonensis positum inveniemus scholion istud marginale, *pastor meus* : quod vitium infra sæpius irrepsit aliis in locis, quorum tantum hic generatim meminisse sufficiat. MART.

⁷ In tribus mss. *acclinavit*.

⁸ In iisdem mss. in *Valle mortis*, vocabulo *umbræ* quod et in Hebræo resonat, prætermisso.

⁹ Genus masculinum retinent plures ms. *fundavit eum... stabilivit eum*. MART.

A Animam meam refecit :

Duxit me per semitas justitiæ propter nomen suum
 Sed et si ambulavero in valle umbræ mortis ⁸,
 non timebo malum, quoniam tu mecum :
 virga tua et baculus tuus, ipsa consolabuntur me.
 Pones coram me mensam
 ex adverso hostium meorum :
 Impinguasti in (Al. *lac, in*) oleo caput meum,
 calix meus inebrians.
 Sed et benignitas et misericordia subsequenter (Al.
 subsequantur) me,
 omnibus diebus vitæ meæ :
 Et habitatio in domo Domini,
 in longitudine dierum.

CANTICUM (h. psalmus) DAVID.

(XXIV.) Domini est terra et plenitudo ejus :
 orbis et habitatores ejus.

Quia ipse super maria fundavit eam ⁹,
 et super flumina stabilivit eam.

B Quis ascendet in montem Domini :
 et (Al. aut) quis stabit ¹⁰ in loco in sancto ejus ?
 Innocens manibus et mundo corde :
 qui non exaltavit frustra animam suam,
 et non juravit dolose.

Accipiet benedictionem a Domino ;
 et justitiam a Deo salutari suo.

Hæc generatio quærentium eum,
 quærentium faciem tuam, Jacob.

SEMPER

Levate, portæ, capita vestra,
 et elevamini, januæ sempiternæ,
 et ingrediatur rex gloriæ,

Quis est iste rex gloriæ.
 Dominus fortis et potens :
 Dominus fortis in prælio.

Levate, portæ, capita vestra :
 et erigite ¹¹, januæ sempiternæ,
 in ingrediatur rex gloriæ.

C Quis est iste rex gloriæ ?
 Dominus exercituum : ipse est rex gloriæ.

SEMPER.

DAVID.

(XXV.) Ad te, Domine, animam meam levo ¹²,
 Deus meus in te fisis sum, ne confundar,

— Cisterc. ms. *Eum*, hic et paulo post : alii duo mss. sequiore hic retento genere in subsequenti membro legunt, *stabilivit illum*.

¹⁰ Variant in hac voce lectionem Græci ac Latini codices LXX in edit. Romana, καὶ τὴς, id est, *et quis* : in Sorbonico autem ms. codice Psalm. ubi Græcus textus descriptus legitur litteris Latinis, *istis*, quod Græce est, ἡ τὴς, *aut quis*. Similiter legunt nonnulli Latini, ac S. Augustinus in Speculo, *aut quis stabit*, etc. MART.

¹¹ Ita omnes mss. nostri codices juxta Hebr. Editi vero, *et erigimini*. MART.

¹² Hic Psalmus in mss. quam pluribus Alphabeti Hebr. litteras habet prænotatas ad suos versus, tanquam sit ex acrostichis, ut vocant. Desunt tamen quædam litteræ, nec absolutum ibi est alphabetum: uude nec Hieronymus istius Psalmi meminit recensens eas qui hujusmodi alphabetis vel incisionibus supputantur. Vide prologum in libros Regum, et epistolam Hieronymi ad Paulum Urbicum : Cassiodori quoque Commentarios in Psal. xxiv consulere juvabit. MART.

— Alphabeti litteris singulo quoque versu in aliquot e nostris mss. Psalmus iste prænotatur, quod et Martianus in suis animadvertit. Cum vero secundo et quinto, decimo octavo, ac postremo versiculis ordo iste litterarum desit, nec præterea hunc Psalmum inter acrostichos alibi S. ipse Pater recenseat, nulla quoque ratio imperfecti ejus alphabeti est habita. Verum docent perquam erudite alii

ne lætentur (h. neque oxsultent in me) inimici mei. Sed universi qui sperant in te non confundantur; confundantur qui iniqua gerunt frustra. Vias tuas, Domine, ostende mihi, semitas tuas doce me. Deduci me in veritate tua¹ et doce me: quia tu (Al. *adl.* es) Deus salvator meus, te exspectavi tota die. Recordare miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quia a sæculo sunt². Peccatorum adolescentiæ meæ, et scelerum meorum ne memineris: secundum misericordiam tuam recordare mei tu (Al. *tac.* tu). propter bonitatem tuam, Domine. Bonus et rectus Dominus: propterea docebi peccatores in via. Deducet mansuetos in iudicio, et docebit modestos viam suam. Omnes semitæ Domini misericordia et veritas: his qui custodiunt pactum ejus, et testificationes ejus. Propter nomen tuum, Domine, propitiare iniquitati meæ, quoniam grandis est. Quis est iste vir timens Dominum? quem docebit in via, quam elegerit. Anima ejus in bono commorabitur, et semen ejus hæreditabit terram. Secretum (Al. Decretum) Domini timentibus eum, et pactum suum ostendit eis. Oculi mei semper ad Dominum: quia ipse educet de reti pedes meos. Respice in me, et miserere mei: quoniam solus et pauper ego (h. *add.* sum). Tribulationes cordis mei amplificatæ sunt³: de angustiis meis educ me. Vide afflictionem meam et laborem meum, et porta omnia peccata mea. Vide inimicos meos, quoniam multiplicati sunt: et odio iniquo oderunt me: Custodi animam meam, et libera me: non confundar quoniam speravi in te. Simplicitas et æquitas servabunt me: quia exspectavi te. Redime, Deus, Israel, ex omnibus angustiis suis.

DAVID.

(XXVI.) Judica me, Domine (Al. Deus), quia ego in simplicitate mea ambulavi: et in Domino confidens non deficiam. Proba me, Domine (Al. Deus), et tenta me ure (h. *confla*) renes meos et cor meum. Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum (Al. *add.* est), et ambulabo in veritate tua. Non sedi cum viris vanitatis, et cum superbis non ingrediar. Odivi ecclesiam pessimorum, et cum iniquis (h. *impiis*) non sedebo. Lavabo in innocentia manus (h. *palmas*) meas, et circuibo altare tuum⁴, Domine. Ut clara voce prædicem laudem, et narrem omnia mirabilia tua.

nullo negotio defectum illum suppleri, priori versiculo in duos tributo, alterum a בך במחתי, id est, a verbis *in te confido*, exordientes: atque ita quintum a ולמדני *et doce me*. Decimo octavo קום præponunt, id est, *Surge, et vide*, etc., colliguntque demum in unum versiculos 21 et 22, aut potius postremum istum ab hac serie eximunt, utpote qui Psalmum concludat. Hæc animadvertimus, ne frustra in Latinis iis codicibus præscriptus ordo ille litterarum videatur. Cæterum nostri mss. in textu habent *lavabo* pro *levo*, et mox, *in te confisus*, etc.

¹ Vaticanus solus, *deduc me in veritate tua*. Mant.

A Domine, dilexi habitaculum domus tuæ, et locum tabernaculi gloriæ tuæ. Ne auferas⁵ (h. Ne apponas) cum peccatoribus animam meam. et cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus scelus (Al. *add.* est), et dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in simplicitate mea gradiar, redime me et miserere mei. Pes (Al. *add.* enim) meus stetit in recto: in ecclesiis benedicam Domino. (XXVII.) Dominus lux mea, et salutare meum; quem timebo? Dominus fortitudo vitæ meæ, quem formidabo? Cum appropinquarent mihi maligni, ut comederent carnem meam: Hostes mei et inimici mei ipsi impegerunt, et ceciderunt. Si steterint adversus me castra, non timebit cor meum: B Si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam. Unum petii a Domino, hoc requiram: ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et videam pulchritudinem Domini; et attendam in templum ejus. Abscondet enim me in umbra sua in die pessima, abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petra exaltabit me. Nunc quoque exaltavit (Al. *exaltabit*) caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo. Et immolabo in tabernaculum ejus hostias jubili: cantabo et psallam Domino. Audi, Domine, vocem meam invocantis, et miserere mei, et exaudi me. Tibi dixit cor meum, Quæsit vultus meus: faciem tuam, Domine, requiram. C Ne abscondas faciem tuam a me⁶, ne declines in furore a servo tuo: Auxilium meum fuisti: ne derelinquas me. et ne dimittas me, Deus salvator meus. Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me. Dominus autem colligit me. Ostende (h. *illustra*) mihi, Domine, viam tuam, et deduc me in semita recta propter insidiatores [h. *decantatores*] meos. Ne tradas me⁷ animæ tribulantium me: quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium. Ego autem credo (Al. *credebam*), quod videam bona Domini (h. *Nisi ego credidissem quod viderem bona Domini*) in terra viventium. Exspecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum.

DAVID.

D (XXVIII.) Ad te, Domine, clamabo, fortis meus, ne obsurdescas mihi, Ne forte, tacente te mihi, comparer his qui descendunt in lacum: Audi vocem deprecationum mearum⁸ cum clamavero

² Unus Cisterc. ms. *que ex sempiterno sunt*.

³ In nostris mss., ut et quatuor apud Martianæum, *multiplicatæ sunt*.

⁴ Tres mss. juxta veterem Latinam interpretationem *circumdabo altare*.

⁵ Propius ad Hebræum Scholiastem in uno Vatic. mss., *Ne congreges*.

⁷ Ignorat Cisterc. ms. voculas *a me*. Regius autem cod. plus habet paulo post, *in furore tuo*.

⁸ Interserunt *Domine*, ms. Cisterc. et Regius.

⁹ Aliter in iisdem mss. *Audi Domine, deprecationem meam*.

ad te.
cum levavero manus meas ad oraculum sanctum
tuum.
Ne trahas (*Al. tradas*) me cum impiis et cum ope-
rantibus iniquitatem,
qui loquuntur pacem amicis suis (h. sodalibus):
et est malum in corde eorum.
Da eis secundum opus suum.
et secundum malum adinventionum suarum:
Juxta opus manuum suarum da eis:
redde retributionem suam illis.
Quoniam non intelligunt in opera Domini, et opus
manuum ejus ¹.
destrues eos, et non ædificabis.
Benedictus Dominus,
quia audivit vocem deprecationis meæ.
Dominus fortitudo mea et scutum meum,
in ipso confisus est cor meum, et habui adjuto-
rium:
gavisus est cor meum,
et in cantico meo confitebor illi.
Dominus fortitudo eorum ²:
et robur salutarium Christi sui est.
Salva populum tuum.
et benedic hæreditati tuæ:
et pasce eos, et subleva eos usque in sempiternum
(h. sæculum).

CANTICUM (h. Psalmus) DAVID.

(XXIX.) Afferte Domino filios arietum
afferte Domino gloriam et imperium (h. fortitu-
dinem).
Afferte Domino gloriam nomini ejus:
adorate Dominum in decore sancto.
Vox Domini super aquas,
Deus gloriæ intonuit:
Dominus super aquas multas,
Vox Domini in fortitudine:
vox Domini in decore.
Vox Domini confringentis cedros:
et confringet Dominus cedros Libani.
Et disperget eas quasi vitulum ³:
Libanum et Sarion quasi filium rhinocerotum.
Vox Domini dividens flammam ignis,
Vox Domini parturire faciens desertum ⁴
parturire faciet Dominus desertum Cades.
Vox Domini obstetricans cervas (*Al. cervis*), et reve-
lans saltus,
et in templo ejus omnis loquitur gloriam.
Dominus diluvium inhabitat:
et sedebit Dominus rex in æternum.
Dominus fortitudinem (*Al. legem*) populo suo dabit:
Dominus benedicet populo suo in pace.

PSALMUS CANTICI PRO DEDICATIONE DOMUS DAVID.

(XXX.) Exaltabo te, Domine, quoniam salvasti me
et non delectasti (h. lætificasti) inimicos meos
super me:
Domine Deus meus.
clamavi ad te, et sanasti me.
Domine, eduxisti de inferno animam meam:

¹ Tres mss. non intellexerunt opera: in aliis tan-
tum in tacet. Auctor Commentarii in LXXV Psalmos,
qui olim Rufinus audit: « Hebræi, inquit, habent
Non inspererunt in opera manuum ejus (Psal. xxvii,
5). »

² Mss. Cisterc. et Regin. fortitudo mea pro
eorum.

³ Nostri omnes mss. duoque Martianæ inspecti,
quasi vitulus Libani, et Sarion quasi filius (*Al. filium.*)
rhinocerotis. Auctor quoque Breviarii in Psalmos sub
Hieronymi nomine in Hebræo ait, haberi, et ut
vitulus Libani. Atque est quidem ibi כבוי-עגל לבנון:
at non videtur his jungendum Libani nomen, quod
neque est in regimine, ut Grammatici dicunt, ac
verius subsequenti sensui nectitur. Ad verbum
Ecclisire faciet eas ad instar vituli: Libanum et Si-

A vivificasti me ne descenderem in lacum.
Cantate (h. Psallite) Domino sancti (h. misericordes
ejus.
et confitemini memoriæ sanctitatis ejus.
Quoniam ad momentum est ira ejus.
vita in repropitiatione ejus
Ad vesperum commorabitur fletus,
et in matutino laus.
Ego autem dixi in abundantia mea.
Non commovebor in sempiternum (h. sæculum).
Domine, in voluntate tua statuisti (*Al. posuisti*) monti
meo fortitudinem;
abscondisti faciem tuam, et ⁵ factus sum contur-
batus. Ad te, Domine, clamabo,
et ad Dominum deprecabor.
Quæ est utilitas in sanguine meo,
cum descendero (*Al. descendo*) in corruptionem:
Nunquid confitebitur tibi pulvis?
aut annuntiabit veritatem tuam?
B Audi, Domine, et miserere mei:
Domine, esto adjutor mihi (*Al. meus*).
Convertisti planctum meum in chorum mihi
Solvisti saccum, meum, et accinxisti me lætitia.
Ut laudet (h. psallat tibi) te gloria., et non taceat
Domine Deus meus, in sempiternum (h. sæculum
confitebor tibi.

VICTORI CANTICUM (h. Psalmus) DAVID.

(XXXI) In te, Domine speravi, non confundar in
æternum (h. sæculum):
In justitia tua salva (h. eripe) me.
Inclina ad me aurem tuam
velociter, libera me:
Esto mihi in lapidem fortissimum,
in domum munitam, ut salves me.
Quia petra mea et munitio mea tu (*Al. add. es*):
et propter nomen tuum deduces me ⁶, et enutries
me. Educes me de reti, quod absconderunt mihi,
quia tu fortitudo mea.
C In manu tua commendabo (*Al. commendo*) spiritum
meum
redemisti me, Domine Deus veritatis.
Odivi ⁷ custodientes vanitates frustra:
ego autem in Domino confisus sum.
Exultabo, et lætabor in misericordia tua.
quia vidisti (*Al. audisti*) afflictionem meam:
cognovisti tribulationes animæ meæ.
Et non conclusisti me in manus ⁸ inimici:
statuisti in latitudine pedes meos.
Miserere mei, Domine, quoniam tribulor,
Caligavit in furore oculus meus,
anima mea et venter meus.
Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ,
et anni mei in gemitu,
Infirmata est in iniquitate mea ⁹ fortitudo mea:
et ossa mea contabuerunt.
D Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium,
et vicinis meis nimis,

rion, etc

⁴ Cisterciens. pro verbis, parturire faciens, et
mox faciet utroque legit in loco turbat. Est vero.
Hebræi sensus, suæque adeo interpretationes fide-
jussor Hieronymus in Commentar. ad Isaiæ cap-
LXVI (vers). 6). in vicesimo, inquit, octavo psalmo
(Vers.) 8), ubi nos legimus vox Domini concultientis
desertum, in Hebræo scriptum est, vox Domini pa-
rere faciens desertum.

⁵ Plus habet Cisterc. mss. faciem tuam a me et
factus, etc. Mox, ad Dominum clamabo, etc.

⁶ Idem ms. dux meus eris pro deduces me.

⁷ Nostri, ac plures apud Martian. mss. Odisti.

⁸ Duo mss. in manibus; tum Cisterciens. posuisti
pro statuisti.

⁹ Rursum Cisterc., Corruit in iniquitate fortitudo
mea.

et timor notis meis:
 Qui videbant me in plateis, fugiebant a me.
 Oblivioni traditus sum quasi mortuus a corde,
 factus sum sicut (*Al.* quasi) vas perditum.
 Audivi enim opprobrium multorum,
 congregationem in circuitu;
 Cum inirent consilium adversum me:
 et ut auferrent animam meam cogitaverunt (*Al.*
 cogitarent).
 Ego autem in te speravi, Domine:
 dixi, Deus meus tu.
 In manu tua tempora mea:
 libera de manu inimicorum, et persequen-
 tium me.
 Illumina ¹ faciem tuam super servum tuum:
 salva me in misericordia tua.
 Domine, non (*Al.* ne) confundar, quia invocavi te:
 confundantur impii, taceant in inferno.
 Muta fiant labia mendacii:
 quæ loquuntur contra justum vetera ²,
 in superbia et despectione.
 Quam multa est bonitas tua quam abscondisti ti-
 mentibus te,
 operatus es sperantibus in te; in conspectu filio-
 rum hominum.
 Abscondes eos in protectione vultus tui, a duritia
 viri: abscondes eos in umbra, a contradictione lin-
 guarum.
 Benedictus Dominus:
 qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in
 civitate munita.
 Ego autem dixi in stupore meo:
 Projectus sum de conspectu oculorum tuorum ³.
 Ergone audisti vocem deprecationis meæ:
 cum clamarem ad te?
 Diligite Dominum omnes sancti (*h.* misericordes)
 ejus fideles servat Dominus
 et tribuit ⁴ his, qui satis operantur superbi-
 am.
 Confortamini, et roboretur cor vestrum.
 omnes qui expectatis Dominum.

DAVID ERUDITO ⁵.

(XXXII) Beatus, cui dimissa est iniquitas,
 absconditum est peccatum:
 Beatus homo, cui non imputabit (*Al.* imputavit)
 Dominus iniquitatem
 nec est in spiritu ejus dolus.
 Quia tacui attrita sunt ossa mea:
 in rugitu meo tota die.
 Die enim et nocte gravatur super me manus tua:
 versatus sum in miseria mea, cum exardesceret
 messis ⁶. JUGITER.

¹ In nostris, et Martianæi aliquot mss. *ostende*
 pro *illumina*. Mox unus Cisterciens. tacet *me*.

² Ita omnes mss. codices: editi autem legunt
dura. S. Hieronymus hic et in infra ps. xciv, 4, ver-
 bum Hebr. *אֶתֶּךָ* *athac* interpretatur *vetus* et *anti-*
quum.

Porro nomen *אֶתֶּךָ* *athac*. singulare positum est
 pro plurali multis Scripturæ locis, et cum vertitur
 in *dura*, intel'igi debent *dura*, quasi dicas *inveta-*
rata. MART.

— Veriorem multo lectionem esse arbitror, quam
 Cisterciens. n.s. præfert *recta* pro *vetera*. Nam li-
 cet Hebræum verbum *אֶתֶּךָ* (non et Martian. scribit
 אֶתֶּךָ) significet *vetescere*, metonymice tamen in
 Scripturis sæpe accipitur pro *excedere*, *efferr*.
 hisque similibus. Cum sensus de verbis est, ea
 proprie denotat, quæ terminos officii excurrunt, se
 temere extollentia, ac superba, illa denique ipsa,
 quæ præfert laudatus ms. *errecta*. Possunt et *abnor-*
mia interpretari, et quod Itali dicunt, *cose*, o *pa-*
role strane. Paulo post idem ms. habet, *Quia multa*
est bonitas, etc.

A Peccatum meum notum facio tibi:
 et iniquitatem meam non abscondi ⁷.
 Dixit, confitebor scelem mea Domino:
 et tu dimisisti (*h.* abstulisti) iniquitatem peccati
 mei. SEMPER.
 Pro hac orat ⁸ omnis sanctus (*h.* misericors) ad te:
 ad tempus inveniens;
 Ut cum inundaverint aquæ multæ,
 ad illum non accedant.
 Tu (*Al.* add. es) protectio mea, ab hoste custodies
 me, laus mea salvans: circumdabis me. SEMPER.
 Erudiam te ⁹, et illuminabo tibi viam per quam
 ambules.
 cogitabo de te oculo meo.
 Nolite fieri sicut equus et mulus
 quibus (*Al.* in quibus) non est intelligentia:
 In chamo et fremo maxillas ejus constringis ¹⁰, ut
 non appropinquet ad te.
 Multi dolores impii.
 B confidentem autem in Domino misericordia cir-
 cumdabit.
 Lætamini in Domino, et exultate, justi.
 et laudate omnes recti corde.

(XXXIII.) LAUDATE, JUSTI, DOMINUM, rectos decet
 laudatio (*Al.* collaudatio).

Confitemini Domino in cithara.
 in psalterio decachordo psallite (*Al.* cantate) ei.

Cantate ei canticum novum:
 bene ¹¹ psallite in jubilo:

Quia rectum est verbum Domini:
 et omne opus ejus in fide.

Diligit justitiam et judicium:
 misericordia Domini plena est terra.

In (*Al.* *lac* In) verbo Domini cæli facti sunt:
 et spiritu oris ejus omnis ornatus eorum.

Congregans quasi in utre aquas maris:
 ponens in thesauris abyssos.

C Timeat Dominum (*Al.* a Domino) omnis terra:
 ipsum formident universi habitatores orbis.

Quia ipse dixit, et factus est:
 ipso præcipiente, stetit.

Dominus solvit consilium gentum:
 irritas fecit cogitationes populorum.

Concilium Domini in æternum stabit:
 cogitationes cordis ejus in generatione et genera-
 tione:

Beata gens, cujus Dominus ejus,
 populus quem elegit in hæreditatem sibi.

De cælo prospexit Dominus ¹²;
 vidit omnes filios Adam.

De firmissima sede sua prospexit.

⁸ Tres ms. oculorum ejus.

⁴ Idem mss. retribuet, et retribuit.

⁵ Et nostri, et quos laudat Martian. mss. eruditi
 legunt pro *erudito*.

D ⁶ Mss. duo, *Cum exardesceret me æstas*: ubi
 vitiosum illud *me æstas*, incuria librorum scrip-
 tum videtur pro *messi*. MART.

⁷ Rursum negri mos. *non abscondo*, *Dixi confi-*
tebor scelus meum.

⁸ Idem mss. *Pro hoc orat*, et mox, *tempus inve-*
niens absque ad præpositione.

⁹ Cisterc. ms. *Doceam te, et monstrabo*; plerique
 alii cum editis, *Docebo te, monstrabo tibi*.

¹⁰ Nostri quoque mss. cum alii penes Martian.
 atque editis libris, *maxillas eorum constringe*, qui
 non accedant ad te. A quibus alludit Cisterciens.
 uno verbo, *accedit*.

¹¹ Iterum nostri, pluresque alii apud Martian.
 mss. *deligenter* habent pro *bene*.

¹² Addit Reginæ ms. hic *Dominus*: legitque ter-
 tio ab hoc versu, *firmissimo solio suo pro sede*, etc.

ad universos habitatores terræ.
 Pingens pariter cor eorum :
 intelligens omnia opera eorum.
 Non salvabitur ¹ rex in multitudine exercitus,
 nec fortis liberabitur in multiplicatione virtutis.
 Fallax equus ad salutem,
 et in multitudine roboris sui non salvabit.
 Ecce oculus Domini super timentes eum :
 ad (Al. et) exspectantes misericordiam ejus.
 Ut eruat de morte animas eorum,
 et vivificet eos in fame.
 Anima nostra exspectavit Dominum :
 auxilium nostrum et clypeus noster est.
 In ipso enim lætabitur cor nostrum :
 quia in nomine sancto ejus speravimus.
 Sit misericordia tua, Domine, super nos,
 sicut exspectavimus te.

DAVID QUANDO COMMUTAVIT OS (h. saporem) SUUM
 CORAM ABIMELECH, ET EJECIT EUM, ET ABIIT.

(XXXIV.) ² Benedicam Dominum in omni tempore:
 semper laus ejus in ore meo.
 In Domino laudabitur anima mea ³ :
 audiant mites et lætentur.
 Magnificate Dominum mecum,
 et exaltemus nomen ejus pariter.
 Quæsi Dominum, et exaudivit me,
 et ex omnibus angustiis meis liberavit me,
 Respiciat ad eum, et confluite,
 et vultus vestri non confundentur.
 Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit :
 et de omnibus tribulationibus ejus ⁴ salvavit eum.
 Circumdabit angelus Domini in gyro timentes eum,
 et eruet eos.
 Gustate et videte quoniam bonus Dominus :
 beatus vir qui sperat in eo.
 Timete Dominum sancti ejus :
 quoniam non est inopia timentibus eum.
 Leones indignerunt et esurierunt :
 quærentibus autem Dominum non deerit omne
 bonum.
 Venite (Al. Ambulate), filii, audite me,
 timorem Domini docebo vos.
 Quis est vir qui velit vitam,
 diligens dies videre bonos.
 Custodi linguam tuam a malo :
 et labia tua ne loquantur dolum.
 Recede a malo, et fac bonum :
 quære pacem, et persequere eam.
 Oculi Domini ad justos,
 et aures ejus ad clamores eorum.
 Vultus Domini super (h. in) facientes malum :
 ut perdat de terra memoriam eorum.
 Clamaverunt ⁵, et Dominus exaudivit,
 et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos
 Juxta est Dominus contritis corde,
 et confractos spiritu salvabit.
 Multæ tribulationes (h. Multa mala) justo (Al.
 justi),
 et ex omnibus illis liberabit (Al. liberavit) eum
 Dominus.

¹ In instanti habent nostri mss. *salva:ur*.

² Alphabeticus hic quoque psalmus est, et in uno quidem Cisterciensi ms. suis quisque litteris versiculus ex ordine prænotatur, ne *van* quidem prætermissio, in quo notum tamen est in Hebræo archetypo seriem interrumpi; nec facile potest, ut nuperus Scripturæ interpret putat, suppleri, versiculo septimo ab iis verbis ducto: וַיַּחֲוֶה שְׂמֵעַ, et *Dominus exaudivit eum*. Tunc enim septima deficiet γ *Zain* littera, sive cui ei tribuatur versiculus: nisi tria hæc verba, *iste pauper clamavit*, pro solido versiculo habere velis, ipsumque inverti litterarum ordinem. Hæc animadvertimus, ut significemus, eas litteras non fuisse in Latina interpretatione ista

A Custodit omnia ossa ejus :
 unum ex eis non confringetur.
 Interficiet impium malitia,
 et odientes justum culpabuntur ⁶.
 Redimet Domus animas servorum suorum,
 et non peccabunt (h. culpabuntur) omnes speran-
 in eo.

DAVID.

(XXXV.) Judica, Domine, adversarios meos :
 pugna contra impugnantes me.
 Apprehende scutum et hastam (Al. contum),
 et surge in auxilium meum (Al. mihi).
 Evagina gladium, et præoccupata
 ex adverso persequentes me :
 dic animæ meæ, salus tua ego (Al. ad. sum).
 Confundantur et reveantur, qui quærent animam
 meam :
 convertantur retrorsum, et confundantur,
 qui cogitant malum mihi.
 B Fiant sicut pulvis ante faciem venti,
 et angelus Domini impellat,
 Sit via eorum tenebræ et lubricum,
 et angelus Domini persequatur eos.
 Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui :
 sine causa foderunt animæ meæ.
 Veniat ei (Al. eis) calamitas quam ignorat,
 et rete suum quod abscondit comprehendat eum,
 et cadat in laqueum (h. in calamitatem).
 Anima autem mea exsultabit in Domino,
 lætabitur in salute sua (Al. tua).
 Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tui :
 eruens inopem a validiore,
 et pauperem ac mendicum a violento.
 Surgentes testes iniqui :
 quæ nesciebam interrogabant me.
 Reddebant mihi mala pro bono :
 sterilitatem animæ meæ.
 Ego autem cum infirmarentur, induebar ⁷ cilicio :
 humiliabam in jejuniis animam meam,
 et oratio mea in (Al. ad) sinum meum revertetur.
 C Quasi ad amicum (h. sodalem), quasi ad fratrem
 meum sic ambulabam :
 quasi lugens mater tristis incurvabar.
 Et in infirmitate mea lætabantur et congregabantur :
 collecti sunt adversus me percutientes, et nescie-
 bam : scindentes et non tacentes ⁸.
 In simulatione verborum fictorum.
 Irdebant contra me dentibus suis.
 Domine, quanta videbis (Al. aspicias).
 converte animam meam a calamitatibus eorum
 (Al. suis) :
 a leonibus solitariam meam.
 Confitebor tibi in Ecclesia grandi (Al. magno) ?
 in populo forti laudabo te.
 Non lætentur super me inimici mei mendaces :
 odientes me frustra conniventes (Al. cobibentes)
 oculo :
 D Non enim pacem loquuntur, sed in rapina terræ.
 verba fraudulenta concinnant.
 Et dilataverunt super me os suum.
 dixerunt vah, vah : vidit oculus noster.

abs Hieronymo sascriptas.

³ Exemplaria Canonis et aliquot mss. codices :
In Domino lætabitur anima mea. MART.

⁴ Illud *ejus* nostri mss. non addunt, et mox
circumdabit, pro *circumdabit* legunt.

⁵ Interferit unus Cisterc. ms. *justi*.

⁶ Nostri omnes mss. pari consensu *superabuntur*
 pro *culpabuntur*.

⁷ Duo e nostris mss. alique penes Martian. *Cum*
infirmarer ab eis, induchar, etc.

⁸ Canon Carcasson., *scindentes et non fundentes*
sanguinem. Idem habetur in Canone San-German-
 nensi nostro, sed secunda manu. Huic lectioni con-
 sonat Chaldeus paraphrastes. MART.

Vidisti, Domine, ne taceas :
 Domine, ne elongeris a me.
 Consurge (h. Expergiscere), et vigila in (Al. lac. in) iudicium meum, Deus meus,
 et Domine (Al. Dominus meus) in causam meam.
 Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et ne insultent mihi.
 Nec dicant in corde suo, vah animæ nostræ :
 et ne dicant ¹, absorbuimus eum.
 Confundantur, et revereantur pariter
 qui lætantur in afflictione mea :
 Induantur confusione et verecundia,
 qui magnificantur super me.
 Laudent, et lætentur qui volunt justitiam meam :
 et dicant semper, magnificetur Dominus,
 qui vult pacem servi sui.
 Et lingua mea meditabitur (Al. meditetur) justitiam tuam :
 tota die laudem tuam.

VICTORI SERVO DOMINI, DAVID ² :

(XXXVI.) Dixit scelus impii in medio cordis ejus ³ :
 non est timor Dei ante oculos ejus.
 Quia dolose egit adversus eum in oculis suis :
 ut inveniret iniquitatem ejus ad odiendum.
 Verba ori ejus iniquitas et dolus :
 cessavit cogitare, ut beneficeret ⁴.
 Iniquitatem cogitat in cubili suo ;
 stabit in via non bona :
 malum non abjiciet.
 Domine, in cælo misericordia tua
 fides tua usque ad nubes.
 Justitia tua quasi montes, Deus (Al. Domine),
 iudicium tuum abyssus multa :
 homines et jumenta salvos facies, Domine.
 Quam pretiosa misericordia tua, Deus (Al. Domine),
 et filii Adam in umbra alarum tuarum sperabunt.
 Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ,
 et torrente deliciarum tuarum potabis eos.
 Quoniam tecum est fons vitæ :
 in lumine tuo videbimus lumen.
 Attrahe misericordiam tuam scientibus te.
 et justitiam tuam rectis corde.
 Ne veniat mihi pes superbix :
 et manus impiorum non me commoveat.
 Ibi ceciderunt operantes iniquitatem :
 expulsi sunt, et non potuerunt surgere.

DAVID.

(XXXVII. Aleph.) ⁵ Noli contendere cum malignis.
 neque æmuleris facientes iniquitatem.
 Quoniam sicut herba velociter conterentur,
 et sicut olus viride marcescent.
 (Beth.) Spera in Domino, et fac bonum
 peregrinare (h. habitare) in terra, et pascere fide.
 Et delectare in Domino,
 et dabit tibi petitiones cordis tui.

¹ Interjectionem *vah* bis Cisterciensi, ter Reginæ ms. alique repetunt.

² Ita ms. Carnutensis emendatus : Regius vero Corbeiensis et Sorbonicus hunc præferunt titulum : *Pro victoria servi Domini David*. Ambo exemplaria Canonis. *Victori servus Domini David* ; Alia duo, *Victoria servus Domini David*. MART.

³ Hebræus *בְּקִרְבִּי לִבִּי* *bekereb libbi*, id est, *in medio cordis mei*, pro *in medio cordis ejus*. MART.

— Legerit S. Pater in suo Hebraico exemplari *לִבִּי* ut et Septuaginta, et veteres alii interpretes, pro quo hodiernum præfert *לִבִּי*, id est *cordis mei*. Sequitur in nostris mss., *non esse timorem Dei*, pro *non est timor*, etc.

⁴ Idem nostri mss. *cogitare benefacere*.

⁵ S. Hieronymus in prologo Scripturarum Galeato recenset præsentem psalmum inter eos, qui viginti duarum litterarum Hebraicarum texuntur alphabeto : ideoque hic apposita sunt a nobis nomina earum-

A (*Ghimel*.) Volve super Dominum (h. Revela Domino) viam tuam,
 et confide in eo, et ipse faciet,
 Et educet sicut lumen justitiam tuam,
 et iudicia tua (Al. iudicium tuum) sicut meridiem.
 (*Daleth*.) Tace Domino, et exspecta eum,
 noli contendere adversus eum, qui proficit in via sua.
 adversus virum, qui facit quæ cogitat.
 (*He*.) Dimitte iram, et derelinque furorem :
 noli contendere ⁶ ut malefacias.
 Quoniam qui malefaciunt, interibunt.
 exspectantes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.

(*Vau*.) Adhuc enim modicum, et non erit impius,
 et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Miles autem hæreditabunt terram :

et delectabuntur in multitudine pacis.

(*Zain*.) Cogitat impius de justo,
 et frendet adversus eum dentibus suis.

B Dominus deridebit eum :
 quia vidit ⁷ quoniam venit dies ejus.

(*Heth*.) Gladium evaginaverunt impii : tetenderunt arcum suum,

ut percutiant (h. ut dejiciant) egenum et pauperem, et interficiant rectos in via ⁸.

(*Heth*.) Gladius eorum ingrediatur in cor eorum,
 et arcus eorum confringantur.

(*Teth*.) Melius est parum justo :
 quam divitiæ impiorum multæ.

Quia brachia impiorum confringentur.
 sublevat autem justos Dominus.

(*Iod*.) Novit Dominus dies immaculorum,
 et hæreditas eorum æterna (h. in sæculum) erit.

Non confundentur in tempore malo,
 et in diebus famis saturabuntur.

(*Caph*.) Quia impii peribunt,
 et inimici Domini gloriantes ut monocerotes ⁹.
 consumentur, sicut fumus consumitur.

C (*Lamed*.) Fenus accipit impius, et non reddet :
 justus autem donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, hæreditabunt terram, et qui maledicti, interibunt.

(*Mem*.) A Domino gressus viri firmantur,
 et viam ejus volet.

Cum ceciderit, non allidetur
 quia Dominus sustentat manum ejus.

(*Nun*.) Puer sui siquidem et senui,
 et non vidi justum derelictum :
 neque semen ejus quærens panem.

Tota die donat et commodat :

et semen ejus in benedictione.

(*Samech*.) Recede a malo, et fac bonum.

et habita in sempiternum (h. sæculum).

Quia Dominus diligit iudicium,
 et non derelinquet sanctos (h. misericordes) suos.

¹⁰ In æternum (h. in sæculum) custoditi sunt,

dem litterarum e regione versiculorum, quibus respondent. Et hoc modo etiam scripta reperiuntur in plurimis mss. codicibus. MART.

— Bini quique hujus Psalmi versiculi una ab alphabeti juxta ordinem littera incipiunt : hancque ipsam litterarum seriem post Martian. appositam retinemus ad libri gram ex aliquot Latinorum codicum fide. Videsis tamen quæ inferius ad vers. 28. sive *Hai* litteram adnotavimus.

⁶ Cisterciens. ms. *noli festinare*, pro *noli contendere*.

⁷ Reginæ ms. *videns*, pro *quia vidit*. Cisterciens. præterea *quod veniat* pro *quoniam venit*.

⁸ Interserit hic Cisterciens. *corde*.

⁹ In eodem ex scioli, ut videtur, Antiquarii calamo ; *subvertentur ut montes*, etc., pro *gloriantes ut monocerotes*.

¹⁰ Quæ huic apponi versiculo debuisset, *Hai* littera *vacat* : nec reipsa in hodierno Hebraico exem-

et semen impiorum peribit (*Al.* perit).
 Justi hæreditabunt terram ;
 et inhabitabunt in sæculum (h. in æternum) super eam.
 (*Phe.*) Os justi meditabitur sapientiam,
 et lingua ejus loquetur iudicium.
 Lex Dei ejus in corde ejus :
 non deficient gressus ejus.
 (*Sade.*) Considerat impius justum,
 et quærit, ut occidat eum.
 Dominus non derelinquet eum in manu ejus,
 et non condemnabit eum cum iudicabitur (*Al.* iudicatur).
 (*Coph.*) Exspecta Dominum, et custodi viam ejus
 et exaltabit te, ut possideas terram
 cum interibunt (*Al.* pereunt) impii, videbis.
 (*Res.*) Vidi impium robustum,
 et fortissimum sicut indigenam virentem.
 Et transivi, et ecce (*Al. tac.* ecce) non erat :
 et quæsi, et non est inventus.
 (*Sin.*) Custodi simplicitatem, et vide rectum :
 quia erit in (*Al. ad.*) extremum viro pax.
 Prævaricatores autem interibunt pariter¹,
 et novissimum impiorum peribit.
 (*Thau.*) Salus autem justorum a Domino :
 fortitudo eorum in tempore tribulationis.
 Et auxiliabitur eis Dominus, et salvabit eos :
 eripiet eos² ab impiis,
 et salvabit eos : quia speraverunt in eo.

CANTICUM (h. Psalm.) DAVID IN COMMEMORATIONE.

(XXXVIII.) Domine, ne in ira (h. indignatione) tua
 arguas me :
 neque in furore tuo (h. ira tua) corripas me,
 Quia sagittæ tuæ infixæ sunt mihi,
 et tetigit (h. terruit) me manus tua.
 Non est sanitas in carne mea a facie indignationis
 tuæ :
 non est pax (*Al. add. in*) ossibus meis a facie
 peccati mei.
 Quia iniquitates meæ transierunt caput meum.
 quasi onus grave aggravatæ sunt super me.
 Computruerunt, et tabuerunt cicatrices meæ.
 a facie insipientiæ meæ.
 Afflictus sum, et incurvatus sum nimis :
 tota die mœrens ambulabam.
 Quia lumbi (*Al. renes.* h. ilia mea) mei repleti sunt
 ignominia (h. vilitate),
 et non est sanitas in carne mea.
 Evigilavi, et afflictus sum nimis :

plari ab ea versus iste inchoatur. Vulgo autem eruditus persuasum est. Septuaginta interpretum ætate ea littera non caruisse archetypum, idque ex ipsorum versione colligi, qui hic præponunt duo verba, ἄνομοι ἐδικασηθήσονται, *Injusti punientur*, quæ Hebraice dixeris נשכרו עויליהם. Atque adeo ab *Hain* littera incepisse quod præ oculis habebant, exemplar notant. Quid alii hac de re sentiant, videsis apud criticos sacros. Nobis, textu nihil interpolato, arguere id liceat ex hac ipsa Hieronymi interpretatione, quæ versiculum ab his incipit verbis, *In æternum custoditi sunt* : in Hebræo לעולם בשכרו. Prior nempe ל, *Lamed* littera, cum plane sit verbo עויליהם ascititia, ac servilis, haud credita fuerit sive Hebræis, sive ipsi Hieronymo acrosticho artificio obesse, cumque ipsum verbum ab ע *Ain* incipiat, seriem litterarum ita licuerit per metri leges continuari. Præterea haud scio, num suspicari liceat, ἀπλῶς scriptum ab ipso regio Vate עולם, *æternum*.

¹ Tres nostri ms. atque alii penes Martian. pro his habent : *Iniqui autem delebuntur pariter* עויליהם שוים
² Verba, *eripiet eos*, in nostris mss. desiderantur. In Hebræo idem repetitur verbum, quod modo

A regiebam a gemitu cordis mei.
 Domine, in conspectu tuo (h. coram te) omne desiderium meum :
 et gemitus meus a te non est absconditus.
 Cor meum fluctuabat, dereliquit me fortitudo mea :
 et lux oculorum meorum etiam ipsa non est mecum,
 Chari mei, et amici (h. sodales) mei³ contra lepram meam steterunt.
 et vicini (h. propinqui) mei longe steterunt.
 Et irruerant quærentes animam meam :
 et investigantes mala mihi loquebantur insidias,
 et dolos tota die meditabantur.
 Ego autem quasi surdus non audiebam,
 et quasi mutus qui non aperit os suum⁴.
 Et eram quasi homo (h. vir) non audiens :
 nec habens in ore suo redargutiones.
 Te enim, Domine, expectabam,
 tu exaudies, Domine Deus meus.
 B Quia dixi, ne forte insultent mihi,
 et cum vacillaverit pes meus⁵ super me magnificentur.
 Quia ego ad plagam (*Al.* plagas) paratus sum,
 et dolor meus contra me (*Al. add. est*) semper.
 Quia iniquitatem meam (*Al. add. ego*) annuntio.
 et contristabor,⁶ pro peccato meo.
 Inimici autem mei viventes confortati sunt.
 et multiplicati sunt odientes me mendaciter.
 Et qui reddunt malum pro bono, adversabantur mihi :
 quia sequebar bonum.
 Ne derelinquas me, Domine :
 Deus meus, ne elongeris a me.
 Festina in auxilium meum,
 Domine (*Al. add. Deus*) salutis meæ.
 VICTORI IDITHUN, CANTICUM (h. Psalm.) DAVID⁷.
 (XXXIX.) Dixi, Custodiam vias meas
 ne peccem in lingua mea,
 Custodiam os meum silentio,
 donec est impius contra me.
 Obmutui silentio, tacui de bono,
 et dolor meus conturbatus est.
 Incaluit cor meum in medio mei,
 in meditatione mea incensus sum igne :
 locutus sum in lingua mea.
 Ostende mihi, Domine, finem meum,
 et mensuram dierum meorum quæ sit, sciam (*Al.* ut sciam) quid mihi desit.
 Ecce breves posuisti dies meos.

translatum est, *salvabit eos*.

³ Intererunt nostri mss. hic quasi.

⁴ Idem nostri mss. quasi mutus non aperiebam os meum : et mox unus Cisterc. non habens in corde suo, pro ore.

⁵ Plurium numero nostri mss. cum vacillaverint pedes mei.

⁶ Pro *contristabor* editi ac mss. plures etiam Martiane inspecti, *sollicitus ero*.

⁷ Regius codex sic habet : *In fidem Idithun Canticum David* ; sed manifesto exscriptoris errore, qui plures psalmi titulos e versione LXX transferre ausus est in hanc Hieronymi editionem Hebr. Docet igitur Hieronymus præfatione Comment. in Daniele, verbum למנשה lamnaseuhh, ut hodie legitur, magis pro victoria, quam in finem interpretari. « Unde et psalmi plurimi, inquit, illud Hebraicum quod in titulis ponitur LAMANASSE, pro quo LXX transtulerunt in finem magis pro victoria continent : Aquila enim interpretatus est τῷ νικησιῶν, hoc est, ei præbet victoriam. Symmachus ἐπινικιον, quod proprie triumphum palmamque significat. » Plura de eodem Hebraico lamnasse vel lamnats-eahh cum ad titulum Psal. XLIV seu XLV juxta Hebr. ventum erit. MART.

et vita mea quasi non sit in conspectu tuo :
omnia enim vanitas omnis homo subsistens.

SEMPER¹.

Tantum in imagine ambulat homo (h. vir),
congregat et ignorat cui dimittat (h. congregat) ea.

Nunc ergo quid exspecto, Domine ?

præstolatio mea tu es (h. ad te est)

Ab omnibus iniquitatibus (h. erroribus) meis libera me :

opprobrium stulto ne ponas me.

Obmutui, non aperui² (Al. aperiam) os meum :
quia tu fecisti.

Tolle a me plagas (h. lepras) tuas :

a contentione manus tuæ ego consumptus sum.

In increpationibus.

pro iniquitate (Al. propter iniquitatem) corripuisti virum :

Et posuisti quasi tineam desiderabilia ejus :
verumtamen vanitas omnis homo. SEMPER.

Audi orationem meam, Domine,
et clamorem meum exaudi (h. auribus percipe) :

Ad lacrymam meam ne obsurdescas,
quia advena ego sum apud te,
peregrinus sicut omnes patres mei.

Parce mihi, ut rideam,
antequam vadam, et non subsitam.

VICTORI³ DAVID CANTICUM (h. Psal.)

(XL.) Expectans expectavi Dominum :
et inclinatus est ad me, et audivit clamorem meum.

Et eduxit me de lacu sonitus⁴, de luto cœni :
et statuit super petram pedes meos,
stabilivit gressu meos.

Et dedit in ore meo canticum novum,
laudem Deo nostro.

Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.

Beatus vir qui posuit Dominum confidentiam suam,
et non est adversus ad superbias pompasque mendacii (Al. mendaces).

Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua,
et cogitationes tuas pro nobis.

Non invenio ordinem coram te :
si narrare voluero, et numerare,
plura sunt quam ut narrari queant.

Victima et oblatione non indiges (h. non voluisti),
aures fodisti mihi :

haulacaustum et pro peccato non petisti,

Tunc dixi, et venio :

in volumine libri scriptum est de me.

Ut facerem placitum tibi (Al. tuum), Deus meus volui,

et legem tuam in medio ventris (Al. cordis) mei.

Annuntiavi justitiam in Ecclesia multa.

ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu nosti.

Justitiam tuam non abscondi in medio cordis mei,
fidem tuam et salutare tuum dixi :

non abscondi misericordiam tuam,

et veritatem tuam in Ecclesia multa.

Tu Domine, non prohibeas (Al. prohibebis) miseri-

cordias (h. pietates). tuas a me :
misericordia tua et veritas tua jugiter servabunt me.

Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus,

comprehenderunt me iniquitates meæ,
et non potui videre :

Plures factæ sunt, quam capilli capitis mei,
et cor meum dereliquit me.

Placeat tibi, Domine, ut libereres me :

Domine, ad adjuvandum me festina.

Confundantur et reveantur simul
quærentes animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et confundantur.
qui volunt mala mihi,

Pereant post confusionem suam :

qui dicunt mihi vah ! vah !

Gaudeant, et lætentur in te

omnes qui quærent te :

B Dicant jugiter, magnificetur Dominus.
qui diligunt salutare tuum.

Ego autem sum egenus et pauper ;

Dominus sollicitus erit pro me :

Auxilium meum et salutare meum tu,
Deus meus, ne moreris⁵.

VICTORI CANTICUM (h. psalmus) DAVID.

(XLI.) Beatus qui cogitat de paupere :
in die malo liberabit (Al. salvabit) eum Dominus.

Dominus custodiet eum et vivificabit eum :

et beatus erit in terra,

et non tradet (Al. tradat) eum animæ inimicorum suorum.

Dominus confortavit eum in lecto infirmitatis :
totum stratum ejus vertisti in ægrotatione sua.

Ego dixi, Domine, miserere mei,
sana animam meam, quoniam peccavi tibi.

Inimici mei loquentur (Al. loquuntur) malum mihi:
quando morietur, peribit nomen ejus.

C Et si venerit ut videat⁶, vana loquetur :
cor ejus congregabit iniquitatem sibi,
egrediens foras detrahet.

Simul adversum me murmurabant omnes odientes me contra me (Al. tac. me) cogitabunt malum mihi.

Verbum (h. Belial.) diaboli infundebant sibi :
qui dormivit non addet ut resurgat.

Sed et homo pacificus meus: in quo habui fiduciam :
qui manducabat panem meum,

levabit contra me plantam.

Tu autem, Domine, miserere mei : et leva me,
et reddam eis :

In hoc conovi quod velis me :

quia non insultabit inimicus meus mihi.

Ego autem in simplicitate mea adjutus sum a te,
et statues me ante faciem tuam in perpetuum
(h. sæculum).

D Benedictus Dominus Deus Israel
a sæculo, et usque in sæculum, amen et amen.

VICTORI⁷ DOCTISSIMO (h. erudito) FILIORUM CORE.

(XLII.) Sicut areola præparata ad irrigationes aquarum :

Erasmus et Marianus in hoc psalterio Hieronymi ;
quamvis S. Doctor in epist. ad Sunniam et Fretelam
expresse monuerit, ita interpretatos fuisse
LXX seniores : καὶ εἰ σισεπορεύστο τοῦ ἰδῆν, id est,
Et si ingrediebatur ut videret. Sed videre hoc loco
idem est, nisi fallat nos opinio, quod visitare.
MART.

— Nostri mss. pluresque alii apud Martian. tum
editi quoque libri visitet pro videat legunt. Vile
quæ in epist. ad Sunniam et Fretelam hac de lec-
tione observamus.

⁷ Omnes mss. codices præter Canonis exempla-
ria habent in titulo isto, ut in aliis sæpius, pro

¹ Reginæ ms. Vanitas homo stans. Diapsalma.

² In futuro tempore legunt editi libri, et ms. Sorbonicus : Obmutui, non aperiam os meum. MART.

³ Iterum mss. nostri, Pro victoria, quod et inferius constanter in reliquorum psalmorum titulis retinent pro Victori. Vide quæ ad proxime superiorem locum adnotamus.

⁴ Cisterciens. ms., de lacu famose, pro lacu sonitus.

⁵ In Reginæ ms., ne moreris. Juxta Hebr. מִרְרָה.

⁶ Canon Carcaesonensis, ac plures mss. hic legunt, Et sic venerit ut visitet, quod secuti sunt

sic anima mea præparata (h. desiderat) ad te ¹, A
Deus.

Sitivit anima ad Deum fortem (Al. fontem) viventem
quando veniam, et parebo ante faciem Dei.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes diem ac noctem :

cum diceretur mihi tota die : Ubi est Deus tuus ?
Horum recordatus sum, et effudi in me animam
meam :

quia veniam ad umbraculum ;

Tacebo usque ad domum Dei
in voce laudis et confessionis,
mulitit. dinis festa celebrantis.

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me :
expecta Deum, quia adhuc confitebor
ei salutaribus vultus ejus.

Deus meus in meipso animas mea incurvatur :
propterea recordabor tui de terra Jordanis,
et Hermonim, de monte minimo.

Abyssus abyssum invocat, in (h. ad.) vocem catara-
ctarum tuarum :

omnes gurgites tui et fluctus tui super me transie-
runt ².

per diem mandavit Dominus misericordiam suam,
et in nocte canticum ejus mecum :
oratio Deo vitæ meæ.

Dicam Deo : Petra mea (h. Et zelai, quod inter-
pretatur, Deus petra mea et est unum de nomi-
nibus Dei), quare oblitus es mei :

quare tristis incedo, affligente inimico ?
Cum me interficerent (Al. interticerint) in ossibus
meis.

exprobraverunt mihi hostes mei :
dicentes ad me ³ tota die : Ubi est Deus tuus ?

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me ?
expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei,
salutaribus vultus mei et Deo meo.

(XLIII ⁴.) Judica me Deus, et discerne causam
meam de gente non sancta (h. in misericorde). C
a viro doloso et iniquo salva me.

Tu enim es, Deus, fortitudo mea, quare projecisti
me :

quare tristis incedo, affligente inimico ?
Mitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa ducent
me : introducent me ad montem ⁵ sanctum tuum
et ad tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei,
ad Deum lætitiæ exultationis meæ,
et confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

Quare incurvaris, anima mea, et quare conturbas
me ?

victoria. De eo dicturi sumus infra ad Psalmum
XLV. MART.

¹ Corruptus legitur iste versiculus in exemplari-
bus Canonis, atque in duobus aliis mss., ubi Vul-
gata lectio, sicut cervus desiderat ad fontes aqua-
rum, etc., substituta est pro Hieronymiana, quam
nos retinuimus. quamque Canon-San-Germanensis D
habuit prima manu. MART.

— Cisterciens. ms. ex alia versione priores duos
versus, Hieronymianæ, quam subdit, interpreta-
tioni præponit : qui sic habent : Sicut cervus mu-
giens ad fontes aquarum, ita anima mea rugit ad
te, Deus.

² Ita mss. omnes, excepto codice Bibliothecæ
Memmianæ et Canone Carcassonensi, qui legit in
sacro contextu, super me ingressi sunt, addens hoc
scholion marginale : h. transierunt MART.

— Cisterc. ms. supertransierunt sine me inter-
medio.

³ Hic quoque voculas ad me Cisterc. ms. tacet.

⁴ Præponit idem ms. hunc titulum, Psalmus ad
eos qui fidem consecuti sunt. ΑΙΤ' ἔγγραφος autem
est apud Hebræos.

⁵ Reginæ ms. Ipsæ ducent me, et introducent ad
montem, sine altero me intermedio, quod et Cisterc.

expecta Deum quoniam adhuc confitebor ei.
salutaribus (Al. salutibus) vultus mei et Deo meo

VICTORI FILIORUM CORE ERUDITIO ⁶

(XLIV.) Deus auribus nostris audivimus :
patres nostri narraverunt nobis
opus quod operatus es in diebus eorum, in die-
bus antiquis.

Tu manu tua gentes delesti (h. exhæredasti), et
plantasti eos (Al. eas) :

afflixisti populos (Al. plebes), et emisisti eos.

Non enim in gladio suo possederunt terram,
neque brachium eorum salvavit eos :

Sed dextera tua et brachium tuum
et lux vultus tui, quia complacuisti in eis⁷.

Tu es ipse rex meus Deus :

præcipe salutibus ⁸ Jacob.

In te hostes nostros ventilabimus :
in nomine suo conculcabitur adversarios nostros.

Non enim in arcu meo confidam :

neque gladius meus salvabit me,

Quia salvasti nos de hostibus nostris,
et eos qui oderant nos, confudisti.

In Deo laudabimus ⁹ tota die,

et nomini tuo in æternum confitebimur. SEMPER

Verum tu projecisti, et confudisti nos :

et non egredieris in exercitibus nostris.

Vertisti terga nostra hosti :

et qui oderunt nos, diripuerunt sibi ¹⁰.

Dedisti nos tanquam gregem ad vorandum,

et in gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine pretio :

nec grandis fuit commutatio eorum (h. et non
fenerasti in commutatione eorum).

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris,

subsannationem et irrisum his qui erant in cir-
cuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem (h. parabolam) in genti-
bus ¹¹,

commotionem capitis in tribubus (h. plebibus)
Tota die confusio (Al. verecundia) mea contra me,
et ignominia faciei meæ cooperuit me.

A voce exprobrantis et blasphemantis :

a facie inimici et ultoris.

Omnia hæc venerunt super nos, et non sumus
obliti tui :

nec mentiti sumus in pacto tuo.

Non est conversum retro cor nostrum :

nec declinaverunt gressus nostri a semita tua.

Quoniam dejecisti nos in loco draconum,

et operuisti nos ¹² umbra mortis.

hic tacet. Tum ad tabernaculum tuum, ad altare
tuum, pro Dei ; Cisterciens. ad altare tuum, Do-
mine.

⁶ Nostri mss. et quos Martian. laudat, Pro victo-
ria filiorum Core eruditionis

⁷ Ms. Reginæ, complacuisti tibi, pro in eis : tum
es rex meus, absque ipse, quod et Cisterciens.
tacet.

⁸ Nostri et Martianæi plures mss. pro salutibus.

⁹ Idem cum editis, in Domino gaudebimus.

¹⁰ Interserit Cisterciens. ms. nomen Deus :
paulo cum duobus Reginæ diripuerunt nos, pro
sibi.

¹¹ De præsentis versiculo Hieronymus in epist.
ad Sunn. et Fretel. « Alioquin in Hebraico, inquit,
ita scriptum reperi : Posuisti nos proverbium in
gentibus. MART. »

— Tacent in voculam duo e nostris mss. S. vero
Pater in epist. ad Sunniam et Fretelam, In He-
braico, inquit, ita scriptum reperi. Posuisti nos
proverbium in gentibus : quem laudat et Martianæus
locum.

¹² In Cisterciens. ms. operuit nos, etc., et mox
obliti sumus nominis Domini, sine addito, nostri.

Si obliti sumus nominis Dei nostri,
 ei expandimus manus nostra ad Deum alienum.
 Nunquid non Deus investigabit istud,
 ipse enim novit cogitationes cordis.
 Quoniam propter te mortificati sumus tota die:
 reputati sumus ut grex occisionis
 Consurge (h. Expergiscere) quare dormitas Domine?
 vigila; quare projecis (Al. projecisti) nos in sem-
 piternum?
 Quare faciem tuam abscondis?
 obliuisceris afflictionis nostræ et inopiæ nostræ¹.
 Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra:
 adhæsit in terra (Al. terræ) venter noster.
 Surge, auxiliare nobis,
 et redime nos propter misericordiam tuam.

VICTORI PRO LILIIS FILIORUM CORE², ERUDITIONIS CAN-
 TICUM AMANTISSIMI.

(XLV.) Eructavit cor meum verbum bonum;
 dico ego opera mea regi:
 lingua mea stylus scribæ velocis,
 Decore pulchrior es filiis hominum,
 effusa est gratia in labiis tuis
 propterea benedixit tibi Deus in æternum.
 Accingere gladio tuo super (Al. circa) femur, for-
 tissime: gloria tua et decore tuo.
 Decore tuo prospere ascende,
 propter veritatem³
 et mansuetudinem justitiæ,
 et docebit te terribilia dextera tua⁴.
 Sagittæ tuæ acutæ,
 populi sub te cadent:
 in corde inimicorum regis.
 Thronus tuus, Deus, in sæculum. et in æternum:
 sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui.
 Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem (h. impie-
 tatem): propterea unxit te Deus, Deus tuus,

¹ Mss. nostri omnes, *oblivisceris afflictiones et angustias nostras*.

² Totum hunc Psalmum Hebraice lectum invenimus in manuscripto præstantissimo codice monasterii nostri Carnutensis; quem diligenter collatum ac descriptum exhibebimus in Appendicula Canonis Hebraicæ veritatis, cum majori etiam parte Psalmi secundi, qui similiter Hebraica lingua, sed Latinis characteribus scriptus legitur in eodem Psalterio Carnutensi. Porro dissonantes lectiones retinent in titulo mss. plurimi. Vaticanus codex hoc modo legit: *Victori pro liliis filiorum Core, eruditio canticum amantissimo*. In exemplaribus vero Canonis, necnon in quatuor aliis mss. *eruditionis Canticum amantissimum*. At nullus relinquitur ambigendi locus, quænam sit genuina lectio, quænam vitiatæ ac depravatæ circumferantur, cum ipse Hieronymus Psalmum ex integro edisserens in epist. ad principiam Virginem, de eodem titulo hæc statim observavit: « Quadragesimum quartum Psalmum legens, in titulo reperi: *In finem pro iis qui commutabuntur filiorum Core, intelligentiæ Canticum pro dilecto*: in Hebraico scriptum est LAMMANASSE AL SOSANIM LABNE CORE MESKIL SIR IDIDOT (למנשה אל שושנים לכני כרה משכיל שיר ידידות): quod nos in Latinum vertimus: *Victori pro liliis filiorum Core, eruditionis Canticum amantissimi*. Symmachus more suo manifestius, triumphum pro floribus, interpretatus est. Igitur SOSANIM, vel pro iis qui commutandi sunt, vel in lilia transfertur et flores) MESKIL quoque et eruditionem et doctissimum sonat) SIR Canticum: IDIDIA Salomonis est nomen, qui alio sensu Pacificus appellatur. Quatuor autem Psalmi, licet in posteriori titularum parte dissentiam, hoc principio prænotantur, quadragesimus quartus, quinquagesimus nonus, sexagesimus octavus, septuagesimus nonus, e quibus

A oleo exsultationis præ participibus tuis.
 Myrrha et stacte⁵ et cassia in cunctis vestimentis tuis, de domibus (h. de templis) eburneis⁶ quibus lætificaverunt te
 filiæ regum in honore tuo.
 Stetit conjux (h. regina) in dextera tua,
 in diademate aureo.
 Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam,
 et obliviscere populi tui et domus (Al. domum) patris tui.
 Et concupiscet rex decorem tuum:
 quia ipse est Dominus (Al. add. Deus) tuus, et adora eum.
 Et o filia fortissimi⁷ (h. Tyri),
 in muneribus faciem tuam deprecabuntur divites populi.
 Omnis gloria filiæ regis intrinsecus:
 fasciis aureis vestita est (h. præfasciis aureis, vestimenta illius).

B In scutulatis ducetur ad regem,
 virgines sequentur⁸ eam
 amicæ (h. sodales) ejus ducentur tibi.
 Ducentur in lætitiis et exsultatione:
 ingredientur thalamum (h. templum) regis.
 Pro patribus tuis erunt filii (Al. filiæ) tibi (h. tui),
 pones eos principes in universa terra.
 Recordabor nominis tui
 in omni generatione et generatione:
 Propterea populi confitebuntur tibi
 in sæculum et in æternum.

VICTORI FILIORUM CORE PRO JUVENTUTIBUS CANTICUM.

(XLVI.) Deus nostra (h. nobis) spes et fortitudo:
 auxilium in tribulationibus inventus es validum.
 Ideo non timebimus cum fuerit translata terra,
 et concussi montes in corde maris.
 Sonantibus et timentibus⁹ gurgitibus ejus,

C duo medii inscribuntur David, primus et novissimus filiorum Core, et Asaph. • Hucusque Hieronymus, ad cujus verba tanquam adamussim obliquas ac depravatas lectiones restituere curavimus multis in locis Psalmorum. MART.

³ Hoc modo se legisse testatus Hieronymus in epist. nunc laudata: mss. tamen non pauci legunt cum edito, *propter verbum veritatis*. MART.

⁴ Cisterc. ms. *Edocebit te terribiliter dextera tua*. Vide laudatam epistolam ad Principiam, num. 14, et quæ ad hunc locum ibi adnotamus.

⁵ Idem mss. *Smyrna et aloe*, ex Hebræo אלוה מוץ pro domibus eburneis, scriptum ab Hieronymo de templo dentium, quod nonnulli ex epistola ad Principiam argumentantur, et Hebræus scholiastes innuit, minime est verosimile.

⁶ Melius, inquit ibidem S. Doctor, in Hebraico scribitur, de templo dentium. Ad quod proxime accedit scholion marginale vetustissimi Scriptoris MART.

⁷ Plures mss. habent, *Et filia fortissimi*, duo sic, *Est o filia fortissimi*, pro. *Et o filia fortissimi*, ut legitur in ms. Carnutensi. Docet etiam Hieronymus, o filia fortissimi legendum ex Hebræo. Nonnullas variantes alias lectiones, sed levioris momenti reperire poterit lector studiosus in epist. ad principiam virginem. MART.

⁸ Haud bene legit Martianus ex aliis codicibus in instanti sequuntur. Mox duo mss. Regine et Cisterciensis *ducentur illuc*, pro tibi: quam lectionem ipse Hieronymus in epist. ad Principiam, num. 20, ex Hebraico exemplari videtur hausisse: cum tamen ibi sit לך ad te.

⁹ Nostri mss. alique penes Martianum cum primis editis libris, *intumescuntibus*. Mox unus Regine *agitatis montibus* absque in particula. Denique pro non ejus subsequentiæ versus ipse etiam Cisterciensis tacet.

agitatis in montibus in potentia ejus. SEMPER. A
 Fluminis divisiones ejus.
 lætificant civitatem Dei sancti
 tabernacula Altissimi ¹.
 Deus in medio ejus non commovebitur:
 auxiliabitur ei Deus in ortu matutino.
 Conturbatæ sunt gentes, concussa sunt regna:
 dedit vocem suam, prostrata est terra.
 Dominus exercituum nobiscum:
 protector noster Deus Jacob. SEMPER.
 Venite et videte opera Domini:
 quantas (h. quot) posuerit solitudines in terra.
 Compescit bella usque ad extremum terræ.
 arcum confringet, et concidet hastam, *Al. hastas*:
 plaustra comburet igni.
 Cessate et cognoscite quoniam ego sum Deus:
 exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.
 Dominus exercituum nobiscum:
 fortitudo nostra (h. susceptor noster) Deus Jacob.
 SEMPER.

VICTORI ² FILIORUM CORE CANTICUM (h. PSALMUS).
 (XLVII.) Omnes populi (*Al. gentes*), plaudite ma-
 nibus) jubilate Deo in voce laudis.
 Quoniam Dominus (*Al. Deus*) altissimus terribilis:
 rex magnus super omnem terram.
 Congregavit populos ³ subter nos.
 et tribus (h. plebes) sub pedibus nostris.
 Elegit nobis hæreditatem nostram:
 gloriam (h. superbiam) Jacob quam dilexit.
 SEMPER.
 Ascendit Deus in jubilo:
 Dominus (*Al. Deus*) in voce buccinæ.
 Canite (h. psallite) Deo canite (h. psallite).
 canite (h. psallite) regi nostro canite (h. psallite).
 Quia rex universæ terræ Deus:
 canite (h. psallite) erudite.
 Regnavit Deus super gentes:
 Deus sedet super thronum sanctum suum.
 Principes populorum congregati sunt
 populus Dei Abraham:
 quoniam dii scuta terræ
 vehementer elevata (*Al. elevati*) sunt.

CANTICUM PSALMI ⁴ FILIORUM CORE.

(XLVIII.) Magnus Dominus et laudabilis nimis:
 in civitate Dei nostri in monte sancto suo,
 Specioso germine gaudio universæ terræ:
 monti Sion lateribus aquilonis
 civitatulæ regis magni.
 Deus in domibus ejus:
 agnitus est in auxiliando.
 Quia ecce reges congregati sunt:
 venerunt (h. transferunt) simul.
 Ipsi videntes sic obstupuerunt:
 conturbati sunt, admirati sunt.
 Horror possedit eos ibi:
 dolor (*Al. dolores*) quasi parturientis.
 In vento uredinis,
 confringes ⁵ naves Tharsis.
 Sicut audivimus, ita vidimus

in civitate Domini exercituum,
 in civitate Dei nostri:
 Deus fundavit eam usque in æternum (h. sæculum).
 SEMPER,
 Estimavimus, Deus, misericordiam tuam,
 in medio templi tui.
 Secundum nomen tuum, Deus,
 sic laus tua usque in (*Al. ad.*) extremum terræ:
 justitia repleta est dextera tua.
 Lætetur mons Sion, exsultent filii Judæ:
 propter judicia tua.
 Circumdate Sion, et circuite eam,
 numerate turres ejus,
 Ponite cor vestrum in mœnibus (h. in virtute):
 separate palatia (*Al. add. ejus*);
 Ut enarretis in generatione novissima.
 Quia iste (*Al. ipse est*) Deus Deus noster in sæcu-
 lum, et in perpetuum:
 ipse erit dux noster in mortem (h. in sæcula).

B
 VICTORI FILIORUM CORE CANTICUM (h. PSALMUS).
 (XLIX.) Audite hoc (*Al. hæc*), omnes populi:
 auribus percipite, universi habitatores occidentis
 (h. orbis).
 Tam filii Adam, quam filii (h. viri) singulorum:
 simul dives et pauper.
 Os meum loquetur sapientias (*Al. sapientiam*),
 et meditatio cordis mei prudentias (*Al. prudentiam*)
 Inclinabo (*Al. inclino*) ad parabolam aurem meam:
 aperiam in cithara ænigma meum.
 Quare timebo in diebus mali?
 iniquitas calcanei mei circumdabit me.
 Qui fiduciam habent in fortitudine sua,
 et in multitudine divitiarum suarum superbiunt.
 Fratrem ⁶ redimens non redimet vir:
 nec dabit Deo propitiationem pro eo:
 et pretium redemptionis animæ eorum:
 C Sed quiescet in sæculo, et vivet ultra in sempiternum
 et non videbit interitum (*Al. in æternum*),
 cum viderit sapientes morientes:
 Simul insipiens et indoctus peribunt,
 et relinquent alienis divitias suas.
 Interiora sua domos suas in sæculo,
 tabernacula sua in generatione et generatione:
 vocaverunt nominibus suis terras (*Al. add. suas*),
 Et homo in honore non commorabitur ⁷:
 assimilatus (*Al. add. est*) jumentis et exæquatus est
 Hæc est via insipientiæ eorum (h. via eorum),
 et post eos juxta os eorum current. SEMPER.
 Quasi grex (h. oves) in inferno positi sunt (mors pa-
 scet eos.
 et subjicient eos recti in matutino,
 et figura eorum conteretur in inferno post habi-
 taculum suum.
 Verumtamen Deus redimet animam meam,
 de manu inferni cum assumpserit me. SEMPER.
 D Noli timere cum ditatus fuerit vir,
 cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.
 Neque enim moriens tollet omnia:
 nec descendet post eum gloria ejus,

¹ Iterum nostri mss. pluresque apud Martianæum lætificat civitatem Dei) sanctum tabernaculum Altissimi. Tum nostri duntaxat: Dominus in medio ejus, ac deinde, Deus in ipso ortu matutino.

² Cisterciens. ms. Victoria. Reginæ cod. Victoriæ; nullus e nostris Victori præfert.

³ Exemplaria Canonis tria, Carcassonnense, San-Germanense et Memmianum, cum duobus aliis mss., Subjecit populos. MART.

⁴ In recto Psalmus, nostri omnes mss. legunt.

⁵ In Cisterciensi ms., confringens (tum junctis reliquis omnibus, naves maris pro Tharsis (denique Dei exercituum pro Domini, etc.

⁶ Verius, puto, legit Reginæ ms. in recto Frater.

⁷ Hactenus lectum est commovebitur, quod verbum plane videtur et a sacri Scriptoris mente contextuque alienum, et facili veterum amanuensium errore substitutum pro genuino commorabitur. Hoc adeo nos reposuimus, non tamen ex ingenio, sed primum ex antiquorum Reginæ ac Cisterciensium codicum auctoritate, tum duorum quoque apud Martianæum, qui tametsi alias minus emendati, hic certe eum de vera lectione monere potuissent. Persuasit nos denique Hebræus textus, in quo est בל-ולין, id est, non perseverabit, sive ad litteram, non pernoctabit, quem sensum verba non commorabitur, unice referunt.

Quia animæ suæ in vita sua benedicet :
laudabunt te ¹, cum bene fuerit tibi.
Intrabit (Al. intrabunt) usque ad generationem pa-
trum suorum :
usque ad finem non videbunt lucem.
Homo cum in honore esset, non intellexit.
comparavit se jumentis, et silebitur ².

CANTICUM (h. PSALM.) ASAPH.

(I.) Fortis Deus Dominus locutus est,
et vocavit terram.
ab ortu solis usque ad occasum ejus.
De Sion perfecta decore.
Deus (Al. tac. Deus) apparuit.
Veniet Deus noster, et non tacebit :
ignis coram eo vorabit ³.
et in circuitu ejus tempestas valida.
Vocabit cælum desursum,
et terram, ut judicet populum suum.
Congregate mihi sanctos (h. misericordes) meos :
qui feriunt pactum meum in sacrificio.
Et annuntiabunt cæli justitiam ejus
quia Deus judex est ipse. SEMPER.
Audi populus meus (Al. popule), et loquar,
Israel, et contestabor te.
Deus Deus tuus ego sum.
Non propter victimas tuas arguam te,
et holocausta tua coram me sunt. SEMPER.
Non accipiam de domo tua vitulum (h. taurum)
neque de gregibus tuis hircos.
Mea sunt enim omnia animalia silvarum (h. silvæ)
pecudes (h. beemth) in montibus millium.
Scio omnes aves montium,
et universus agri (h. ziz dicitur, nomen est avis)
mei ⁴ mecum est.
Si esuriero, non dicam tibi.
meus est enim orbis et plenitudo ejus.
Nunquid comedam carnem (Al. carnes) taurorum
Immola Deo laudem,
et redde Altissimo vota (Al. tac. vota) tua.
Et invoca me in die tribulationis :
liberabo te, et glorificabis me.
Impio autem dixit Deus :
quid tibi est cum narratione præceptorum meorum
et ut assumes pactum meum in ore tuo ?
(h. Et tu) Qui odisti disciplinam,
et projecisti verba mea post te.
Si videbas furem, consentiebas ei
et cum adulteris pars tua ⁵.
Os tuum misisti ad malitiam,
et lingua tua concinnabit dolum.
Sedens adversus fratrem tuum loquebaris,
in (Al. et adversum) filium matris tuæ fabricabar
opprobrium
Hæc fecisti, et tacui :

¹ Unus Reginæ ms. *laudabit inquitent te*. Tum rectius, ut videtur, cum Cisterciensi, *cum benefeceris tibi* : quod proprie sonat Hebræum תִּיבִּיר לְךָ.

² In Canone San Germanensi sic docuit emendator codicis : *Homo cum in honore esset, non intellexit ; comparatus est jumentis, et similis factus est illis* Quod absque dubio fluxit e Vulgata editione. Codices mss. S. Michaelis, et Augustinorum Burdigalensium hanc retinent lectionem : *Homo cum in honore esset, non commorabitur : assimilatus jumentis exæquatus est*. MART.

³ *Ignis ante eum ardebit* legitur in tribus canonibus. In quibus aliis mss. *coram eo ardebit*. MART.

⁴ Fortasse rectius *mei* pronomem Reginæ ms. hic retinet : Hebræus autem textus וְדָדִי utramque ex punctorum varietate recipit lectionem.

⁵ Plus habent duo et nostris mss. *erat pars tua. Dein unus Cisterciens., os tuum dimisisti, pro misisti et, lingua tua concinnavit, pro concinnabit, cohæren-*

A existimasti futurum me (Al. fac, me) similem tui
arguam te et proponam ante oculos tuos.
Intelligite hoc qui obliviscimini Deum,
ne forte rapiam (Al. capiam) et non sit qui liberet :
Qui immolat confessionem, glorificat me.
et qui ordinat viam, ostendam ⁶ ei salutare Dei.

VICTORI CANTICUM (h. PSALM.) DAVID : CUM VENISSET
AD EUM NATHAN PROPHETA, QUANDO INGRESSUS EST
AD BETHSABEE.

(LI.) Miserere mei Deus, secundum misericordiam
tuam : juxta multitudinem miserationum tuarum
dele iniquitates meas.

Multum lava me ab iniquitate mea,
et a peccato meo munda me.

Quoniam iniquitates meas (h. errores meos) ego co-
gnovi ⁷, et peccatum meum contra me est semper.
Tibi soli peccavi, et malum coram te (h. in oculis
tuis) feci :

B ut justificeris in sermonibus tuis,
et vincas cum (Al. dum) judicaveris ⁸ (h. judicatus
fueris).

Ecce in iniquitate conceptus sum,
et in peccato peperit me mater mea.

Ecee enim veritatem diligis,
absconditum et arcanum sapientiæ manifestasti (h.
sapientiam manifestabimus) mihi ⁹.

Asperges (h. purificabis) me byssopo, et mundabor,
lavabis me et super nivem dealbabor.

Auditum mihi facies gaudium et lætitiā,
exsultent ¹⁰ ossa quæ confregisti.

Absconde faciem tuam a peccatis meis,
et omnes iniquitates meas dele.

Cor mundum crea mihi, Deus,
et spiritum stabilem renova in visceribus meis.

Ne projicias me a facie tua
et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Redde mihi lætitiā (h. habet Jesu) salutaris ¹¹ tui,
et spiritu potenti confirma me.

C Docebo iniquos vias tuas,
et peccatores ad te revertentur.

Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis mee :
laudabit lingua mea justitiā tuam.

Domine labia mea apertes,
et os meum annuntiabit laudem tuam.

Non enim vis ut victimam feram ¹² :
nec holocaustum tibi placet.

Sacrificium (h. Sacrificia) Dei spiritus contribulatus
(h. contritus) :

cor contritum et humiliatum. Deus, non despicias.
Bene (h. benigne) fac (Al. add. Domine) in voluntate
tua, Sion,

(Al. add. et) ædificentur muri Jerusalem.

Tunc suscipies sacrificium justitiæ,
oblaciones et holocausta.

tunc imponent super altare tuum vitulos (h. tauros).

D tins, ut videtur, superioris sententiæ tempori, sed
Hebræo dissentiente textu.

⁶ Reginæ ms. *qui ordinate ambulat, ostendam, etc.*

⁷ Duo mss. *iniquitatem meam ego novi.*

⁸ Ms Sorbonicus, *cum judicabis* : in exemplaribus Canonis, *cum judicaris*, idque secutus est ms. Corbeiens., et Carnut. prima manu. MART.

⁹ Canon Carcassonnensis : *Ecce enim veritatem diligis in abscondito ; et in arcano sapientiæ tuæ manifestasti mihi*. Similiter habent in primo versiculo mss. Aug. Burdigal., ac S. Mich., consequenter autem, *sapientiam manifestabis mihi*. MART.

¹⁰ In pluribus mss., *ut exsultent.*

¹¹ Quod mavult Scholiastes *Jesu pro salutaris*, nostri quoque præferunt mss.

¹² Magis ferme placet *feriam*, quod tum nostri omnes, cum plures alii apud Martianum mss. habent, pro *feram*, Hebræus ad Verbum, *non desiderabis hostiam.*

VICTORI ERUDITIO¹ DAVID CUM VENISSET DOEC (Al. A DOECH) IDUMÆUS, ET ANNUNTIASSET SAULI (Al. SAUL), DICENS EI: VENIT DAVID IN DOMUM AHIMELECH (Al. ABIMELECH).

(LII.) Quid gloriaris in malitia, potens? misericordia Dei tota est die.

Insidias cogitat lingua tua.

quasi novacula acuta faciens dolum.

Dilexisti malum magis quam bonum:

mendacium magis quam loqui (Al. tac. loqui) justitiam. SEMPER.

Dilexisti omnia verba ad devorandum, lingua² dolosa (Al. linguam dolosam)

Sed Deus destruet te, in sempiternum terrebit (h. add. te), et evellet te de tabernaculo, et eradicabit te de terra viventium. SEMPER.

Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt.

Ecce vir qui posuit Deum fortitudinem suam: sed speravit in multitudine divitiarum suarum: B confortatus est in insidiis suis.

Ego autem sicut oliva virens in domo Dei:

speravi in misericordia Dei in sæculum³ sempiternum.

Confitebor tibi in sæculum, quoniam fecisti: et exspectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum (h. misericordium) tuorum.

VICTORI PER CHORUM ERUDITIO DAVID⁴.

(LIII.) Dixit stultus in corde suo, Non est Deus: corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitate, non est qui faciat bonum.

Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens requirens Deum.

Omnes aversi sunt, pariter adhæserunt:

non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Nunquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis: Deum non invocaverunt.

Ibi timuerunt timore

ubi non erat (Al. est) timor

Quoniam Deus dispersit ossa circumdantium te: confunderis, quia Deus projecit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israel⁵?

cum redixerit Deus captivitatem populi sui exsultabit Jacob, lætabitur Israel.

VICTORI IN PSALMIS ERUDITIO DAVID: QUANDO VENERUNT ZIPHÆI ET DIXERUNT SAUL: NONNE DAVID ABSCONDITUS EST APUD NOS?

(LIV.) Deus, in nomine tuo salva me (Al. salvum me fac), et in fortitudine tua ulciscere me.

Deus, exaudi orationem meam:

auribus percipe verba oris mei.

Quia alieni insurrexerunt adversum me,

et fortes quæsierunt animam meam:

non posuerunt⁶ Deum in conspectu suo. SEMPER.

Ecce Deus auxiliator mihi:

Dominus sustentans animam meam.

Reddet (Al. redde) malum insidiatoribus (h. decantatoribus) meis:

in veritate tua (Al. tacet tua) disperde eos.

Voluntarie sacrificabo tibi:

confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum.

Quoniam ex omni tribulatione liberavit me et inimicos meos vidit oculus meus.

VICTORI IN PSALMIS ERUDITIO DAVID⁷

(LV.) Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despicias deprecationem meam.

Attende mihi et exaudi me:

Humiliatus sum in meditatione mea,

et conturbatus a voce inimici,

a facie persequentis impii:

Quoniam projecerunt super me iniquitatem et in furore adversabantur mihi.

Cor meum doluit in vitalibus meis,

et terrores mortis ceciderunt super me.

Timor et tremor venit (Al. venerunt) super me, et operuit me caligo.

Et dixi: Quis dabit mihi pennas columbæ, ut volem et requiescum?

Ut procul abeam.

et commorer in deserto? SEMPER.

Festinabo (h. Festina) ut salver

a spiritu tempestatis et turbinis⁸.

Præcipita, Domine, divide linguas eorum:

quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.

Die et nocte circumeuntes muros ejus.

Scelus et dolor in medio ejus.

Insidiæ in vitalibus ejus,

et non recedit de plateis ejus

damnum et fraudulentia.

Non enim inimicus exprobravit mihi, ut sustineam: neque is qui me oderat, super me magnificatus est, ut abscondar ab eo.

C Sed tu, homo unanimes meus (Al. tac. meus), dux meus, et notus meus:

Qui simul habuimus dulce secretum,

in domo Dei ambulavimus cum terrore.

Veniat mors super eos,

descendant in infernum viventes,

quia nequitie in congregatione eorum, in medio eorum.

Ego ad Deum clamabo.

et Dominus salvabit me.

Vespere et mane et meridie loquar,

et resonabo, et exaudiet vocem meam,

Redemit in pace⁹ animam meam

ab appropinquantibus mihi:

multi enim fuerunt adversum me.

Exaudiet (Al. audivit) Deus, et humiliabit eos.

qui iudex est ab initio. SEMPER.

Non enim mutantur, neque timeant Deum.

D Extendit manus suas (Al. manum suam) ad pacifica sua: contaminavit pactum suum¹⁰.

¹ Reginæ ms. *Victoria de erudito*: et cum plerisque aliis *Doec*, et *Achimelech* nomina sic legit.

² Mss. tres legunt cum edito, *linguam dolosam*. MART.

³ Ita Regius codex, Corbeilensis, Sorbonicus, et Speculum S. Augustini. In aliis legimus, *in sæculum et in æternum*. MART.

⁴ Sorbonicus ms., *Victori pro choro intelligenti David*. Septem autem alii codices mss habent in extrema parte tituli, *eruditi David*. MART.

— Cisterciens ms., *pro choro intelligenti*: alii dumtaxat *eruditi* præferunt, pro *eruditio*.

— Illic quoque ms. nostri omnes *eruditi* legunt, pro *eruditio*.

⁵ Canon Carcassonensis, ac Vaticanus ms., *salutaria Israel*; cæteri omnes, *salutare Israel*. MART.

⁶ Idem ms. *Et non proposuerunt*, etc.

⁷ Plures mss. hic ut supra, *eruditi David*. MART. — Pari iterum consensu nostri mss., *disperdit*, pro *vidit*. In subsequentis vero psalmi titulo alii *eruditi*, alii *canticum* pro *eruditio* præferunt.

⁸ De his duobus versibus disserit S. Hieronymus in epist. ad Sunniam et Fretelam, dicens omnem præsentis loci sensum ita apud Hebræos legi: *Festinabo ut salver a spiritu tempestatis et turbinis*. Hinc videas diversum esse ab Hieronymo scholiasten Canonis Hebraicæ veritatis: cum diverso modo legant ac interpretentur Hebræum *אֲדַחַשׁ אֶת־לִבִּי* *adhisa*. MART.

⁹ Futurum tempus retinent mss. quam plures, *redimet in pace*. MART. Alii e nostris ms., *Redime*, alii *Redimet* legunt.

¹⁰ In Reginæ mss., *contaminaverunt pactum*, etc.

Nitidius butyro os ejus :
pugnat autem cor illius,
molliores sermones ejus ab oleo¹, cum sint lan-
ceæ.
Projice super Dominum charitatem tuam, et ipse te
enutriet :
non dabit in æternum fluctuationem justo.
Tu autem, Deus, deduces eos in puteum interitus :
viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies
suos :
ego autem fiduciam habeo tui.

VICTORI PRO COLUMBA MUTA, EO QUOD PROCUL ABIE-
RIT DAVID HUMILIS, ET SIMPLEX, QUANDO TENUE-
RUNT EUM PALESTINI IN GETH.

(LVI.) Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me
homo :

tota die pugnant tribulavit me.
Conculcaverunt me insidiatores (h. decantatores)
mei tota die :
multi enim qui pugnant contra me, Altissime.
Quacunque die territus fuero : ego (Al. tac. ego) in
te confidam.

In Deo laudabo verbum ejus (Al. tac. ejus),
in Deo speravi : non timebo
quid faciat mihi caro.

Tota die sermonibus me affligebant :
contra me omnes cogitationes eorum in malum.
Congregabuntur abscondite, ipsi (Al. tac. ipsi) plan-
tas meas (h. calcaneos meos) observabunt :
expectantes animam meam.

Qui nullus est salvus in eis :
in furore populos detrahe², Deus.
Secretiora mea (h. motum meum tu) numerasti,
pone lacrymam meam in conspectu (h. utre)
tuo³ : sed non in narratione tua.

Tunc convertentur inimici mei retrorsum,
in quacunque die invocavero :
hoc scio quia Deus meus es (Al. add. tu).

In Deo laudabo verbum :
in Domino prædicabo⁴ (h. laudabo) sermonem.

In Deo speravi : non timebo
quid faciat mihi homo.

In me sunt, Deus, vota tua :
reddam gratiarum actiones tibi.

Quia liberasti animam meam de morte,

A et pedes meos de lapsu :
ut ambulem coram Deo in luce viventium.

VICTORI UT NON DISPERDAS DAVID HUMILEM ET SIM-
PLICEM, QUANDO FUGIT A FACIE SAUL IN SPELUN-
CAM⁵.

(LVII.) Miserere mei, Deus, miserere mei,
quoniam in te speravit (Al. sperat) anima mea ;
Et in umbra alarum tuarum sperabo :
donec transeant insidiæ.

Invocabo Deum altissimum
Deum ultorem meum.

Mittet de cælo et salvabit me,
exprobrabit conculcantibus⁶ me. SEMPER.
mittet Deus misericordiam suam et veritatem
suam.

Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium ;
Fili hominum dentes eorum lanceæ et sagittæ,
et lingua eorum gladius acutus.

B Exaltare super cælos, Deus :
in omni terra gloria tua.

Rete paraverunt gressibus meis.
ad incurvandam animam meam (h. incurvata est
anima mea).

Foderunt ante me foveam,
cecidere in medio ejus. SEMPER.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum,
cantabo et psallam.

Surge (h. Expergiscere), gloria mea,
surge (h. expergiscere), psalterium et cithara :
surgam (h. expergiscar) mane.

Confitebor tibi in populis, Domine,
cantabo (h. psallam) tibi in gentibus.

Quia magna usque ad cælos misericordia tua,
et usque ad nubes veritas tua.

Exaltare super cælos, Deus,
in omni terra gloria tua.

C VICTORI UT NON DISPERDAS DAVID HUMILEM ET SIM-
PLICEM.

(LVIII.) Si vere utique justitiam loquimini,
recta iudicate, filii hominum.

Etenim in corde iniquitates (h. holocausta) opera-
mini,
in terra iniquitates manuum vestrarum⁷ appen-
dite.

¹ Reginæ ms., *mollierunt sermones suos oleo*, sed et in aliis abest *ab* præpositio. Mox Cisterciens., *Projice super Dominum tribulationem tuam*, additum ad libri oram, Al. *cogitationem*.

² Duo e nostris mss. *detrahe*, quod vitiosum esse scribarum incuria ab epist. ad Sunniam et Frete- lam disces.

³ Locus insignis apud eruditos antiquitatis sacre ac profane curiosos, quorum studia ante mille annos expleverat scholiastes Canonis, nisi incuria temporum in oblivione jacuissent usque in præsens ingenii hujus præclara monumenta. Sic igitur legimus in ms. Vaticano (in cujus contextum scholia marginalia Canonis inducta luisse monuimus): *Motum meum tu numerasti, reponere lacrymam meam in utre tuo, aut in numero tuo*. In Canone Carcassonensi ultimus versiculus similiter expressus est, *aut in numero tuo*, cætera in scholiis, ut vides, posita reperiuntur. Canon San-Germanensis, qui deinceps nullas habet adnotationes criticas, purum retinet totum contextum psalmi cum aliis quatuor mss. codicibus, Regio scilicet, Carnutensi, Corbeiensi et Sorbonico; exemplaria duo reliqua Augustinorum Burdigalensium ac S. Michæli in Periculo Maris, quæ scholiis item marginalibus ubique intermixta et vitiosa superius diximus, nihil differunt a Vaticano nunc citato. Porro LXX ac Hieronymus hic בְּנֵימֶךָ *benodeka*, interpretatur *in conspectu tuo*, sive *coram te*; cum tamen נֶמְךָ *nod*, alibi, *utrem ver-*

tant. Nobis in revolvendis Hebræorum Lexicis nihil occurrit, quod huic interpretationi faveret, excepto verbo נֶדְנוּד *nidnud*, quod Rabbiniis est *nudus oculi*. Qui de antiquiorum *lacrymatoris*, sive *utribus*, ubi lacrymæ deflentium mortuos servabantur, scire desiderarit, consulat Th. J. ab Almeloveen *Antiquitatum e sacris profanarum specimen* pag. 131 et seqq. MART.

⁴ In Cisterciens. ms. *et in Deo prædicabo*.

D ⁵ Regius codex adeo corruptus legitur in multis psalmorum titulis, ut publice exscriptorum indicet depravationem ac imperitiam: hoc enim loco sic inscribit: *In finem ne disperdas David tituli inscriptione, cum fugeret a facie Saul in spelunca*. Sed codices continent, *pro victori aut non disperdas*, etc. MART.

— Cisterc. ms.; *Pro victori*: Reginæ autem cum plerisque aliis mss., *Pro victoria ut*, etc., quod item prætulisse arbitror quos laudat Martianeus, neque enim probe lectum ab eo videtur, *pro victori aut non* etc.

⁶ Editi cum mss. quinque *manus vestras* legunt, *pro manuum vestrarum*. MART. — Ms. *exprobrant conculcantes*: etiam quod subsequitur, *semper*, prætermisso.

⁷ Quidam mss. cum antea editis libris *manus vestras*, *pro manuum vestrarum* legunt. Cisterciens. ipsam præterea vocem *iniquitates* prætermittit.

Alienati sunt peccatores a vulva :
erraverunt ab utero loquentes mendacium.
Furor eorum sicut similitudo furoris serpentis¹,
sicut reguli surdi obturantis aurem suam.
Ut non audiat vocem murmurantium :
nec incantatoris incantationes callidas.
Deus, excute dentes eorum ex ore eorum :
molares (Al. molas) leonum confringe, Domine.
Dissolvantur quasi aquæ quæ defluunt :
intendet arcum suum (h. sagittam suam) donec
conterantur.
Quasi vermis tabefactus pertranseat (Al. pertrans-
eant),
quasi abortivum mulieris quod non vidit (Al. videt)
solem.
Antequam crescant spinæ vestræ in rhamnum :
quasi viventes, quasi in ira tempestas rapiet eos².
Lætabitur justus cum viderit ultionem :
pedes suos lavabit in sanguine impii.
Et dicet (Al. dicat) homo, Vere est fructus justo : B
vere est Deus judicans in terra.

VICTORI UT NON DISPERDAS DAVID HUMILEM ET SIM-
PLICEM, QUANDO MISIT SAUL, ET CUSTODIERUNT
DOMUM, UT OCCIDERENT (Al. OCCIDERET) EUM.

(LIX.) Erue³ me de inimicis meis, Deus (h. Do-
mine) meus,
et a resistantibus mihi protege me.
Libera me ab operariis iniquitatis (Al. operantibus
iniquitates),
et a viris sanguinum salva me.
Quia ecce insidiati sunt animæ meæ,
congregantur adversus me fortissimi (h. credulis-
simi),
absque iniquitate mea, et absque peccato meo,
Domine.

Non egi inique, et illi currant (Al. cucurrerunt) et
præparantur,
surge (h. expergiscere) ex adverso pro me, et re- C
spice.

Et tu, Domine Deus exercituum Deus Israel.
evigila, ut visites omnes gentes.

Non miserearis universis
qui operantur iniquitatem. SEMPER.

Revertantur ad vesperam, latrent ut canis (Al.
canes),
et circumeant (Al. circuibunt) civitatem.

Ecce loquentur (Al. loquuntur) in ore suo,
gladii in labiis eorum :
quasi nemo audiat.

Tu autem, Domine (Al. tac. Domine), deridebis eos:
subsannabis omnes gentes.

Fortitudinem meam ad te servabo :
quoniam tu, Deus elevator meus.

Deus misericordia mea præveniet me :
Deus ostendet mihi in insidiatoribus (h. decanta-
toribus) meis.

Ne occidas eos, ne forte obliviscantur populi mei : D
disperge eos in fortitudine tua, et destrue eos :
protector noster Domine (Al. Deus).

Peccato oris qui sermone (Al. in peccato et in ser-
mone) labiorum suorum,
et capiantur in superbia sua :

A maledictionem et mandacium narrantes.
Consume in furore, consume ut non subsistant :
et sciant quoniam Deus dominatur (Al. domina-
bitur)

Jacob, in finibus terræ. SEMPER.

Et convertantur ad vesperam, latrent ut canis (Al.
canes), et circumeant civitatem.

Ipsi vagabuntur ut comedant,
et cum satrati non fuerint, murmurabunt.

Ego autem cantabo imperium tuum,
et laudabo mane misericordiam tuam :

Quoniam factus es fortitudo mea (h. susceptor meus),
et refugium in die tribulationis meæ.

Virtutem meam tibi cantabo⁵ (h. fortitudo mea tibi
psallam) :

quoniam Deus adjutor (h. susceptor) meus,
Deus misericordia mea.

VICTORI PRO FILIIS TESTIMONIUM HUMILIS ET SIMPLI-
CIS⁶ DAVID AD DOCENDUM, QUANDO PUGNAVIT AD-
VERSUS SYRIAM MESOPOTANIÆ, ET ADVERSUS SYRIAM
SOBA : ET REVERSUS EST JOAB, ET PERCUSSIT EDM
IN VALLE SALINARUM DUODECIM MILLIA.

(LX.) Deus, projecisti nos, scidisti :
iratus convertisti nos.

Commovisti terram, et dirupisti⁷ eam :
sana contritiones ejus quoniam commota est.

Ostendisti populo tuo duritiam :

potasti nos vino⁸ consopiente,
Dedisti metuentibus (Al. timentibus) te signum
ut fugerent a facie arcus. SEMPER.

Ut liberentur amici tui :

salva dextera tua, et exaudi me,
Deus locutus est in sanctuario suo : lætabor,
dividam Sicimam,
et vallem Soccoth dimetiar.

Meus est Galaad, et meus est Manasse,
et Ephraim fortitudo capitis mei :

Juda legifer meus :

Moab olla lavacri mei⁹ :

Super Idumæam incedam calciamento meo :
mihi Palæstina fœderata est.

Quis deducet me ad civitatem munitam,
quis deducet me usque ad Idumæam ?

Nonne tu, Deus, qui projecisti nos,
et non egredieris, Deus, in exercitibus nostris.

Da nobis auxilium de (Al. in) tribulatione,
vana est enim salus ab homine.

In Deo faciemus virtutem,
et ipse conculcabit tribulantes nos.

VICTORI IN PSALMIS DAVID.

(LXI.) Exaudi, Deus, laudationem meam :
intende orationi meæ.

De novissimo terræ ad te clamabo,
cum triste fuerit cor meum :

Cum fortis elevabitur adversum me,
tu eris ductor meus.

Quoniam (Al. tac. quoniam) fuisti spes mea,
turre munitissima a facie inimici.

Habitabo (h. peregrinabo) in tabernaculo tuo jugiter
(h. in sæculum) :

¹ Nostri omnes mss., sicut furor serpentis, pro
similitudo furoris, etc.

² Ms. Cisterciens., In ira tempestatis rapiet eas.

³ Falso monet hic scholiastes in Hebræo Domi-
num haberi, non Deum, neque vero נִסְמָחַת יְהוָה
scriptum legitur, sed מְלִיכָה, MART.

⁴ Apertissima est corruptio hujus versiculi et in
editis, et in aliquot mss. ubi legimus : Dei mei mi-
sericordia præveniet me ; quia Hieronymus ipse
conceptis verbis docuit epist. ad Sunniam et Fre-
siam, in Hebræo scriptum esse : Deus meus mise-
ricordia mea, præveniet me. MART.

⁵ Addit hic Cisterc. ms. meum : tum juncto Re-
ginæ atque aliis, voces virtutem meam prætermittit :
subsequenti autem versu subjungunt fortitudo
mea.

⁶ Pro simplicis nostri omnes mss. alique apud
Martian. legunt perfecti, tum verba, Mesopotamiæ
et adversus Syriam, unns Reginæ tacet.

⁷ In uno Cisterciensi ms., diripuisti.

⁸ Aliquot mss., vino mæroris MART.

Exemplaria Canonis et alia duo, vel tria, olla
pelvis meæ. MART.

sperabo in protectione alarum tuarum. SEMPER. A
Tu enim, Deus, exaudisti orationem meam,
dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.
Dies super dies regis adjicies:
annos ejus donec est generatio et generatio.
Sedebit semper (h. in sæculum) ante faciem Dei,
misericordia et veritas servabunt eum.
Sic canam (h. psallam) nomini tuo jugiter:
reddens vota mea per singulos dies.

VICTORI PER IDITHUM¹ CANTICUM (h. PSALM.) DAVID
(LXII.) Attamen apud Deum silebit anima mea:
ex eo salus mea.
Attamen ipse est scutum meum (h. fortitudo mea)
et salus mea:
fortitudo mea (h. susceptor meus) non commovebor
amplius.

Usquequo insidiarumini contra virum interficitis omnes,
sicut murus inclinatus et maceria corruens².
Partem enim ejus cogitaverunt expellere,
placuerunt sibi in mendacio:
ore suo benedicunt³, et corde suo (h. intrinsecus)
maledicunt. SEMPER.

Verumtamen Deo tace (Al. retice), anima mea:
ab ipso enim præstolatio mea⁴.

Ipse enim (Al. est fortitudo mea et salus mea):
susceptor meus, non timebo (h. movebor).

In Deo salutare meum et gloria mea:
robur fortitudinis meæ et salus mea in Deo.

Sperate in eo omni tempore, populi,
effundite coram eo cor vestrum:
Deus spes nostra. SEMPER.

Verumtamen vanitas filii Adam
mendacium filii viri (Al. hominum)
in stateris dolosis fraudulenter agunt simul
(h. impositis stateris vanitas ipsi simul).

Nolite confidere in calumnia
et in rapina, ne frustremini:
divitiæ si affluerint⁵ (Al. fluxerint), ne apponatis
cor.

Unum locutus est Deus,
duo hæc audivi: quia imperium (h. fortitudo)
Dei est:

Et tibi, Domine, misericordia:
quia tu reddes unicuique secundum opus suum.

CANTICUM (h. PSALM.) DAVID CUM ESSET IN DESERTO JUDA.
(LXIII.) Deus (h. Deus Deus meus tu), fortitudo mea
tu es,
de luce consurgam ad te:
Sitiivit te⁶ anima mea,
desideravit te caro mea:

¹ Idem mss., pro *Idithum*

² Canon Carsass. et duo ejus sequaces, id est mss. Augustinorum Burdigal, et S. Michaelis, *Sicut maceria inclinata sepi corruens*. MART.

—Cisterciens. ms., *quasi murus*, etc. Regius quæ D subsequuntur, *et maceria corruens*, omittit.

³ Interseverunt nostri mss. hic vocem *singuli*.

⁴ Regine cod. *ab eo ipso enim salutare meum*.

⁵ Omnes fere mss. codices, *Divitia si fluxerint*.

MART.

⁶ *Sitiivit te* legunt omnes libri editi et scripti. De eo ita disserit sanctus Hieronymus in epist. ad *Sunniam et Fretelam*: *Sitiivit tibi anima mea*; pro quo in Græco sit: *Sitiivit te anima mea*. Sed in Hebræo non habet אָתָּה (אתה), quod significat *te*; sed לָחֵץ (לחץ), quod ostenditur *tibi*: quod et omnes interpretes transtulerunt. Ergo secundum linguæ proprietatem versum est in Latinum. » Ipse vero S. Doctor secundum proprietatem linguæ Latinæ vertit in suo Psalterio ad Hebræum fontem edito, *Sitiivit te, desideravit te*: imitatus forte Ciceronis phrasim *« Nec sitio honores, nec gloriam desidero. »* MART.

⁷ *Cistero. ms., in terra sitiiente*, pro *invia*.

in terra invia et consitiente⁷, ac sine aqua.
Sic in sancto apparui tibi,
ut videam fortitudinem tuam et gloriam tuam.
Melior est enim misericordia tua quam vitæ: (Al. vita): labia mea laudabunt te.
Sic benedicam te (Al. tibi) in vita mea:
in nomine tuo levabo manus (h. palmas) meas.
Quasi adipe et pinguedine implebitur (h. satiabitur) anima mea,
et labiis laudantibus canet (h. laudabit) os meum
Recordans tui in cubili meo:
per singulas vigiliis meditabor tibi.
Quia fuisti auxilium meum,
et in umbra alarum tuarum laudabo .
Adhæsit anima mea post te,
me suscepit dextera tua.
Ipsi vero interficere (h. ad calamitatem) quærent
animam meam:
ingrediantur in extrema (h. inferiora) terræ.
B Congregentur in manus gladii:
pars vulpium erunt.
Rex autem lætabitur in Deo,
laudabitur omnis qui jurat in in eo:
quia obstruetur os loquentium mendacium.

VICTORI CANTICUM (h. PSALM.) DAVID⁸.

(LXIV.) Audi, Deus, vocem meam loquentis a timore
(h. pavore) inimici serva vitam meam⁹:

Abconde me a consilio malignorum;
a tumultu operantium iniquitatem.
Quia exacerunt quasi gladium linguam suam:
tetenderunt sagittam suam verbum amarissimum.

Ut sagittarent in absconditis simplicem:
subito sagittabunt eum, et non timebunt.

Confortaverunt sibi sermonem pessimum,
narraverunt, ut absconderent laqueos:
dixerunt, quis videbit eos¹¹?

Scrutati sunt iniquitates:
defecerunt scrutantes scrutinio,
et cogitationibus singulorum, et corde profundo.

Sagittabit ergo eos Deus jaculo repentino:
inferentur plagæ eorum¹².

et corruent in semetipsos plagis (h. linguis) suis¹³:
fugient omnes qui viderint eos.

Et timebunt omnes homines
et annuntiabunt opus Dei,
et opera ejus intelligent.

lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo:
et exultabunt omnes recti corde.

VICTORI CARMEN (h. PSALM.) DAVID¹⁴ CANTICI

(LXV.) Tibi silet laus, Deus, in Sion.

⁸ Idem ms., *cantabo* pro *laudabo*; ac paulo post Regius, *quæsierunt pro quærunt*.

⁹ Hic titulus in Cisterciensi ms. desideratur.

¹⁰ In eodem ms., *serva animam meam*.

¹¹ Nostri omnes mss. *quis videbit nos*, pro *eos*.

¹² Observat idem Hieronymus in eadem epistola hic apud Hebræos legi: *Percutiet eos Deus jaculo repentino, et inferentur plagæ eorum*. Quæ sane eundem habet sensum, et si in verbis nonnulla appareat discrepantia. Versuum autem divisionem præsentem restitimus ad testimonium ac fidem ipsius Hieronymi, cum in mss. codicibus depravata sit errore librariorum. MART.

¹³ Scolion istud marginale retinent editi libri, et in Hebræo legimus לשׁוֹנָם *leschonam*, id est *linguam suam*, vel *eorum*. MART.

—Idem mss. *linguis suis* præferunt, quod et scholiastæ placet, et propius est Hebræo textui לשׁוֹנָם

¹⁴ Tres tantum mss. *Victori carmen David, Canticum*; cui lectioni consonat Latina versio interlinearis. Alia tamen præferenda videtur ex titulo psalmi cxxxvii sequentis, in quo eadem verba sunt

et tibi reddetur votum.
Exaudi orationem,
 donec ad te omnis caro veniat ¹,
 Verba iniquitatum prævaluerunt adversum me:
 sceleribus nostris tu propitiaberis.
 Beatus quem elegeris, et susceperis,
 habitabit enim in atriis tuis;
 Replebimur bonis domus tuæ,
 sanctificatione templi tui.
 Terribilis in justitia exaudi nos,
 Deus salvator noster:
 Confidentia omnium finium terræ,
 et maris longinqui.
 Præparans (*Al.* qui præparas) montes in virtute
 sua, accinctus fortitudine.
 Compescens sonitum maris,
 fremitum fluctuum ejus,
 et multitudine gentium (*h.* plebium).
 Et timebunt qui habitant in extremis a signis tuis:
 egressus matutino et vesperi ² laudantes facies.
 Visitasti terram, et irrigasti eam,
 ubertate eam dita.
 Rivus Dei plenus aqua
 præparabis frumentum eorum ³, quia sic fundasti
 (*h.* præparabis) eam.
 Sulcos ejus inebria, multiplica fruges ejus (*h.* educ
 necinctos ejus):
 pluviis irriga eam, germi ejus benedic.
 Volvetur annus (*h.* Coronasti annum) in bonitate tua,
 et vestigia tua rorabunt pinguedine.
 Pinguescent (*h.* Rorabunt) pascua deserti.
 et exultatione colles accingentur.
 Vestientur agnis grex:
 et valles plenæ erunt frumento,
 cœquabuntur, et canent.

VICTORI CANTICUM PSALMI.

(LXVI.) Jubilate Deo, omnis terra,
 Cantate (*h.* Psallite) gloriam nomini (*Al.* nominis) **C**
 ejus.
 Date gloriam laudi ejus.
 Dicite Deo, quam terribile opus tuum ⁴:
 In multitudine fortitudinis tuæ
 mentientur tibi inimici tui.
 Omnis terra adoret te, et cantet (*h.* psallat) tibi,
 cantet (*h.* psallat) nomini tuo. **SEMPER.**
 Venite (*h.* Ite), et videte opera Dei,
 terribilia consilia ⁵ super filios hominum (*h.* Adam).
 Convertit (*Al.* Convertet) mare in aridam,
 in flumine pertransibunt pede:
 ibi lætabimur in eo.
 Qui dominatur in fortitudine sua a sæculo,
 oculi ejus gentes ⁶ aspiciunt;
 Qui increduli sunt,
 non exaltentur in semetipsis. **SEMPER.**
 Benedicite, populi, Deo nostro,

retinent ordinem nativum, *Victori David psalmus D*
Cantici. MART.

— Iterum nostri omnes mss. duoque alii apud
 Martian., *silens pro silet.*

¹ In quatuor mss., Vaticano scilicet. Canone Car-
 cass. August., Burdigal., et S. Mich., *Exaudiens ora-
 tionem: ad te omnis caro veniat.* MART.

² Canon San-Germanensis cum editis libris hoc
 modo legit: *Egressus matutini et vesperi*, etc.
 Memin., *Egressus matutini et vesperis.* MART.

— Cisterciensis et Regine mss., *egressus motu-
 timos et vesperis*: in aliis invenit Martianæus in re-
 clo, *egressus matutini.*

³ S. Hieronymus in epistola multoties laudata:
Dicitis, inquit, *quod in Græco non sit ejus, cum*
*in Hebræo תְּחַיִּיבָהּ (תְּחַיִּיבָהּ) manifeste præparatio-
 nem ejus, significet.* Hanc interpretationem repli-
 camus propter marginalem Scholiastis nostri an-
 notationem, quæ eadem est cum observatione Hie-

A et auditam facite vocem laudis ejus.
 Qui posuit animam nostram in vitam,
 et non dedit in commotionem pedes nostros.
 Probasti enim nos, Deus:
 igne ⁷ nos conflasti sicut conflatur argentum.
 Introduxisti nos in obsidionem (*Al.* in rete):
 posuisti stridorem in dorso nostro (*h.* lumbis no-
 stris):
 imposuisti homines super caput nostrum.
 Transivimus per ignem et aquam,
 et eduxisti nos in refrigerium.
 Ingrediar (*Al.* *add.* in domum tuam in holocaustis:
 reddam tibi vota mea, quæ promiserunt ⁸ (*h.* distin-
 xerunt) labia mea,
 et locutum est os meum cum tribularer.
 Holocausta medullata offeram tibi
 cum incenso arietum ⁹:
 faciam boves cum hircis. **SEMPER.**
 Venite (*h.* Ite), audite et narrabo, omnes qui ti-
 metis Deum,
 quanta fecerit animæ meæ.
 Ipsum ore meo invocavi,
 et exaltavi in lingua mea.
 Iniquitatem si vidi in corde meo,
 non exaudiat Dominus.
 Ideo exaudivit Deus:
 et attendit vocem deprecationis (*h.* orationis) meæ.
 Benedictus Deus, qui non abstulit orationem meam,
 et misericordiam suam a me.

VICTORI IN PSALMIS (*h.* CARMINIBUS), CANTICUM
 (*h.* PSALMUS) CARMINIS.

(LXVII.) Deus misereatur nostri, et benedicat nos
 (*Al.* nobis).
 illustret faciem suam super nos. **SEMPER.**
 Ut nota fiat in terra via tua:
 in universis gentibus salus tua.
 Confiteantur tibi populi, Deus:
 confiteantur tibi populi omnes.
 Lætentur, et laudent gentes (*h.* plebes)
 quoniam judicas populos in æquitate:
 et gentium (*h.* plebium) quæ in terra sunt, ductor
 es. **SEMPER** ¹⁰.
 Confiteantur tibi populi, Deus:
 confiteantur tibi populi omnes.
 Terra dedit germen (*Al.* fructum) suum:
 benedicat nobis Deus Deus noster.
 Benedicat nobis Deus,
 et timeant cum omnes fines terræ.

VICTORI DAVID PSALMUS CANTICI.

(LXVIII.) Exurgat Deus, et dissipentur (*Al.* di-
 spergatur) inimici ejus:
 et fugiant qui oderunt eum a facie ejus.
 Sicut deficit fumus deficiant:
 sicut tabescit cera a facie ignis,

ronymi. MART.

⁴ Aliquot mss., *terribilia opera* MART.

⁵ Contra, iidem hic legunt in singulari, *terribile*
consilium. MART.

⁶ Unus Regine mss., *oculi ejus in gentes*: pro-
 pius fere ad Hebræum בגוים.

⁷ Aliq. mss. omittunt *igne.* MART.

⁸ Addit idem ms. hic *tibi*, quod quidem et in
 Hebræo paulo post resonat.

⁹ Canon San-Germanensis et Mem. retinent vi-
 tiam lectionem antiquissimam, *cum incenso et arie-
 tibus.* Sed male, inquit Hieronymus ubi supra; *in*
Hebræo enim scriptum est, EM CATOROTH ELIM (עַם
קָטֹרֶת אֵלִים), quod interpretatur, CUM INCENSO
ARIEYUM. Si quem movet quod legamus *catoroth*
pro catereth, consulat mss. codices epistolæ ad
 Sunniam et Fretel.

¹⁰ Nostri mss., *ductor es sempiternus.*

sic ¹ pereant impii a facie Dei :
 Justi autem lætentur, et exsultent in conspectu Dei,
 et gaudeant in lætitia.
 Cantate Deo, psallite ² nomini ejus :
 præparate viam ascendentem ³ per deserta (h. ara-
 both. quod est superius cœlum) :
 In Domino nomen ejus,
 et exaltate coram eo.
 Pætri (h. Judici) pupillorum, et defensori vidua-
 rum :
 Deus in habitaculo sancto suo :
 Deus habitare facit solitarios in domo :
 Educet (Al. Educit) vinctos in fortitudine :
 increduli autem habitaverunt in siccitatibus.
 Deus cum egredereris ante populum tuum,
 et ambulares (h. gradieris) per desertum. SEMPER.
 Terra commota est, et cœli stillaverunt a facie Dei⁴,
 hoc est Sinai : a facie Dei Israel.
 Pluviam voluntariam elevasti, Deus :
 hæreditatem tuam laborantem tu confortasti :
 Animilia tua habitaverunt in ea :
 præparasti in bonitate tua pauperi Deus.
 Domine, dabis sermonem,
 annuntiatricibus fortitudinis plurimæ (h. exerci-
 tum plurimum).
 Reges exercituum fœderabuntur, fœderabuntur ;
 et pulchritudo domus dividet spolia.
 Si dormieritis inter medios terminos,
 pennæ columbæ deargentatæ,
 et posteriora ejus in virore auri ⁵.
 Cum divideret robustissimus (Al. robustissimos) re-
 ges in ea,
 nive albata est in Selmon.
 Mons Dei, mons pinguis (h. Basan) :
 Mons excelsus, mons pinguis (h. Basan).
 Quare contenditis montes excelsi
 adversus montem, quem dilexit Deus ut habitaret
 in eo : siquidem Dominus habitabit in sempiter-
 num ⁶.
 Currus Dei innumerabilis millia abundantium :
 Dominus in eis, Sinai (Al. in Sinai) in sancto.
 Ascendisti in excelsum.
 captivam duxisti captivitatem,

A accepisti dona in hominibus ⁷,
 insuper ⁸ et non credentes inhabitare Dominum
 Deum.
 Benedictus Dominus per singulos dies,
 portabit nos Deus salutis nostræ. SEMPER.
 Deus noster (h. nobis) Deus salutis (h. salutem)
 et Domini Dei : mortis egressus :
 Verumtamen Deus confringet capita inimicorum
 suorum, verticem crinis, ambulantis in delictis (Al.
 deliciis) suis.
 Dixit Dominus, de Basan convertam,
 convertam de profundis maris.
 Ut calcet pes tuus in sanguine,
 lingua canum tuorum, ex inimicis a temetipso :
 Viderunt itinera tua, Deus :
 itinera Dei mei, regis mei in sancto.
 Præcesserunt cantatores (Al. cantores) eos qui post
 tergum psallebant
 in medio puellarum tympanistriarum.
 B In ecclesiis benedicite Deo :
 Domino de fonte (Al. fontibus) Israel.
 Ibi Benjamin parvulus continens (h. fecit descendere
 eos principes Juda in purpura sua (h. lapidabunt
 principes Zabulon, principes Nephthali.
 Præcepit Deus tuus fortitudine ⁹ tua
 conforta, Deus, hoc quod operatus es in nobis.
 De templo tuo, quod est in Jerusalem :
 tibi offerent reges munera.
 Increpa bestiam calami
 congregatio fortium, in vitulis populorum
 calcitrantium contra rotas (Al. portas) argenteas :
 disperge populos qui bella volunt
 Offerant (h. veniant legati) velociter ex Ægypto ¹⁰ :
 Æthiopia festinet manus ¹¹ Deo.
 Regna ¹² terræ cantate Deo,
 psallite Domino. SEMPER.
 Qui ascendit super cœlum cœli ab oriente (h.
 principio) ¹³ :
 C ecce dabit vocem suam vocem fortitudinis.
 Date gloriam (h. fortitudinem) Deo.
 super Israel magnificentia ejus,
 et fortitudo ejus in cœlis,
 Terribilis Deus de sanctuariis suis ¹⁴ :

¹ Tacet ms. Cisterciens. voculam sic, quæ neque in Hebræo proprie est.

² Pro psallite, Cisterciensis ms. habet, et benedicite ; Regius, canite, Vid. Epist. 108 ad Sunniam et Fretelam.

³ In textu Canonis Carcassonensis et in codice Vaticano legimus *ascendenti in occasum*. MART.

⁴ Locus intricatus ac tenebrosus. Duo mss. cum editis sic legunt : *Cœli stillaverunt a facie tua, Deus. hoc est in Sinai*. Id retinet etiam Sorbonicus ms., sed habet, *a facie tua Deus et Sinai*. Canon San Germanensis, *a facie tua Dei et Sinai*. Denique Carnutensis correctus ab aliquo Hebraicæ linguæ non imperito, posuit juxta Hebræum, *a facie Dei Sinai istius*. De Memmiano dicemus in additamentis. MART.

— Regiæ ms., *a facie tua, Deus, hoc est in Sinai* j subsequitur Cisterciensis propius ad Hebræum *a facie Dei Deus Israel*, כפני אלהים אלהי ישראל.

⁵ Duo. mss., *In virore gemmæ*. Consequenter vero ita legimus in quatuor exemplaribus mss., *Dum discernit Omnipotens regis. in ea, nive dealbabuntur in Selmon*. MART.

⁶ In mss. nonnullis, *habitabit confidenter*. MART.

— Pro *in sempiternum*, nostri mss. habent *semper*, quod idem est, nisi hoc pro solemnibus Diapsalmatis nota accipias. Tum unus Cisterciens. pro *millia* refert *decem millia millium*, et Hebræus quidem ipse numerat *vicena millia* : sic enim accipio אלתי ut sit duplicatum רבא aut רבו, quod *decem millia* significat. Sed et alterum Hebræi textus

verbum שנתן quod hic transfertur *abundantium*, proprie duplicatum, sive iteratum sonat.

⁷ Ms. Regiæ, *dona hominibus*, absque in præpositione.

⁸ Quod ait S. ipse Pater in epist. ad Sunniam et Fretelam. Nos transtulimus *Etenim non credentes inhabitare*, » etc., ut plerique id genus alia, de sua dicit interpretatione ex Græco.

⁹ Cisterciens. ms., *Præcipe, Deus, fortitudine*. Regius, *de fortitudine*. Illud ad veterem interpretationem propius accedit.

¹⁰ Pro *velociter*, quod et Aquilæ placuit, Cisterc. ms. habet *pingui* aut *pinguia*. Et vero vetustiores quidam Rabbini *munera* interpretantur, quod Hic est in Hebræo קחמני Khasmanim.

¹¹ Cum nostri omnes, tum alii penes Martian. mss. interserunt hic verbum *dare*, id est, *festinet dare manus*, etc. Ac fortassis illa verior est lectio : nam et Symmachus, cujus plerumque insistit vestigiis S. Pater, vertit cum dandi verbo σπρουσάτω διδοῦσα χεῖρα, *fastinet dans manum*. Mox in uno Cisterciensi est *reges* pro *regna*, et *canite* pro *psallite*.

¹² Quod ms. codices in duos hic versus dividunt unum versiculum nominat Hieronymus in epistola ad Sunn. et Fretel. MART.

¹³ Quod mavult Hebræus scholiastes *a principio*, pro *oriente*, et nostri omnes mss. præferunt, et concinnius ad Hebraicam est phrasim. Paulo post, pro *vocem suam*, Cisterciens. *voci suæ*, Regius *voci suæ* habent.

¹⁴ In nostris mss. *sanctuario suo*.

Deus Israel ipse dabit fortitudinem,
et robur populo : benedictus Deus.

VICTORI PRO FILIIS DAVID.

(LXIX.) Salva me, Deus :
quoniam venerunt¹ aquæ usque ad animam.
Infixus sum in limo profundi,
et non possum consistere :
Veni in profundum aquarum,
et flumen (h. fluctus) operuit me.
Laboravi clamans, exasperatum est guttur meum :
defecerunt oculi mei, expectantes Deum meum.
Multiplicati sunt super capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis :
Confortati sunt qui persequabantur me inimici mei
injuste :
quæ non rapueram, tunc reddebam.
Deus, tu scis stultitiam meam,
et peccata mea a te non sunt abscondita.
Non confundantur² in me expectantes (Al. qui B
expectant) te,
Domine Deus exercituum.
Non confundantur in me
qui quærent te, Deus Israel.
Quia propter te portavi opprobrium :
operuit confusio faciem meam.
Alienus factus sum fratribus meis,
et peregrinus filiis (Al. filius) matris meæ.
Quia zelus domus tuæ comedit me,
et opprobrium exprobrantium tibi cecidit³ super
me.
Et fleui in jejuniis animam meam.
et factum est in opprobrium mihi.
Et posui vestimentum meum saccum,
et factus sum eis in parabolam.
Contra me loquebantur qui sedebant in porta.
et cantabant bibentes vinum (h. siceram)
Mea autem oratio ad te, Domine⁴,
tempus reconciliationis est (h. tacet est).
Deus in multitudine misericordiæ tuæ,
exaudi me in veritate salutis tuæ⁵.
Erue me de luto ut non insigam :
libera me ab his qui oderunt me, et de profun-
dis aquarum.
Ne operiat me fluctus aquæ,
ne absorbeat⁶ me profundum :
et non coronet super me puteus os suum.
Exaudi me, Domine, quoniam bona est misericor-
dia tua, secundum multitudinem miserationum
tuarum respice ad me.
Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo :
quoniam tribulor cito (h. festina) exaudi me.
Accede ad animam meam, redime eam⁷ :
propter inimicos meos libera me.
Tu scis opprobrium meum,
et confusionem meam, et ignominiam meam :
coram te sunt omnes hostes mei.
Opprobrium contritum est cor meum,

¹ Cisterciens., *introierunt*; tum Regiæ. ms. us-
que ad animam meam.

² Multi codices, *Et non revereantur*, vel sine co-
pula, *Non revereantur*. Canon Memmianus, *Non
revereantur super me*. MART.

³ In plurali hæc legunt mss. duo exemplaria, *et
opprobria... ceciderunt*, etc. In aliis omnibus sin-
gularis est numerus. MART.

⁴ Aliter Canon Carcassonensis cum pedissequis
duobus consuetis, nempe cum codice Augustino-
rum Burdigalensium, et altero S. Michaelis in Pe-
riculo Maris, ubi legitur : *Ego autem orationem
meam ad te, Domine*. MART.

⁵ Pari consensu nostri mss., *in veritate salutaris
tui*. Tum *eripe me*, pro *erue*, etc.

⁶ Duo mss., *fluvius aquæ*, et *ne absorbeat*, etc.

⁷ Canon Memmianus et San-Germanensis noster :

A et desperatus sum :
Et expectavi qui contristaretur,
et non fuit :
et qui consolaretur, et non inveni.
Et dederunt in escam meam fel,
et in siti mea potaverunt me aceto.
Sit mensa eorum coram eis in laqueum,
et in retributiones ad corruendum.
Contenebrentur oculi eorum ne videant,
et dorsum (h. lumbos) eorum semper incurva.
Effunde super eos indignationem tuam,
et ira furoris tui comprehendat eos.
Fiat commoratio eorum deserta :
in tabernaculis eorum non sit qui habitet.
Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt :
et ut affligerent vulneratos tuos, narrabunt⁸.
Da iniquitatem super iniquitatem eorum,
et non veniant in justitia tua.
Deleantur de libro viventium,
et cum justis non scribantur.
Ego autem pauper et dolens :
salus tua, Deus, suscepit me⁹.
Laudabo nomen Dei in cantico,
et magnificabo eum in confessione.
Et placebit Domino super vitulum novellum (h.
bovem taurum),
cornua efferentem et ungulas.
Videntes mansueti lætabuntur :
qui quæritis Deum, vivet anima vestra (h. cor
vestrum).
Quoniam exaudivit pauperes Dominus :
et victos suos non despexit.
Laudent eum cæli et terra :
maria et omne quod movetur in eis :
Quia Deus salvabit Sion,
et ædificabit civitates Juda :
et habitabunt ibi, et possidebunt eam,
Et semen servorum ejus possidebit eam,
et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.

C VICTORI DAVID AD RECORDANDUM.

(LXX.) Deus, ut liberares me :
Domine, ut auxiliaris mihi, festina.
Confundantur et erubescant
qui quærent animam meam :
Convertantur retrorsum, et erubescant,
qui volunt malum mihi.
Revertantur ad vestigium confusionis suæ,
qui dicunt vah! vah!
Gaudeant et lætentur in te omnes qui quærent te ;
et dicant semper, magnificetur Deus,
qui diligunt salutare tuum.
Ego autem egenus et pauper,
Deus, festina pro me :
Auxilium meum et salvator meus tu.
Domine, ne moreris.
(LXXI¹⁰.) In te, Domine, speravi,
non confundar in æternum (h. in sæculum).

D

Intende animæ meæ, et redime eam. Et postea,
redime me, pro libera me. MART.

⁸ Cisterciensis ms., *et super plagam vulneratorum
tuorum narrabant*. Atque ita quidem Hebræus ipse
habet ואל-מכאוב הלליך יספרו, ad litteram, *et super
dolorem vulneratorum tuorum loquentur*. Verum in
ms. versiculus ille cum ipso etiam impresso legi-
tur, et ut videtur, quasi ejus glossema ab Scho-
liaste quopiam superadditus.

⁹ Nostri mss. in futuro *suscipiet*. In Hebræo ad
optantis modum, *suscipiat, elevet*, etc.

¹⁰ Eam fere, quæ apud LXX legitur, epigraphen
sive titulum Psalmis, Cisterciensis ms. præponit :
*Psalmus David filiorum Jonatha (leg. Jonadab)
prior... captivo (lege, et priorum captivorum)*. Re
autem vera nullum in Hebræo habet hic psalmus
titulum.

In justitia tua erue me, et libera me :
 inclina ad me aurem tuam, et salva me :
 Esto mihi robustum habitaculum, ut ingrediar
 jugiter ¹.
 præcepisti ut salvares me :
 quia petra mea et fortitudo mea es tu ² :
 Deus meus, salva me de manu impii :
 de manu iniqui et nocentis.
 Quia tu es expectatio mea :
 Domine Deus, fiducia mea ³ ab adolescentia mea.
 A te sustentatus sum ex utero,
 de ventre matris meæ tu es protector meus :
 in te laus mea jugiter ⁴.
 Quasi portentum factus sum multis,
 et tu spes mea, fortissime ⁵.
 Impleatur os meum laude tua :
 tota die magnitudine tua.
 Ne projicias me in tempore senectutis :
 cum defecerit (*Al.* defuerit) fortitudo mea, ne
 derelinquas me,
 Quia dixerunt inimici mei mihi :
 et qui observabant animam meam,
 inierunt consilium pariter.
 Dicentes, Deus dereliquit eum,
 persequimini et comprehendite eum,
 quia non est qui eruat ⁶.
 Deus, ne elongeris a me :
 Deus meus, ad auxilium meum festina.
 Confundantur, consumantur
 adversarii animæ meæ.
 Operiantur opprobrio et confusione,
 qui quærent malum mihi.
 Ego autem jugiter expectabo,
 et adjiciam super omnem laudem tuam ⁷.
 Os meum narrabit justitiam tuam :
 tota die salutare tuum :
 quia non cognovi litteraturas.
 Ingrediar in fortitudines Domini Dei :
 recordabor justitiæ tuæ solius.
 Deus, docuisti me ab adolescentia mea,
 et usque nunc annuntiabo mirabilia tua.
 Insuper et usque ad senectutem et canos,
 Deus, ne derelinquas me;
 Donec annuntiem brachium tuum generationi,
 cunctisque qui venturi ⁸ sunt fortitudinem tuam.
 Et justitiam tuam Deus usque in excelsum,
 quanta (h. quæ) fecisti magnalia : Deus, quis
 similis tibi (*Al.* tui)?
 Quia ostendisti nobis ⁹.

¹ Alterum glossema hoc additur in Cisterciensi ms. ex veteri ferme derivatum versione Latina, *esto mihi in Deum protectorem, ut, etc.* Tum, *præcipere salvare me* : æque bene. Sed et impressi versus una retinentur.

² Canon Carcassonensis cum tribus aliis mss. *Et refugium meum tu.* Sed adnotatio videtur scholiasticis nostri antiqui posita in corpore temeritate librorum. Codex Memmianus, *Et refugium meum es tu.* MART.

³ Regius ac Corbeiensis mss. : *Deus Dominus fiducia mea* : In Canone vero Carcass., *Domine, Domine, etc.* MART.

⁴ Reginæ ms. *Semper*, male, si eo voluit ut videtur, Diapsalma denotare. Mox Cisterciens. pluresque alii apud Martian. *spes mea fortissima.*

⁵ Mss. plures : *Spes mea fortissima.* MART.

⁶ Addit Cisterciens. ms. *eum.* Tunc juncto Regio atque aliis, *Deus meus, ad auxiliandum mihi festina.*

⁷ Plurium numero iidem mss., *super omnes laudationes tuas.*

⁸ Cisterciens. mss., *cunctis, qui venturi, etc.*, neque plus habet Hebræus textus. Tum *fortitudines tuas* plurium numero : et *Justitiam Dei usque, etc.*, pro *Justitiam tuam Deus, etc.*, minus bene.

A tribulationes plurimas et malas :
¹⁰ Et conversus vivificabis nos.
 et de abyssiis terræ rursum educes nos.
 Multiplicabis magnitudinem meam,
 et conversus consolaberis me.
 Ego autem confitebor tibi in vasis psalterii
 veritatem tuam, Deus meus :
 cantabo (h. psallam) tibi in cithara, sancte Israel.
 Laudabunt labia mea cum cantavero (h. psallero)
 tibi,
 et anima mea, quam redemisti.
 Insuper et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam :
 quia confusi sunt, et dehonestati quærentes malum mihi.

SALOMONI ¹¹.

(LXXII.) Deus, judicium tuum regi da,
 et justitiam tuam filio regis.
 Judicabit populum tuum in justitia,
 et pauperes tuos in iudicio.
 B Assument montes pacem populo,
 et colles justitiam.
 Judicabit pauperes populi,
 salvabit filios pauperis (*Al.* pauperum),
 et confringet calumniatorem.
 Et timebunt te quam diu erit sol,
 et ultra lunam in generatione generationum.
 Descendet pluvia super vellus,
 ut (*Al.* et ut) stillæ irrorantes terram.
 Germinabit in diebus ejus justitia (h. justus),
 et multitudo pacis, donec non sit luna.
 Et dominabitur a mari usque ad mare,
 et a flumine usque ad terminos terræ ¹².
 Ante eum procident Æthiopes,
 et inimici ejus pulverem lingent,
 Reges Tharsis et insulæ munera offerent :
 reges Arabiæ et Seba (h. Seba) tributum conferent.
 C Et adorabunt eum omnes reges :
 universæ nationes servient ei.
 Quia eruet pauperem a potente,
 et inopem cui non est adjutor.
 Parcet inopi et pauperi,
 et animas pauperum salvabit.
 Ab usura et iniquitate redimet animas (*Al.* animam) eorum,
 et pretiosus erit sanguis eorum ¹³ coram oculis ejus.
 Et vivet, et dabitur ei de auro Sabæ,

⁹ In nostris mss. *ostendit mihi pro nobis.* Hebræum quoque exemplar habet ad marginem הוֹרִיתֵנִי הַחֵיֶקֶתְנִי, quod in textu legitur, id est, *ostendit mihi, pro ostendisti nobis.* Et cohærenter altero ab hoc versiculo idem legendum docet minori numero, *vivificabis me, et educes me.* Sed et pro *malas* iidem nostri mss. pari consensu legunt *afflictiones.* Symmachus quoque, ad cujus ingenium sæpe se conformasse S. Doctorem animadvertimus, substantive interpretatus est κακώσεις, *mala, aut vexationes.* Omnino autem cum ipse, tum S. Pater (ejus enim malum putare hanc germanam lectionem esse) in Hebræico exemplari legerint, וְעַנְוֹת *et afflictiones,* pro ea, quæ nunc una continet perquam simili scriptura וְרָעוֹת, *et malos.*

¹⁰ Rectius ad Hebræum tacet Reginæ ms. *et voculam.*

¹¹ In duobus mss. Augustinorum Burdigalensium, et S. Michaelis in Periculo Maris titulum istum invenimus : *Salomonis versus.* MART.

— Nostris mss. *Salomonis* præferunt. Martianus in aliis additum reperit *versus.*

¹² Plus habet Reginæ mss. *ad terminos orbis terræ.*

¹³ Cisterciens. pronomen *eorum* hic reticet, quod habet tamen Hebræus textus.

et orabunt de eo jugiter,
tota die benedicent ei.
Erit memorabile triticum in terra, in capite montium
elevabitur (h. fluctuabitur) sicut Libani stuctus
ejus,
et florebunt de civitate sicut fenum terræ.
Erit nomen ejus in æternum (h. sæculum);
ultra (h. ante) solem perseverabit nomen ejus.
Et benedicentur in eo :
omnes gentes beatificabunt eum.
Benedictus Dominus Deus Deus Israel :
quia facit ¹ mirabilia solus.
Et benedictum nomen gloriæ ejus in sempiternum
(h. sæculum),
et implebitur gloria ejus universa terra : amen
et amen.

COMPLETE SUNT ORATIONES DAVID FILII ISAI ².

CANTICUM (h. PSALMUS) ASAPH.

(LXXIII.) Attamen bonus est Israel Deus
his qui mundo sunt corde.
Mei autem pene vacillaverunt pedes :
pene effusi sunt gressus mei.
Quia æmulatus sum contra iniquos :
pacem impiorum videns.
Quod non cogitaverint de morte sua :
et firma sint vestibula eorum.
In labore hominum non sunt,
et cum hominibus non flagellabuntur.
Ideo nutriti sunt ad superbiam ³ :
circumdederunt iniquitatem sibi.
Processerunt a pinguedine oculi eorum :
transierunt cogitationes cordis,
Iriserunt, et locuti sunt in malitia calumniam,
de excelso loquentes.
Posuerunt in cælum os suum,
et lingua eorum deambulavit in terra.
Propterea convertetur populus ejus hic,
et quis plenus invenietur in eis ?
Et dixerunt, quomodo novit Deus,
et si est scientia in excelso.
Ecce isti impii,
et abundantes in sæculo multiplicaverunt divitias.
Ergone frustra mundavi cor meum,
et levavi in innocentia manus meas.
Et fui flagellatus tota die,

¹ Tres e nostris mss., *qui fecit*, etc.

² Male conjunguntur istæ in editis libris cum titulo psalmi sequentis : id enim vitii expresse reprehendit Hieronymus in epistola ad Marcellam de exitu Leæ : « Cum hora ferme tertia hodiernæ diei, inquit, septuagesimum secundum psalmum, id est tertii libri principium, legere cœpissimus, et docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertii libri pertinere, quod scilicet, *Defecerunt hymni David filii Jesse*, finis esset prioris, *Psalmus vero Asaph*, principium sequentis, » etc. MART.

— lidem mss. ut et ipse alibi S. pater, *Jesse* habent pro *Isai*.

³ Videtur Cisterciens. mss. exesis vetustate litteris, hic præferre, *Ideo suffocavit eos superbia*. Quæ nobis quidem interpretatio omnium maxime probatur.

⁴ Cum particula connexiva *et* legunt editi ac mss. libri, *et intelligentiam in novissimo eorum*. Bene quidem, nisi Sunniam et Fretelam docuisset Hieronymus absque conjunctione legendum. Ita ergo ad eos scribebat : « Pro quod in Græco legisse vos dicitis, *et intelligentiam*, sed hic, et conjunctio superflua est. MART.

⁵ Cisterciens. ms. *quasi qui non sint*.

⁶ Idem cum Reginæ ms, hic interscrit *tua*, juxta veterem interpretationem.

A et interpretatio mea in matutinis.
Et dixi, si narravero sic :
ecce generationem filiorum tuorum reliqui.
Et cogitavi ut intelligerem istud :
labor est in oculis meis.
Donec veniam ad sanctuaria (Al. sanctuarium) Dei :
intelligam in novissimo (Al.) novissimos) eorum ⁴.
Verumtamen in lubrico posuisti eos :
defecisti eos ad interitum.
Quomodo vastati sunt subito
dejecerunt, consumpti sunt quasi non sint ⁵.
Quasi somnium evigilantis.
Domine, in civitate ⁶ imaginem eorum ad nihilum redigss
Quia contractum est cor meum,
et lumbi mei : ⁷ velut ignis fumigans,
Et ego insipiens, et nescius :
quasi jumentum factus sum (Al. eram) apud te,
Et ego semper tecum,
et tenebras manum dexteram meam.
B In consilium tuum deduces me,
et postea in gloria suscipies me,
Quid mihi est in cælo,
et tecum volui (Al. nolui) in terra ?
Consumpta est caro meo et cor meum :
robur cordis mei et pars mea, Deus in, æternum
(h. sæculum).
Quia ecce qui elongant se a te, peribunt :
perdidisti omnem fornicantem a te.
Mihî autem propinquare (Al. appropinquare) Deo
bonum est :
posui in Domino Deo spem meam,
ut narrem omnes annuntiationes tuas ⁸.

ERUDITIO ASAPH ⁹.

(LXXIV.) Ut quid, Deus, repulisti in finem :
fumabit (Al. fumavit) furor tuus in gregem pas-
cuae tuæ ?

C Recordare congregationis tuæ, quam possedisti ab
initio,
¹⁰ redimisti virgam (h. sceptrum hæreditatis tuæ :
montem Sion, in quo habitasti.
Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad
finem :
omnia mala egit inimicus in sanctuario.
Fremuerunt hostes tui in medio pacti tui :
posuerunt signa sua ¹¹ in tropæum

⁷ San-Germanensis noster ac Memmianus Canon : *Et renes mei resoluti sunt*. Renes etiam legunt Canon Carcass. et alia duo exemplaria. *Et renes mei velut ignis fumigans*. MART.

⁸ Canon Carcassonensis ac Vaticanus codex hic in textu retinet scholion marginale, quod aliquando mihi imposuit. *Ut narrem omnia imperia tua*. Putabam jampridem in annotationibus meis in epistolam sancti Hieronymi ad Sunniam et Fretelam id legisse sanctissimum Ecclesiæ Doctorem ; at nunc, inspectis quamplurimis mss. codicibus sententiam mutavi, exscriptorem Canonis Carcassonensis, qui nulla fide est, temerarium multis in locis expertus, dum e latere adnotationes scholasticas scribendas in corpore non dubitavit. Cæterum ms. Corbeiensis legit non *annuntiationes tuas*, sed *prædicationes tuas* : licet annuntiatio, et prædicatio, unum utrumque significet. MART.

⁹ Aliquot mss., *Eruditionis Asaph* ; Carcassonensis. *Eruditus Asaph* ; S. Michaelis, *Oratio Asaph*. MART.
— Tres nostri mss. *Eruditiones* : alii apud Martian. *Eruditionis*.

¹⁰ Præponunt quidam mss. *et* particulam ; tum *montis* legunt pro *montem* : denique altero ab hoc versiculo addunt *tuo* post nomen *sanctuario*.

¹¹ Quatuor aut quinque exemplaria mss., *Posuerunt signa sua, signa*. Hoc retinet Memmianus etiam codex, et sic dividit : *Signa manifesta*, etc. MART.

Manifesta in introitu desuper :
 in saltu lignorum secures.
 Et nuc sculpturas ¹ (Al. scalpturas) ejus pariter ;
 bipenne et dolatoriis deraserunt.
 Miserunt ignem in sanctuarium tuum :
 In terram contaminaverunt tabernaculum ² no-
 minis tui.
 Dixerunt in cordibus suis posteri eorum simul :
³ incenderunt omnes solemnitates Dei in terra.
 Signa nostra non vidimus,
 non est ultra propheta,
 et non est nobiscum qui sciat usquequo.
 Usquequo, Deus, exprobrabit (Al. exprobravit) ad-
 versarius :
 blasphemabit (Al. blasphemavit) inimicus no-
 men tuum in finem ?
 Quare convertis manum tuam et dexteram tuam :
 a medio sinu tuo consume ⁴.
 Deus autem rex meus ab initio :
 operatur (Al. operatus est) salutes in medio terræ
 Tu dissipasti in fortitudine tua mare :
 contrivisti capita draconum in aquis.
 Tu confregisti (h. fregisti) capita Leviathan :
 dedisti eum escam (Al. in escam) populo Æthio-
 pum.
 Du derumpisti fontem et torrentem (Al. fontes et
 torrentes),
 tu exsiccasti flumina fortia.
 Tua est dies et tua est nox.
 tu ordinasti luminare (Al. luminaria) et solem.
 Tu statuisti omnes terminos terræ :
 æstatem et hiemem tu plasmasti.
 Memento hujus,
 inimicus exprobravit Domino,
 et populus insipiens blasphemavit nomen tuum.
 Ne tradas bestiis animam eruditam lege tua :
 vitæ pauperem tuorum ne obliviscaris in perpe-
 tuum.
 Respice ad pactum :
 quia repletæ sunt tenebris terræ,
 habitationes iniquæ ⁵.
 Ne revertatur contractus, confusus (Al. ad. et) :
 egenus, Deus, judica causam tuam :
 memento opprobrii tui
 ab insipiente tota die.
 Ne obliviscaris voces hostium tuorum :
 sonitus adversariorum tuorum ascendit jugiter.

¹ Epistolam jam sæpius laudatam hoc modo clau-
 dit Hieronymus ἡ λαξευτήριον, pro quo Latinus
 asciam vertit, nos genus ferramenti interpretamur,
 quo lapides dolantur. Denique ex Hebræo vertentes
 ita diximus: Et nunc sculpturas ejus pariter,
 bipenne et dolatoriis deraserunt ἡ λαξευτήριον, ergo
 dolatorium dici potest. MART.

² Nostri omnes mss. habitaculum pro tabernacu-
 lum legunt.

³ Plenius de hoc versiculo disputavit Hierony-
 mus Sunniæ ac Fretelæ respondens. Videsis anno-
 tationes nostras in prodromo D. Hieronymi. MART.

⁴ Carnutensis, Regius, et Corbeiensis mss., Ad
 medium signum tum consume. Alii tres legunt, con-
 sumens, MART.

— Optime Græc. εἰς τέλος cui bene assentitur
 כלה, in consummationem, in finem, jugiter, semper,
 continuo, hisque similia.

⁵ Addunt duo e nostris mss. hic vocem subruptæ,
 quæ tamen ineptum glossatorem sapit.

⁶ Interserunt iidem mss. alique penes Martian.
 ut particulam, id est, Victori, ut non disperdas, etc.

⁷ Cisterciens. ms.. Ego justus justitias iudicabo:
 Regiæ autem ms. tantum habet justitias pro recta.

⁸ Cisterciens. ms. hunc alterum pro impresso
 versus substituit. Dixit lætantibus, Nolite lætari.

A VICTORI ⁶ NON DISPERDAS, PSALMUS ASAPH CANTICI.
 (LXXV.) Confitebimur tibi, Deus,
 confitebimur, et juxta nomen tuum,
 narrabunt mirabilia tua.
 Cum accepero tempus (h. condictum),
 ego recta iudicabo ⁷.
 Dissolvetur terra cum omnibus habitatoribus suis,
 ego appendi columnas ejus. SEMPER.
 Dixi inique agentibus, nolite inique agere ⁸ :
 et impiis, nolite exaltare cornu.
 Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum :
 loquentes in cervice veteri,
 Quia neque ab oriente, neque ab occidente:
 neque a solitudine montium.
 Sed Deus iudex :
 hunc humilabit, et hunc exaltabit.
 Quia calix in manu Domini ⁹.
 et vino meraco ad plenum mistus,
 et propinabit ex eo :
 B Verumtamen sæces ejus potabunt (Al. epotabunt)
 bibentes
 omnes impii terræ.
 Ego autem annuntiabo in sempiternum : cantabo
 (h. psallam) Deo Jacob :
 Et omnia cornua impiorum confringam ; exalta-
 buntur cornua justii.

VICTORI IN PSALTERIIS (h. CARMINIBUS) PSALMUS ASAPH
 CANTICI ¹⁰.

[LXXVI.] Cognoscitur in Judæa Deus :
 in Israel magnum nomen ejus.
 Et erit in Salem ¹¹ tabernaculum ejus,
 et habitatio ejus in Sion.
 Ibi confregit volatilia ¹² arcus (h. diaboli arcum),
 scutum, et gladium, et bellum. SEMPER :
 Lumen tu es magnifice
 a montibus captivitatis.
 C Spoliati sunt superbi corde :
 dormitaverunt somnum suum,
 et non invenerunt omnes viri exercitus manus suas.
 Ab increpatione tua, Deus Jacob.
 consopitus est currus (Al. et currus) et equus.
 Tu terribilis es,
 et quis stabit adversum te,
 ex tunc ira tua.
 De cælo annuntiabis (h. auditum fecisti) iudicium
¹³ : terra timens et tacebit.
 Cum surrexerit ad iudicium Deus,

Hebræus ad verbum, Dixi insipientibus, Ne insa-
 niatis.

⁶ Plus habent nostri mss. : in manu Domini est,
 et vino meraco usque ad plenum mistus.

¹⁰ Aliter inscribunt mss. Reg., Corbeiens. et
 Sorbon. Victori in Psalmis canticum Asaph carmi-
 nis. Idem imitantur quatuor alii, excepto quod
 pro Victori in Psalmis, corrupte legunt Victori Psal-
 mus, etc. MART.

— Iterum nostri omnes mss. alique penes Mar-
 tian. Victori in Psalmis canticum Asaph carminis.
 Tum primo statim textus verbo unus Cisterciens.,
 Cognoscelur pro Cognoscitur.

¹¹ Idem Cisterciens. ms., Jerusalem pro Salem,
 et paulo post, jnncto Regio, confringet pro confre-
 git.

¹² In Hebræo est רישפיה רישפיה rischphe cascheth,
 quod optime interpretatur Hieronymus, volatilia, hoc
 est sagittas arcus. Nec incongrue scholiastes posuit
 diaboli, arcum, quia Habacuc III, 5 vel 15, in nostra
 editione, רישפיה rescheph vertitur in diabolus.
 MART.

¹³ Regiæ ms., annuntiaverunt iudicium deinde
 cum plerisque aliis terra timens tacebit, absque
 copula. Denique, cum surrexerit ad iudicandum, pro
 ad iudicium.

ut salvos faciat omnes mites terræ. SEMPER.
 Quia ira¹ hominis confitebitur tibi :
 reliquiis irarum accingeris,
 Vovete et reddite Domino Deo vestro
 omnes qui in circuitu ejus sunt,
 offerent dona terribili.
 Auferenti spiritum ducum :
 terribili regibus terræ.

VICTORI SUPER IDITHUN² PSALMUS ASAPH.

(LXXVII.) Voce mea ad Deum, et clamavi :
 voce mea ad Deum, et exaudivit me (h. et præ
 buit mihi aurem),
 In die tribulationis meæ Dominum requisivi,
 manus mea nocte extenditur, et non quiescit :
 Noluit consolari anima mea,
 recordans Dei conturbabar :
 Loquebar in memetipso,
 et deficiebat spiritus meus. SEMPER.
 Prohibebam (h. Comprehendisti) suspectum oculo-
 rum meorum,
 stupebam, et non loquebar.
 Recogitabam dies antiquos :
 annos³ sæculorum.
 Recordabar psalmorum (h. carminis mei) meorum
 in nocte,
 cum corde meo loquebar, et scrutabar spiritum
 meum⁴.
 Ergone in æternum (h. in sæcula) projiciet Dominus
 et non repropitiabitur ultra ?
 Ergone complevit⁵ usque in finem misericordiam
 suam ?
 consummabitur verbum de generatione et gene-
 ratione⁶.
 Nunquid oblitus est misereri Deus :
 aut complebit in furore misericordias (h. pietates)
 suas ? SEMPER.
 Et dixi, imbecillitas mea est hæc ;
 commutatio (h. annos) dexteræ excelsi,
 Recordabor cogitationum Domini :
 reminiscens antiqua mirabilia tua.
 Et meditabor in omni opere tuo,
 et adinventiones tuas loquar.
 Deus, in sancto⁷ via tua :
 quis Deus magnus ut Deus ?
 Tu es Deus faciens mirabilia
 ostendens (h. innotescens) in populis potentiam
 tuam.
 Redemisti in brachio populum tuum, filios Jacob
 et Joseph. SEMPER.
 Videntes te aquæ, Deus,
 videntes te (Al. lac. te) aquæ parturierunt,
 et commotæ sunt abyssi.

¹ Pro ira, mærorem posuerunt mss, quinque, Memm., San-Germ., Reg., Corbeiens. et Sorbon., Quia mæror hominis... reliquiis mæroris accingeris. MART.

— E nostris mss. unus Cisterciensis hic mæror pro ira, et mox mæroris pro irarum præfert. Regius autem altero hoc tantum loco, iræ pro irarum. In Hebraico est חַרָּת, quod nomen proprie furorem sonat.

² Ms. Reginæ, per Idithun ; Cisterciens. duoque alii apud Martian. mss., pro Idithun.

³ Tres mss. et annos pristinos. Paulo post scopebam pro scrutabar. Atque ita quidem in epist. ad Sunniam et Fretelam se ait S. Pater transtulisse, consentientibus ad eum locum nostris mss. magno numero quidquid postmodum visum sit Martiano, qui rescribendum ibi nunc vellet, scrutabar.

⁴ Editi libri ac ms. Corbeiensis, scopebam spiritum meum. Hanc lectionem in Prodomo S. Hieronymi me edidisse memini, nec aliud sane retinent exemplaria mss. epist. ad Sunniam et Fretelam, quibus adherere oportuit, donec nacti essemus

A Excusserunt aquas nubila.
 vocem dederunt nubes,
 et sagittæ tuæ discurrebant.
 Vox tonitru tui in rota,
 apparuerunt (h. illuxerunt) fulgura tua orbi :
 concussa et commota est terra⁸
 In mari via tua,
 et semitæ tuæ in aquis multis,
 et vestigia tua non sunt agnita.
 Deduxisti quasi gregem (h. oves) populum tuum :
 in manu Mosi et Aaron.

ERUDITIONIS (Al eruditiones) ASAPH.

(LXXVIII.) Ausculta, populus meus, legem meam
 inclinate aurem vestram ad verba oris mei.
 Aperiam in parabola os meum.
 loquar ænigmata antiqua.
 Quæ audivimus et cognovimus.
 et patres nostri narraverunt nobis.
 B Non sunt abscondita a filiis eorum,
 a generatione sequenti,
 Narrantes (Al. Narrante) laudes Domini,
 et potentiam ejus, et mirabilia ejus, quæ fecit.
 Statuit contestationem in (Al. lac. in) Jacob,
 et legem posuit in Israel,
 quæ mandavit patribus nostris,
 ut docerent filios suos.
 Ut cognosceret generatio subsequens :
 filii nascituri surgent,
 et narrabunt filiis suis.
 Ut ponant in Deo spem suam :
 et non obliviscantur cognationum (h. adinventio-
 num) Dei⁹,
 et mandata ejus custodiant.
 Et (Al. Ut.) non sicut patres eorum
 generatio declinans, et provocans,
 generatio quæ non præparavit cor suum,
 et non credidit Deo spiritus ejus.
 C Filii Ephraim intendentes, emittentes (Al. et mittentes)
 arcum
 terga verterunt in die belli.
 Non custodierunt pactum Dei¹⁰
 in lege ejus noluerunt ingredi,
 Et oblitus sunt cogitationum (h. adinventio-
 num) ejus,
 et mirabilium ejus, quæ ostendit eis.
 Coram patribus eorum fecit mirabilia,
 in terra Ægypti, in regione Taneos.
 Divisi (h. Disrupit) mare, et transduxit eos,
 stare fecit aquas quasi acervum (h. in utre).
 Et duxit eos in nube per diem,
 et tota nocte in lumine ignis.
 Scidit petram in deserto,
 et potum dedit quasi de abyssiis magnis,

copiam meliorum codicum Psalterii istius ex Hebræo Latini, ubi septem antiquiores ac melioris notæ scriptum habent scrutabar spiritum meum. Ita quoque legendum satis innuit S. Doctor, cum ait, in jam dicta epist., Symmachum et quintam editionem transtulisse ἀνηρέτων, id est perscrutabar, sive quærebam. Regius Psalmorum codex ms. hic solus legit abscondebam spiritum meum. MART.

⁸ Unus Cisterciens. ms. complebit ac deinde, consummabit verbum in generationem.

⁹ Ita omnes mss. excepto Sorbonico, qui cum editis legit, de generations in generationem, MART.

¹⁰ Nostri omnes mss. Sanctuario hic pro Sancto præferunt.

¹¹ In Cisterciens. ms., Concussa est, et peperit terra quod si cui unquam interpreti placuit, haud scio. Hebræus certe commoveri significat.

¹² Tres mss., cogitationum ejus, pro Dei.

¹³ Idem mss. addunt sui, et paulo post commutationum pro cogitationum legunt.

Et eduxit rivos de petra,
 et elicuit quasi flumina aquas.
 Et addiderunt ultra peccare ei.
 ut provocarent Excelsum ¹ in invio.
 Et tentaverunt Deum in cordibus suis :
 petentes cibum animæ suæ.
 Et loquentes contra Deum
 dicebant. Nunquid poterit Deus parare mensam
 in solitudine ² ?
 Ecce percussit petram, et fluxerunt aquæ
 et torrentes inundaverunt :
 Nunquid et panem poterit dare
 aut parare carnem populo suo ?
 Ideo audivit Dominus, et non distulit ³ :
 et ignis accensus est in Jacob,
 et furor ascendit in Israel.
 Quia non crediderunt in ⁴ Deo,
 nec habuerunt fiduciam in salutari ejus.
 Et præcipit nubibus desuper,
 et portas cæli aperuit.
 Et pluit super eos manna ⁵, ut comederent,
 et triticum cæli dedit eis :
 Panem fortium comedit vir :
 cibaria misit illis in saturitatem.
 Abstulit Eurum de cælo,
 et induxit in fortitudine ⁶ sua Africum.
 Et pluit super eos quasi pulverem carnem,
 et quasi arenam maris volatilia pennata.
 Et ceciderunt in medio castrorum eorum ⁷.
 in circuitu tabernaculorum eorum.
 Et comederunt, et saturati sunt nimis :
 et desiderium eorum attulit eis.
 Non indiguerunt de cupiditate sua (h. Nondum ex-
 pleverunt desiderium suum) :
 cum adhuc cibus esset in ore eorum ⁸.
 Furor ergo Dei ascendit super eos :
 et occidit pingues eorum,
 et electos Israel incurvavit.
 In omnibus his peccaverunt ultra,
 et non crediderunt in mirabilibus ejus.
 Et consumpsit in vanitate dies eorum,
 et annos eorum velociter.
 Si occidebat eos, tunc quærebant (*Al.* requirebant)
 eum :
 et convertebantur et diliculo consurgebant ad
 Deum.
 Et recordabantur, quia Deus fortitudo eorum
 et Deus excelsus redemptor eorum est.
 Et lactaverunt (*Al.* allectaverunt) eum in ore suo,

¹ In Canone San-Germanensi et Memmiano, *Et provocaverunt Excelsum*, etc. MART.

² Rursum iidem mss., *poterit Deus ponere mensam in solitudinem* ?

³ Absque negatione legunt exemplaria tria Canonis, ac mss. codd. Vatic., August., Burdigal. et S. Michaelis. *Ideo audivit Dominus, et distulit*. Et 130 juxta Vulgatam 59, tres ex eis *Audivit Deus, et distulit*. In Hebræo scriptum est, וַיִּתְעַבֵּר, *vaiithabar*, et *iratus est* sed non incongrue interpretatur *et distulit* quia *differre* idem est quod *dissipare, discerpere, et disturbare*. Hieronymus intelligere videtur, quod Deus nondistulerit iram suam sed audita populi Hebræi murmuratione, statim pœnas incredulis et plagas inflixerit. MART.

⁴ Tacet in nostris mss. in vocula. Paulo post, *præcepit pro præcipit* legitur.

⁵ Unus Reginæ ms., *man* habet pro *monna* nimirum ut Hebraicum et nomen מַן.

⁶ Cisterciens. ms. in *virtute* pro *fortitudine* et mox *carnes* plurium numero.

⁷ Pressius Hebræicæ phrasi nostri mss. minori numero, *castrorum ejus, et tabernaculorum ejus* legunt. Hebraice est לְכַשְׁנוֹתַי בְּחַמְרֵי.

⁸ Totum istud colon hoc modo positum invenitur

A et lingua sua mentili sunt ei.
 Cor autem eorum non erat firmum cum eo :
 nec permanserunt in pacto ejus.
 Ipse vero misericors
 propitiabitur iniquitati, et non disperdet ⁹ :
 Multumque avertit iram suam,
 et non suscitavit totum furorem suum.
 Et recordatus ¹⁰ est quia caro essent :
 spiritus vadens et non revertens.
 Quoties provocaverunt eum in deserto :
 afflixerunt eum in solitudine :
 Et conversi sunt, et tentaverunt Deum,
 et sanctum Israel concitaverunt,
 Non sunt recordati manus ejus
 die (*Al.* diei) qua redemit eos de tribulante.
 Qui fecit (h. posuit) in Ægypto signa sua,
 et ostenta sua in regione Taneos.
 Qui convertit in sanguinem fluvios eorum ¹¹,
 et rivos eorum, ut non biberent.
 B Qui immisit in eos omne genus muscarum, ut comederent eos,
 et ranas, ut disperderent eos.
 Qui dedit bruchio germinum eorum,
 et laborem eorum locustæ.
 Qui occidit in grandine vineas eorum,
 et sycomoros eorum in frigore.
 Qui tradidit grandini pascua eorum,
 et jumenta eorum volucris (h. diabolis).
 Qui misit in eos iram furoris sui :
 indignationem, et comminationem, et angustiam :
 immissionem angelorum malorum :
 Munivit ¹² semitam furori suo,
 non pepercit a morte animæ eorum :
 et animantia eorum pesti tradidit.
 Et percussit omne primogenitum in Ægypto :
 principium partus (h. doloris) in tabernaculis Cham
 Et tulit velut oves populum suum,
 et minavit eos sicut gregem in deserto.
 C Et edduxit eos cum fiducia et absque timore :
 inimicos autem eorum operuit mare.
 Et aduxit eos ad terminum sanctificatum suum,
 montem istum, quem possedit dextera ejus ¹³.
 Et eiecit a facie eorum gentes.
 et possidere eos fecit in funiculo hæreditatem.
 et collocavit in tabernaculis eorum tribus Israel.
 Et tentaverunt, et provocaverunt Deum excelsum :
 et testimonia ejus non custodierunt.
 Et reversi sunt et prævaricati sunt ut patres eorum :
 incurvati sunt quasi arcus inutilis.

in Vaticano codice : *Nondum expleverunt desiderium suum, cum adhuc cibus eorum in ore eorum*. Priorem igitur versum in scholio marginuli reliquit exscriptor Canonis Carcassonensis, posteriorem vero in contextum iniecit. Canon San-Germanensis cum cæteris mss. codicibus, Regio scilicet, Corbeiensi, Carnutensi, et Sorbonico, puram retinet Hieronymi lectionem quam edidimus, et cum his concordat Memmianus. MART.

⁹ Videtur S. Pater hic *eos* pronomen addidisse ; sic enim Sunniæ ac Fretelæ respondet : *Dicitis quod eos, in Græco non habeat, quod et verum est ; sed nos, ne sententia pendeat, Latinum sermonem sua proprietate complevimus*. Nisi de sola ibi interpretatione sua ex Græco putandus est loqui.

¹⁰ In Cisterciens. ms., *sed recordatus*, etc.

¹¹ Pronomen *eorum*, in Cisterciensi ms, tacet : paulo post, *misit eis*, pro *qui immisit in eos*, legitur.

¹² Idem ms., *semitam furoris tui, et, pepercit morti* etc.

¹³ Vide quæ nobis ad hunc locum in epistola ad Sunniam et Fretelam observata sunt. Conjectura quam ad supplendum ibi S. Patris textum proponimus ex hac videtur interpretatione verosimilior.

Et provocaverunt eum in excelsis suis,
et in sculptilibus suis ad æmulandum eum concitaverunt.

Audivit Deus, et non distulit :
et projecit vehementer Israel.

Et reliquit tabernaculum Silo :
tentorium quod collocavit inter homines.

Et tradidit in captivitatem virtutem suam¹ :
et decorem suum in manu hostis.

Et conclusit in gladio populum suum,
et in hæreditatem suam non distulit.

Juvenes ejus devoravit ignis,
et virgines ejus nemo luxit.

Sacerdotes ejus in gladio ceciderunt,
et viduæ ejus non sunt fletæ² :

Et evigilavit quasi dormiens Dominus :
quasi fortis post crapulam vini.

Et percussit hostes suos retrorsum :
opprobrium sempiternum dedit eis³.

Et projecit tabernaculum Joseph,
et tribum Ephraim non elegit.

Sed elegit tribum Juda,
montem Sion quem dilexit.

Et ædificavit in similitudine monocerotis (*Al. monoceroton,*) sanctuarium suum,
⁴ quasi terram fundavit illud in sæculum.

Et elegit David servum suum :
et tulit eum de gregibus ovium.

Sequentem fetus adduxit eum,
ut pasceret in Jacob⁵ populum ejus.

et in Israel hæreditatem ejus.

Qui pavit eos in simplicitate cordis sui
et in prudentia⁶ manuum suarum dux eorum fuit.

CANTICUM (h. PSALMUS) ASAPH.

(LXXXIX.) Deus, venerunt gentes in hæreditatem
tuam,

polluerunt templum sanctum tuum :
posuerunt Jerusalem in acervos (*Al. accervis*) lapidum.

Dederunt cadavera servorum tuorum
escam (*Al. escas*) volatilibus cæli :
carnes sanctorum (h. misericordium) tuorum
bestiis terræ.

Effuderunt sanguinem eorum
quasi aquam in circuitu Jerusalem,
et non erat qui sepeliret.

Facti sumus opprobrium vicinis nostris :
subsannatio et derisio his qui in circuitu nostro
sunt.

Usquequo, Domine, irasceris in finem :
ardebit quasi ignis zelus tuus,

Effunde furorem tuum super gentes quæ non co-
gnoverunt te,

¹ Nostri mss. *gloriam suam pro virtutem*, etc.

² Quatuor mss., scholiis vitiati, *Et viduæ eorum vel ejus, non ploraverunt*. MART.

³ Reginæ mss., *dedit eos pro eis*.

⁴ Pretium hic quoque erit operæ S. Doctorem de hujus loci interpretatione disserentem in *epist. ad Sunniam et Fretelam* audire, cum nihil tamen ibi de versione sua ista ex Hebraico dicat.

⁵ Tres mss., *pasceret Jacob... et Israel*, absque in præpositione.

⁶ Observat S. Hieronymus in *Epist. ad Sunn. et Fretel.* non haberi apud LXX, ἐν τῇ συνέσει numero singulari, ut illi putabant, sed ἐν ταῖς συνέσεσιν, quod *intelligentias* sonat. Verum id esse imprimis exploratum habemus e ms. Psalterio triplici Sorbonico, ubi litteris Latinis contextus Græcus hujus loci sic expressus est: *Keen tes synesesin ton chiron astu odigisen astus*, hoc est, καὶ ἐν ταῖς συνέσεσιν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς. In Hebræo quoque pluralis numerus habetur בתבונות *bathbunoth*, sive *bithbunoth*, quod est in *intellectibus*. Hieronymus

A et super regna quæ nomen tuum non invocaverunt.

Quia comederunt Jacob,
et decorem ejus desolaverunt.

Ne recorderis iniquitatum nostrarum veterum :
cito (h. festina) occupent nos misericordiae tuæ,
quia attenuati sumus nimis.

Auxiliare nobis, Deus Jesus noster⁷ :
propter gloriam nominis tui (*Al. add. et*) libera nos :

et propitiare peccatis nostris propter nomen tuum.

Quare dicent⁸ gentes ubi est Deus eorum?
nota fiat in gentibus ante oculos nostros
ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est.

Ingrediatur coram te gemitus victorum
in magnitudine brachii tui :

relinque filios interitus.

Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum:
opprobrium suum quod exprobraverunt tibi, Domine.

B Nos enim populus tuus, et oves pascuæ⁹ tuæ :

confitebimur tibi in sæculum :

in generatione et generatione

narrabimus laudem tuam.

VICTORI PRO LILIIS TESTIMONIUM¹⁰ ASAPH CANTICUM
(h. PSALMUS).

(LXXX.) Qui pascis Israel, ausculta (h. Pastor Israel, auribus percipe),

qui ducis quasi gregem (h. oves) Joseph :

qui sedes super Cherubim, ostendere.

Ante Ephraim et Benjamin et Manasse
succita fortitudinem tuam,

et veni, ut salvos facias nos.

et ostende faciem tuam, et salvi erimus :

Domine Deus exercituum,
usquequo fumabis ad orationem populi tui?

C Cibasti eos¹¹ pane flebili,
et potasti eos in lacrymis tripliciter.

Posuisti nos contentionem (*Al. contradictionem*)
vicinis nostris,

et inimici nostri subsannaverunt nos.

Deus exercituum, converte nos,
et ostende (h. illustra) faciem tuam, et salvi erimus.

Vineam de Ægypto tulisti :
eiecisti gentes, et plantasti eam.

Præparasti ante faciem ejus,
et stabilisti radices ejus, et implevit terram.

Operti sunt montes umbra (*Al. sub umbra*) ejus,
et rami (*Al. ramis*) illius cedri Dei.

Expandit comas suas usque ad mare, et usque ad
flumen germina sua (*Al. ejus*).

tamen, Aquilam secutus, qui legit καὶ ἐν προνοίᾳ, hic suo Psalterio Hebraico interpretatur in *prudentia*, sensum Scripturæ, non verba κακοζήλωσ

D attendens. MART.

⁷ Mss. quatuor. *Deus Salvator noster*. Canon Sangerman. et Memm. hanc habent lectionem : *Jesus Salvator noster* : Et consequenter scholon marginale in textu retinent hoc loco mss. Carcass., Angustin., Burdig. et S. Mich., *propter verbum gloriæ*, etc. MART.

⁸ In instanti nostri habent mss., *quare dicunt*, etc.

⁹ Idem mss., *et grex pascuæ*, etc., tum in *sempiternum* pro *in sæculum* : denique *laudabimus laudes tuas*.

¹⁰ Reginæ ms. *pro liliis testimonii* : taceo quod *filiis* pro *liliis* hic atque alibi manifesto mendo mss. aliquot legunt.

¹¹ Ita Canon Caroussonensis et ms. Angustinorum Burdigalensium : cæteri legunt post LXX, *Cibasti nos... potasti nos*, vel *Cibabis*, etc. MART.

Quare dissipasti maceriam (h. sepes) ejus (Al. A suam),
et vindemiaverunt eam omnes qui transeunt per viam.
Vastavit eam aper de silva,
et omnes bestię agri depastę sunt eam.
Deus exercituum, revertere, obsecro,
respice de cęlo, et vide,
et visita vineam hanc.
Et radicem quam plantavit dextera tua,
et filium quem confirmasti tibi.
Succensam igni, dirutam ¹ :
ab increpatione faciei tuę pereant,
Fiat manus tua super virum dexterę tuę,
et super filium hominis quem confirmasti tibi.
Et non recedemus ² a te, vivificabis nos
et in nomine tuo vocabimur :
Domine Deus exercituum, converte nos :
ostende (h. illumina) faciem tuam, et salvi erimus.

VICTORI IN TORCULARIBUS ASAPH.

(LXXXI.) Laudate Deum fortitudinem nostram (h. Cantate Deo fortitudini nostrę) : jubilate Deo Jacob.
Assumite carmen: et date tympanum :
citharum decoram cum psalterio.
Clangite in neomenia buccina,
et in medio (h. in throno) mensę, die solemnitatis nostrę,
Quia legitimum Israel est,
judicium Deo Jacob ³.
Testimonium in Joseph (h. Joseph) posuit,
cum egrederetur ⁴ de terra Ægypti :
labium quod nesciebam, audivi.
Amovi ab onere humerum ejus :
manus ejus a cophino recesserunt.
In tribulatione invocasti (Al. add. me), et erui te,
exaudivi te in abscondito tonitruum :
probavi te super aquas contradictionis. SEMPER.
Audi, populus meus, et contestabor (Al. constestor) te:
Israel, si audieris me.
Non sit in te deus alienus,
et non adores deum peregrinum (h. extraneum).
Ego sum Dominus Deus tuus (Al. tac. tuus), qui
eduxi te de terra Ægypti.
dilata os tuum, et implebo illud.
Et non audivit populus meus vocem meam,
et Israel non credidit (h. consensit) mihi
Et dimisi eum in pravitate cordis sui,
ambulabunt in consiliis suis.
Utinam populus meus audisset me :
Israel in viis meis ambulasset.
Quasi nihilum inimicos ejus humiliassem,
et super hostes eorum vertissem manum meam.
Qui oderunt Dominum, negabunt eum :
et erit tempus eorum in sæculum.
Et cibavit eos ⁵ ex adipe frumenti,
et de petra melle ⁶ saturavit eos.

¹ Quod pridem editi nostri quoque præferunt mss., et derematam pro dirutam. Penes Mart. editi et ms. Corbeiensis legunt diramatam seu deramatam.

² Cisterciens. ms., recedimus : tum alter Reginę, vivificabimus nos.

³ Denuo Cisterciens. ms., et judicium Dei Jacob.

⁴ In tribus mss., Cum egrederetur terram Ægypti. Hebr. habet על ארץ al erets, id est super terram. MART.

⁵ Canon Carcass. legit numero singulari : Et cibavit eum... et de petra mellis saturavit eum. Alii etiam legunt, de petra mellis. MART.

⁶ Duo et nostris mss. de petra mellis.

⁷ Reginę ms. uno habet verbo, justificat.

⁸ Ab hoc pronomine vos, Cisterciens. ms. al-

CANTICUM (h. PSALMUS) ASAPH.

(LXXXII.) Deus stetit in cęlu Dei
in medio deos judicat.
Usquequo judicatis iniquitatem,
et facies impiorum suscipitis? SEMPER.
Judicate pauperi et pupillo,
egeno et inopi juste facite ⁷.
Salvate inopem et pauperem,
de manu impiorum liberate.
Non cognoscunt, nec intelligunt,
in tenebris ambulant
movebunt omnia fundamenta terrę.
Ego dixi, dii estis vos,
et filii excelsi omnes vos ⁸.
Ergo quasi Adam moriemini,
et quasi unus de principibus cadetis.
Surge, Deus, judica terram,
quoniam tu hæreditabis in omnes gentes ⁹.

B

CANTICUM PSALMI ASAPH.

(LXXXIII.) Deus, ne taceas ¹⁰ tibi, ne sileas ¹¹,
et non quiescas, Deus.
Quia ecce inimici tui tumultuati sunt,
et qui oderunt te, levaverunt (Al. elevaverunt) caput
Contra populum tuum nequiter tractaverunt,
et inierunt consilium adversus arcanum tuum.
Dixerunt, venite : et conteramus eos de gente,
et non sit memoria nominis Israel ultra.
Quoniam tractaverunt corde pariter ¹²,
contra te fœdus pepigerunt.
Tabernacula Idumę et Ismaelitarum
Moab et Agareni.
Gedal et Ammon et Amalec
Palęstina cum habitatoribus Tyri.
Sed et Assur venit (h. junxit) cum eis
facti sunt brachium filiorum Lot. SEMPER.
Fac illis sicut Madian,
sicut (Al. et) Sisarę, sicut Jabin in torrente Cison.
Contriti sunt in En-Dor
fuerunt quasi sterquilinum terrę.
Pone (Al. pones) duces eorum sicut Oreb, et Zeb,
sicut (Al. et) Zabee, et Salmana omnes principes
eorum
Qui dixerunt, possideamus nobis
pulchritudinem Dei.
Deus meus, pone eos ut rotam
quasi stipulam ante faciem ¹³ venti.
Quomodo ignis comburit silvam,
et sicut flamma devorat montes.
Sic persequeris eos in tempestate tua,
et in turbine tua conturbabis eos.
Imple facies eorum ignominia,
et quærent nomen tuum, Domine.
Confundantur et conturbentur usque in sæculum (h. æternum) :
et erubescant, et pereant.
Et sciant quia nomen tuum est Dominus solus tu:
excelesus super omnem terram terram.

D

terum versum exorditur, Vos ergo quasi Adam, etc., quod et Gręcum Alexandrinum exemplar facit. Reginę autem ms. ipsum istud pronomen tacet.

⁹ Ms. Reginę, quoniam hæreditabis omnes gentes.
¹⁰ דָּמִי silentium, ut sensus sit, ne sit tibi silentium, id est, ne sileas, ἀπλῶς.

¹¹ Voculam tibi Regiu. ms. præterit. Cisterciens. Domine, ne taceas, et nec sileas.

¹² Nostri omnes mss., nomen corde tacent, magis ad Gręcum, ἐδουλεύσαντο, ex eoque derivatam versionem veterem, cogitaverunt.

¹³ Verba ante faciem in Cisterciensi ms. non sunt. moxque legitur comburet silvam, pro comburit, etc. Demum juncto et Reginę cod. persequere eos, et conturba eos.

VICTORI PRO TORCULARIBUS ¹ FILIORUM CORE CANTICUM (h. PSALMUS).

(LXXXIV). Quam ditecta tabernacula tua,
Domine exercituum!
Desiderat et deficit anima mea in atria Domini:
cor meum et caro mea laudabunt Deum ², Deum
viventem.
Siquidem passer (Al. avis) invenit domum,
et avis (Al. passer) nidum sibi, ubi ponat ³ pullos
suos:
Aitaria tua, Domine exercituum,
rex meus et Deus meus.
Beati qui habitant in domo tua:
adhuc laudabunt te. SEMPER.
Beatus homo cujus fortitudo est in te:
semitæ in corde ejus,
Transeuntes in valle fletus,
fontem ponent eam:
benedictionem quoque amicitietur doctor.
Ibunt de fortitudine in fortitudinem:
parebunt apud Deum in Sion.
Domine Deus exercituum, exaudi orationem meam;
ausculta (h. auribus percipe), Deus Jacob. SEMPER.
Clypeus noster vide, Deus ⁴,
et attende faciem Christi tui
Quoniam melior est dies in atriis tuis super millia:
elegi abjectus esse in domo Dei mei,
magis quam habitare in tabernaculis impietatis.
Quia sol et scutum Dominus Deus,
gratiam et gloriam dabit Dominus,
Nec prohibebit bonum
ab his qui ambulant in perfectione.
Domine exercituum,
beatus homo qui confidit in te.

VICTORI FILIORUM CORE, CANTICUM (h. PSALMUS).

(LXXXV.) Placatus es, Domine, terræ tuæ;
reduxisti captivitatem Jacob.
Dimisisti iniquitatem populo tuo:
operuisti omnes iniquitates eorum. SEMPER.
Continuisti omnem indignationem tuam:
conversus es ab ira furoris tui.
Converte nos, Deus Jesus (h. salutaris noster).
et solve iram tuam adversum nos.
Noli in æternum irasci nobis:
extendens iram tuam in generationem (Al. a gene-
ratione, etc.) et generationem.
Nonne tu revertens vivificabis nos,
et populus tuus lætabitur in te?
Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam,
et salutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur Deus Dominus:
loquetur enim pacem ad populum suum et ad
sanctos suos,
ut non convertantur ad stultitiam ⁵.
Verumtamen prope est his qui timent eum salutare
ejus ut habitet gloria in terra nostra.
Misericordia et veritas occurrerunt:
justitia et pax deosculatæ sunt.
Veritas de terra orta est,
et justitia de cælo prospexit.

¹ Minori numero in nostris mss. legitur, *Pro torculari*.

² Ita duo Canones San-Germanensis ac Memmianus. Quod quidem legi potest ex Hebr. יְרַגְּוּ אֶל אֱלֹהֵי דָוִד *ieramnenu el el hhai, ubi vox אֱלֹהֵי el geminata nomen Dei congeminat*. Hodierni primum אֶל el præpositionem esse volunt, vocalem *segol* supponentes litteræ אַ aleph cum Massorethis: unde interpretantur, *exaltabunt ad Deum vivum*. MART.

— Lemel tantum habet Cisterciens. ms. *Deum*. Notatum vero et Martianæo, duplex אֶל in Hebræo legi, quorum alterum, substrato *segol* puncto,

Sed et Dominus dabit bonum,
et terra nostra dabit germen suum,
Justitia ante eum ibit,
et ponet in via gressus suos.

ORATIO DAVID.

(LXXXVI). Inclina, Domine, aurem tuam, exaudi
me:
quia egenus et pauper (Al. add. sum) ego.
Custodi animam meam, quia sanctus (h. misericors)
ego:
salva servum tuum tu (Al. tacet tu), Deus meus
qui confidit in te.
Miserere mei, Domine
quoniam ad te clamabo ⁶ tota die.
Lætifica animam servi tui:
quia ad te, Domine, animam meam levo.
Tu enim es, Domine, bonus et propitiabilis,
et multus misericordia omnibus qui invocant te.
B Exaudi (h. auribus percipe), Domine, orationem
meam et ausculta vocem deprecationum mearum.
In die tribulationis meæ invocabo te,
quia exaudies me.
Non est similis tui in diis, Domine,
et non est juxta ⁷ opera tua.
Omnes gentes quas fecisti,
venient et adorabunt coram te, Domine,
et glorificabunt nomen tuum (Al. add. Domine).
Quia magnus es tu, et faciens mirabilia, tu Deus solus.
Doce me (illumina mihi), Domine, viam tuam, am-
bularem in veritate tua
unicum fac cor meum, ut timeat nomen tuum.
Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde
meo, et glorificabo nomen tuum in sempiternum
(h. sæculum).
Quia misericordia tua magna super me,
et eruisti animam meam de inferno extremo (h.
inferiori).
C Deus, superbi surrexerunt (Al. insurrexerunt) ad-
versum me.
et cæcus robustorum quæsierunt (Al. quæsit)
animam meam,
et non posuerunt te in conspectu suo.
Tu autem, Domine Deus misericors et clemens:
patiens (h. tardus ad furorem), et multæ miseri-
cordiæ et verus,
Respice ad me, et miserere mei;
da fortitudinem tuam servo tuo,
et salva filiam ancillæ tuæ.
Fac mecum signum in bonitate,
et (Al. ut) videant qui oderunt me, et confundan-
tur:
Quia tu, Domine, auxiliatus es mihi,
et consolatus es me.

FILIORUM CORE PSALMUS CANTICI.

(LXXXVII.) Fundamenta (Al. Fundamentum) ejus
in montibus sanctuarii,
D Diligit Dominus portas Sion:
super omnia tabernacula Jacob.
Gloriosa dicta sunt in te,
civitas Dei. SEMPER.

præpositionem *ad* sonat. Sic autem accipiunt et LXX ante natos Massorethas immane quantum.

³ Vaticanus ms. cum editis libris, *ut reponat*, Alii etiam habent *reponat*, sed cum *ubi* adverbio: *ubi reponat*. MART.

⁴ Ms. Reginæ verbum *vide* bis repetit: mox juxta veterem interpretationem plus habet, *dies una in atriis*.

⁵ Alio fere sensu Cisterciens. ms., *ut convertantur ab stultitia*.

⁶ Reginæ ms., *ad te clamavi*. Cisterciens. tertio ab hoc versu, nomen *Domine* prætermittit.

⁷ Cisterc. non juxta, priori etiam et vocula omissa.

Ecce Palæstina et Tyrus eum Æthiopia :
iste natus est ibi.
Ad Sion autem dicetur :
vir, et vir natus est in ea,
et ipse fundavit eam Excelsus.
Dominus numeravit scribens populos :
iste natus est ibi ². SEMPER.
Et cantores ³ quasi in choris :
omnes fontes mei in te.

CANTICUM CARMINIS (h. PSALMUS) FILIORUM CORE, VICTORI PER CHORUM AD PRÆCINENDUM ERUDITIONIS EMAN EZRAITÆ.

(LXXXVIII.) Domine Deus salutis meæ,
per diem clamavi, et nocte coram te.
Ingrediatur ante te oratio mea :
inclina aurem tuam ad laudationem meam.
Quia repleta est malis anima mea.
et vita mea ad infernum descendit (h. usque pervenit).
Reputatus sum cum descendentibus in lacum :
factus sum quasi homo invalidus, inter mortuos liber :
Sicut interfecti et dormientes in sepulcro,
quorum non recordaris amplius :
et qui a manu tua abscisi sunt ⁴.
Posuisti me in lacu novissimo (h. subteriori)
in tenebris in (Al. tenebrosis et) profundis.
Super me confirmatus est ⁵ furor tuus,
et cunctis fluctibus tuis afflixisti me. SEMPER.
Longe fecisti notos meos a me,
posuisti me abominationem eis.
clausum, et non prodeuntem.
Oculus meus infirmatus est ab afflictione,
vocavi (Al. invocavi) te, Domine, tota die :
expandi ad te palmas meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia
aut gigantes surgent (Al. resurgent), et confitebuntur tibi ? SEMPER.
Nunquid narrabitur in sepulcro misericordia tua,
veritas (Al. et veritas) tua in perditione ?
Nunquid noscentur in tenebris mirabilia tua,
et justitia tua in terra quæ oblivioni tradita est ?
Ego autem ad te, Domine, clamavi (h. deprecatus sum),
et mane oratio mea præveniet te.
Quare, Domine, abjicis animam meam,
abscondis faciem tuam a me ?
Commemorabo ⁶ superbiam et Babylonis scientibus me.

¹ Plures mss. legunt ; commemorabor ; alii vero consequenter, *Babylonis scientis me*, pro *scientibus me*. In Hebræo scriptum est רַהַב וּבַבְלִי *rahav ubabel*, id est, *Rahab et Babylonis*, ut legitur in Vulgata. MART.

-- Idem mss. pluresque alii, Martianæ teste, *commemorabor*, tum *scientes me*. Mss. Reginæ retinet *commemorabo*, ac porro *scientes* legit.

² Nostri mss. *ipse natus est in ea*. Tum Cisterciens. *et cantabunt*, cum pridem editis : Reginæ autem cod. minori numero, *et cantabit quasi*, etc.

³ Editi ac mss. aliquo libri : *Et cantabunt*. Canon vero San-Germanensis ac Memmianus legunt *Et principes*, juxta Hebræum verbum שָׂרִים *sarim*, quod *principes*, vel *cantores*, significat. MART.

⁴ Duo mss. *Et ipsi a manu tua abscisi sunt*. MART.

⁵ San-Germanensis Canon et Memmianus, *super me consummatus est*. MART.

⁶ In cisterciens. ms. *Per me transierunt*, etc.

⁷ Idem ms., *Eruditionis Ethan*, etc.

⁸ Mss. omnes præter San-Germ., Memm. et Sorbonicum : *Quia dixisti*, etc. Deinde Canon Carcass. cum Vaticano codice : *Sicut caelos fundabis veritatem tuam in eis*. MART.

⁹ Cisterciens. mss. *qui cum eo sunt*, et mox *simi-*

A Pauper ego et ærumnosus ab adolescentia ;
portavi furorem tuum, conturbatus sum.
Super me transierunt ⁶ iræ tuæ,
terrores (Al. et terrores) tui oppresserunt me.
Circumdederunt me quasi aquæ tota die,
vallaverunt me pariter.
Longe fecisti a me amicum et sodalem,
notos meos abstulisti (h. præ tenebris).

ERUDITIO ETHAN ⁷ EZRAITÆ.

(LXXXIX.) Misericordias Domini in æternum (h. sæculum) cantabo,
in generationem et generationem
annuntiabo (h. innotescam) veritatem tuam in ore meo.

Quia dixi ⁸, sempiterna (h. sæculum) misericordia
ædificabitur,
caelos fundabis, et veritas tua in eis.

Percussi fœdus cum electo meo :

B Juravi David servo meo.
Usque in æternum stabiliam semen tuum,
et ædificabo in generatione et generatione thronum tuum. SEMPER.

Et (Al. tac. Et) confitebuntur cœli mirabilia tua,
Domine.

et veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

Quis enim in nube (Al. nubibus) æquabitur Domino,
assimilabitur Domino in (Al. de) filiis Dei ?

Deus inclytus (h. robustus) in arcano sanctorum
nimio,
et terribilis in cunctis qui circa eum (h. super omnes qui in circuitu ejus) sunt ⁹.

Domine Deus exercituum, quis similis tibi ?

fortissime Domine, et veritas tua in circuitu tuo.

Tu dominaris superbiam maris,
et elationes gurgitum ejus tu comprimis (h. magnificas).

Tu confregisti quasi vulneratum superbium.

C In brachio fortitudinis tuæ dispersisti ¹⁰ inimicos tuos.

Tui sunt cœli, et tua est terra,
orbem et plenitudinem ejus, tu fundasti ea.

Aquilonem et dexteram tu creasti ¹¹,

Thabor et Hermon nomen tuum laudabunt.

Tuum (h. Tibi) brachium cum fortitudine :
roboretur manus tua, et exaltetur dextera tua.

Justitia et iudicium firmamentum throni tui,
misericordia et veritas præcedent faciem tuam.

Beatus populus qui novit jubilationem ¹²,

Domine, in lumine vultus tui ambulabunt.

lis tui, pro *tibi*.

¹⁰ Idem ms., *et in brachio forti tuo dispersisti*, etc. Tum tertio ab hoc versu postremam *ea* voculam prætermittit.

¹¹ Regius ac Corbeiensis, *Et dextrum tu creasti*.

MART.

D — Haud contemnenda Cisterciensis ms. lectio, *dextrum* pro *dexteram* ei qui passim legerit in Commentariis S. Patris, ubi de Aquilone sermo est, *æquilo, ventus durissimus, nomine DEXTER vocatur*. Nam quod alii quatuor mundi plagas sub nominibus Aquilonis, et dexteræ, Thabor et Hermon designari putant, haud scio qua auctoritate eorum montium nomina pro oriente atque occidente usurpari velint. At scio tamen ab Symmacho, cujus maxime delectatus ingenio est S. Pater, redditum Græcè, Εἰς βόρρην καὶ δεξιάν.

¹² Fædo errore apud Martian. atque editos pridem libros, quin etiam mss. aliquot obtinebat, *qui nolit jubilationem*. Nos primum Hebræus textus, בְּשִׂמְחָה יָדְעוּ יְהוָה quod est ad verbum, *Beatus populus sciens buccinam inflare*, docuit restituendum *novit* pro *noluit*, tum unus Cisterciens. ms. repetitam a nobis lectionem suffragio suo atque auctoritate comprobavit. Vetus quoque Latina Versio, *Beatus populus, qui scit jubilationem*, juxta Græcum

In nomine tuo exsultabunt tota die,
 et in justitia tua exaltabuntur.
 Quia gloria fortitudinis eorum tu es,
 et in voluntate (*Al. misericordia*) tua elevabis
 cornu nostrum.
 Quia a Domino est protectio nostra (*h. protectore*
nostro),
 et a sancto Israel rege nostro.
 Tunc locutus es per visionem sanctis (*h. miseri-*
cordibus) tuis,
 et dixisti, posui adjutorium super robustum,
 exaltavi electum de populo¹.
 Inveni David servum meum:
 oleo sancto meo unxi eum,
 Cum quo manus mea firma erit,
 et brachium meum roborabit eum.
 Non decipiet inimicus eum.
 et filius iniquitatis non affliget eum.
 Sed concidam ante faciem ejus hostes illius,
 et qui eum oderunt percutiam (*h. fulminabo*).
 Veritas autem mea et misericordia mea (*Al. add.*
erit) cum eo,
 et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.
 Et ponam in mari manum ejus.
 et in fluminibus dexteram ejus.
 Ipse invocabit me, pater meus es tu.
 Deus meus, et fortitudo salutis meæ.
 Ego autem primogenitum ponam (*h. dabo*) eum,
 excelsum (*Al. et excelsum*) regibus terræ.
 In æternum (*h. sæculum*) custodiam et misericor-

A ejus,
 posuisti munitiones ejus pavorem.
 Diripuerunt eum omnes qui transeunt per viam,
 factus est opprobrium vicinis suis.
 Elevasti dexteram hostium ejus,
 lætificasti omnes⁴ inimicos illius.
 Nam et avertisti robur gladii ejus,
 et non sublevasti eum in prælio.
 Quiescere (*h. deficere*) fecisti munditiam ejus,
 et thronum illius in terra (*Al. terram*) detraxisti.
 Abbreviasti dies adolescentiæ ejus,
 operuisti eum ignominia. SEMPER⁵.
 Usquequo, Domine, absconderis in finem,
 succendetur quasi ignis indignatio tua.
 Memento mei de profundo⁶.
 alioquin quare frustra creasti filios hominum:
 Quis est vir, qui vivat, et non videat mortem:
 salvans animam suam de manu inferi? SEMPER⁷.
 Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ (*h. priscæ*),
 Domine,
 quas jurasti David in veritate tua?
 Recordare, Domine, opprobrii servorum tuorum.
 portavi in sinu meo⁸ omnes iniquitates popu-
 lorum.
 Quibus exprobraverunt inimici tui, Domine,
 quibus exprobraverunt vestigia Christi tui.
 Benedictus Dominus in sempiternum (*h. sæculum*),
 amen et amen.

ORATIO MOSI VIRI DEI

(XC.) Domine, habitaculum tu factus es nobis⁹,
 in generatione et generatione.
 Antequam montes nascerentur,
 et parturiretur terra, et orbis,
 a sæculo et usque in sæculum tu es, Deus.
 Convertes (*h. Convertis*) hominem usque ad con-
 tritionem.
 et dices (*h. dicis*), revertimini (*Al. convertimini*),
 filii Adam,
 C Quia mille anni in oculis tuis
 sicut dies hesternæ quæ pertransiit,
 et vigilia nocturna.
 Percutiente te eos, somnium erunt:
 mane quasi herba pertransiens.
 Mane floruit, et abiit:
 ad vesperam conteretur atque siccabitur.
 Consumpti enim sumus in furore tuo,
 et in indignatione tua conturbati sumus.
 Posuisti iniquitates nostras coram te,
 negligentias nostras in luce vultus tui.
 Omnes enim dies nostri,
 transierunt in furore tuo:
 consumpsimus annos nostros quasi sermonem
 loquens.
 Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta
 anni: si autem multum, octoginta anni¹⁰,

ipsum exemplar δ γινώσκων ἀλαλαγμὸν. Vereor au-
 tem, quin potius audaciori cuiquam critico, quam
 dormitanti antiquario vetus illa depravatio verbi
 noluit, pro novit, culpæ sit ascribenda.

¹ Plus habet Cisterciens. ms. *de populo meo*.

² Iterum plus habent nostri mss. *Fidels erit ei*,
Et ponam in perpetuum, etc. Tum paulo post, *Si*
autem dereliquerint, etc.

³ Reginæ ms. cum Hebræo scholiaste, *Si David*,
 etc.

⁴ Hic vocem *omnes* cum alias *Nam et* Cisterciens.
 ms. omittit.

⁵ Tres mss., *sempiterna*, quod referunt ad *igno-*
minia.

⁶ Memmianus Canon et Carcassonensis tresque
 pedissequi ejusdem, *Memento mei de terra*. MART.

⁷ Pro *Semper*, ipsum hic ponit Reginæ ms. no-
 men *Diapsalma*.

⁸ Addunt nonnulli mss. quod habetur in editis:

D Quia portavi in sinu meo, etc. Canon autem Car-
 cass. ac ms. S. Michaelis ita legunt: *Portavi in*
sinu meo multarum gentium. MART.

⁹ Psalmum istum, qui apud Græcos et Latinos
 octogesimus nonus inscribitur, Cypriano studiosis-
 simo presbytero totum edisseruit S. Hieronymus:
 quare ad ejus Commentaria confugimus, ubi
 lectiones variantes occurrunt in mss. codicibus.
 MART.

— Vocolam tu, quæ et in Hebræo resonat, ex
 mss. suff. cimus. Cæterum confer epistolam 140,
 ad Cyprianum, ubi totum hunc psalmum tum ex
 Hebræo, tum ex Septuaginta S. Pater relegit, at-
 que illustrat.

¹⁰ Quinque mss. legunt cum Vulgata. *Si autem*
in potentatibus octoginta anni. Reginæ, Corbeins. et
 Sorbon. retinent veram lectionem Hieronymi, si
 autem multum, etc. MART.

et quod amplius labor¹ et dolor,
 quoniam transivimus cito et avolvimus.
 Quis novit fortitudinem iræ tuæ,
 et secundum timorem tuum indignationem tuam?
 Ut numerentur dies nostri sic ostende,
 et veniemus corde sapienti.
 Revertere, Domine, usquequo,
 et exorabilis esto super servos tuos.
 Imple (h. satia) nos matutina misericordia tua,
 et laudabimus et lætabimur in cunctis diebus
 nostris.
 Lætifica nos pro diebus (h. secundum dies) quibus
 afflixisti nos,
 et annis in quibus vidimus mala.
 Appareat apud servos tuos opus tuum,
 et gloria tua (h. decor tuus) super filios eorum.
 Et si decor (h. pulchritudo) Domini Dei nostri su-
 per nos.
 et opus manuum nostrarum fac stabile² super nos:
 et opus manuum nostrarum confirma³.
 (XCI.) Qui habitat in abscondito excelsi⁴:
 in umbraculo Domini⁵ commorabitur:
 Dicens, Domine, spes mea, et fortitudo mea:
 Deus meus, confidam in eo.
 Quia ipse ipse liberabit (Al. liberavit) te de laqueo
 venantium:
 de morte insidiarum.
 In scapulis suis obumbrabit tibi,
 et sub alis ejus sperabis:
 scutum (h. hasta) et protectio veritas ejus.
 Non timebis a timore nocturno:
 a sagitta volante per diem.
 A peste in tenebris ambulante,
 a morsu insidiantis meridie⁶.
 Cadent a latere tuo mille,
 et decem millia a dextris tuis:
 ad te autem non appropinquabit.
 Verumtamen oculis tuis videbis (h. conspicias);
 et ultionem (h. expletionem) impiorum cernes.
 Tu enim (Al. autem) es, Domine, spes mea:
 excelsum posuisti habitaculum tuum.
 Non accedet ad te malum.
 et lepra non appropinquabit tabernaculo tuo.
 Quia angelis suis mandavit de te,
 ut custodiant te in omnibus viis tuis.
 In manibus (h. palmis) portabunt te:
 ne forte offendat ad lapidem pes tuus.

¹ Regine ms. ut et modo laudata epistola ad Cypranium, et quod amplius est labor, etc.

² Cisterc. ms., fac stabilire.

³ Pro confirma in Canone S. Germani ac Memmiano legimus, dirige. MART.

⁴ In eodem ms. hæc præponitur epigraphe, sive titulus, *Laus Cantici David*, ex Septuaginta, qui tamen ἀνεπίγραφον in Hebræo psalmum hunc esse, non diffitentur.

⁵ Hebræus scriptum habet שַׁדַּי *Saddai*, quod in Ezechiele Hieronymus interpretatur *Deum sublimem*. Aquila ἀλκιμονος vertit; id vero nos, inquit idem Hieronymus, *robustum, et sufficientem ad omnia perpetranda*, accipere possumus. Vide epistolam S. Doctoris ad Marcellam, cujus illud principium est: *Nonagesimum psalmum legens*, etc. MART.

— Huc referendus S. ipse Doctor in epist. 25, ad Marcellam: « Nonagesimum psalmum legens in eo loco, quo scribitur: *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur*, dixeram apud Hebræos pro *Deo cæli*, esse positum *Saddai*, quod Aquila interpretatur ἰσχυρόν, quod nos *robustum et sufficientem ad omnia perpetranda accipere possumus*, » etc. Videsis et quæ nos ad hunc locum observamus.

⁶ Duas hoc loco retinent lectiones exemplaria *Canonis San-Germanensis ac Memmiani*; legunt

A Super aspidem et basiliscum calcabis⁷:
 conculcabis leonem et draconem.
 Quoniam mihi adhæsit, et liberabo eum:
 exaltabo eum, quoniam cognovit nomen meum.
 Invocabit me, et exaudiam eum,
 cum ipso ego⁸ in tribulatione,
 eruum eum, et glorificabo eum.
 Longitudine dierum implebo (h. satiabo) eum,
 et ostendam illi salutare meum.
 PSALMUS CANTICI IN DIE SABBATI.
 (XCII.) Bonum est confiteri Domino.
 et psallere nomini tuo, Altissime.
 Ad annuntiandum manæ misericordiam tuam,
 et fidem tuam in nocte⁹.
 In decachordo et in psalterio,
 in cantico (h. carmine), in cithara.
 Quoniam lætificasti me, Domine, in opere tuo:
 in facturis manuum tuarum laudabo.
 Quam magnificata sunt opera tua, Domine;
 satis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
 B Vir insipiens non cognoscat,
 et stultus non intelliget istud.
 Germinaverunt impii quasi fenum,
 et floruerunt omnes¹⁰ qui operantur iniquitatem,
 ut conterantur usque in sempiternum.
 Tu autem excelsus:
 in æternum (h. sæculum), Domine.
 Ecce (Al. add. enim) inimici tui, Domine,
 ecce inimici, peribunt,
 et dissipabuntur (h. dividuntur) omnes qui operantur iniquitatem.
 Et exaltabitur quasi monocerotis cornu meum,
 et senectus mea in oleo ubere.
 Et respiciet oculus meus insidiantes mihi¹¹,
 de his qui consurgunt adversum me malignantibus audiet auris mea.
 Justus ut palma florebit.
 ut cedrus Libano multiplicabitur.
 C Transplantati in domo Domini:
 in atriis Dei nostri germinabunt
 Adhuc fructificabunt in senectute:
 pingues¹² et frondentes erunt:
 Annuntiantes quia rectus Dominus:
 fortitudo mea, et non est iniquitas in eo.
 (XCIII.) Dominus¹³ regnavit,
 gloria indutus est:
 Indutus est Dominus fortitudine, et accinctus est¹⁴:

enim in hunc modum: *A morsu dæmonis meridiani, insidiantis meridie*. Editi cum mss. quatuor: *A morsu insanientis meridie*. Canon Carcassonensis et duo pedissequi: *a morsu dæmonis meridiani*. MART.

— Regine ms. cum pridem editis, *a morsu insanientis meridie*: Cisterciensis, *a morsu dæmonis meridiani*. Ipse alibi S. Pater transtulisse fertur: *a morsu furentis meridie*.

D ⁷ Idem Regine ms. et *basiliscum ambulabis*, tum addita et copula, Cisterciensis. et *conculcabis*.

⁸ Nostri omnes mss., *ero pro ego*, minus bene.

⁹ In tribus mss. Carcass., Vatic. et S. Mich., *Et fidem tuam per noctem*. MART.

¹⁰ Idem hic legunt: *Cum germinaverint impii quasi fenum, et floruerunt omnes*, etc. MART.

¹¹ Idem mss.: *Et despiciet oculus meus eos qui insidiantur mihi*: propius ad veterem interpretationem.

¹² Hic quoque propius ad Græcum ac veterem translationem Cisterciensis ms., *pingui*.

¹³ Idem ms. titulum istum præponit, *Laus cantici David*: qui tametsi ex Septuaginta derivatur (nullus enim est in Hebræo), est tamen cæteris brevior omnibus, qui varii ex ea versione laudantur.

¹⁴ Variam habent divisionem Canonis exemplaris: codex Carcassonensis sic legit in secundo commate: *Fortitudine accinctus est*: San-Germanensis

insuper appendit orbem qui commovebitur.
 Firmum solium tuum ex tunc,
 a (Al. ab æterno) sæculo tu es.
 Levaverunt flumina, Domine,
 levaverunt flumina vocem suam (Al. voces suas):
 Levaverunt flumina gurgites suos :
 a vocibus aquarum multarum.
 Grandes fructus maris :
 grandis in excelso Dominus.
 Testimonia tua fidelia facta sunt nimis,
 domum tuam decet sanctitas,
 Domine, in longitudine dierum.
 (XCIV.) Deus ultionum, Domine ;
 Deus ultionum, ostendere.
 Elevare, iudex terræ :
 redde vicissitudinem superbis ¹ :
 Usquequo impii, Domine,
 usquequo impii exsultabunt ;
 Fluent loquentes antiquum ;
 garrient omnes qui operantur iniquitatem
 Populum tuum, Domine, conterent,
 et hæreditatem tuam affligent ;
 Viduam et advenam interficient,
 et pupillos occident) ;
 Et dixerunt, non videbit Dominus,
 et (Al. tac. et) non intelliget Deus Jacob ?
 Intelligite, stulti in populo,
 et insipientes aliquando discite ².
 Qui plantavit aurem, non audiet :
 aut qui fluxit oculum, non videbit (h. respiciet) ?
 Qui erudit (h. castigat) gentes, non arguet,
 qui docet hominem scientiam ?
 Dominus novit cogitationes hominum,
 quia vanæ sunt.
 Beatus vir quem tu ³ erudieris (h. castigaveris),
 Domine, et de lege tua docueris eum.
 Ut quiescat a diebus afflictionis :
 donec fodietur impio interitus.
 Non enim derelinquet Dominus populum suum,
 et hæreditatem suam non deseret.
 Quoniam ad justitiam revertetur iudicium,
 et sequentur illud omnes recti corde.
 Quis stabit pro me adversus malos ?
 quis stabil pro me adversus operarios iniquitatis ?
 Nisi quia Dominus auxiliator meus :
 paulo minus habitasset in inferno anima mea :
 Si dicebam, motus (Al. commotus) est pes meus :
 misericordia tua, Domine, sustentabit (Al. susten-
 tabat) me.
 In multitudine cogitationum mearum, quæ sunt in
 me intrescus ;
 consolationes tuæ delectabunt animam meam.
 Nunquid particeps erit tui thronus insidiarum
 fingens dolorem ⁴ in præcepto.
 Copulabuntur adversus animam justis,
 et sanguinem innocentem condemnabunt :
 Erit autem Dominus mihi in refugium,
 et Deus meus quasi petra spei meæ.
 Et restituet super eos iniquitatem ⁵ suam (h. dolorem
 suum),

autem et Memmianus hoc colon dividunt non in
 tria, sed tantum in duo commata, ut nos edidimus
 juxta Hebræorum etiam codices. MART.

¹ Tres nostris mss. : *Elevare, qui iudicas ter-
 ram; redde vicissitudines superbis.*

² Canon Carcassonensis. *Et insipientes quando
 erudimini? Memm., quando discedent? MART.*

³ S. Augustinus in Speculo et Canon Memmia-
 nus legunt sine pronomine tu : quod tamen sup-
 plendum docet Hieronymus in epist. ad Sunn. et
 Pretel. Consulat locum qui voluit. MART.

⁴ Cisterciens. ms., *fingens laborem; etc.*

⁵ Cisterciens. ms. in secunda persona legit, *Et
 restitues super eos iniquitatem, nec addit suam :*
 tum cohærenter *perdes eos* utroque in loco, quo-
 rum alterum Reginae ms. plane tacet. Continenter

A et in malitia sua perdet eos :
 perdet eos Dominus Deus noster.
 (XCV ⁶). Venite, laudemus Dominum :
 Jubilemus petræ Jesu (h. forti salutari) nostro.
 Præoccupemus vultum ejus in actione (h. confes-
 sione) gratiarum :
 in canticis h. psalmis) jubilemus ei.
 Quoniam fortis (h. Deus) et magnus Dominus
 et rex magnus super omnes deos.
 In cujus manu fundamenta terræ,
 et excelsa montium ipsius sunt.
 Cujus est mare : ipse enim fecit illud,
 et siccam manus ejus plasmaverunt.
 Venite, adoremus et curvemur :
 flectamus genua ⁷ ante faciem Domini factoris
 nostri.
 Quia ipse Deus noster :
 et nos populus pascuæ ejus, et grex (h. oves) manus
 ejus.
 B Hodie si vocem ejus audieritis,
 nolite obdurare corda vœtra, sicut in contradi-
 ctione
 sicut in die tentationis in deserto.
 Ubi tentaverunt me patres vestri :
 probaverunt me, et viderunt opus meum.
 Quadraginta annis displicuit mihi generatio ⁸ :
 et dixi, populus errans corde est,
 et non cognoscens vias meas.
 Et juravi in furore meo,
 ut non introirent in requiem meam.
 (XCVI.) Cantate Domino canticum novum :
 cantate Domino, omnis terra.
 Canite Domino, benedicite nomini ejus :
 annuntiate de die in diem salutare ejus :
 Narrate in gentibus gloriam ejus :
 in universis populis mirabilia ejus.
 Quia magnus Dominus, et laudabilis, nimis :
 terribilis est super omnes deos.
 C Omnes enim dii populorum sculptilia (h. idola) :
 Dominus autem cælos fecit.
 Gloria, et decor ante vultum ejus :
 fortitudo et exsultatio in sanctuario ejus.
 Afferte Domino familiæ populorum :
 afferte Domino gloriam et fortitudinem.
 Afferte domino gloriam nomini ejus :
 levate munera, et introite in atria ejus.
 Adorate Dominum in decore sanctuarii :
 paveat a facie ejus omnis terra.
 Dicite in gentibus. Dominus regnavit,
 siquidem appendet ⁹ orbem immobilem.
 Judicabit populos in æquitatibus.
 Lætamini, cæli, et exsultet terra :
 tonet mare et plenitudo ejus.
 Gaudeat ager meus et omnia quæ in eo sunt :
 tunc laudabunt universa ligna saltus.
 Ante faciem Domini quoniam venit,
 quoniam venit judicare terram :
 Judicabit ¹⁰ orbem in justitia,
 et populos in fide sua.
 D (XCVII.) Dominus regnavit ¹¹, exsullet terra :

vero Hebræus refragatur.

⁶ Iterum Cisterciens. præfigit ex Vulgata ver-
 sione titulum hunc. *Laus Cantici David.* Ad hæc
 altero Psalmi versu, *Jesu Christo* habet, pro *Jesu*
nostro.

⁷ Duo e nostris mss. *curvemus et flectamus ge-
 nua, etc.* Paulo quoque post, *quia ipse est Deus, etc.*

⁸ Addunt nostri omnes mss. *illa* : ferme cum ve-
 teri interpretatione Vulgata.

⁹ Duo mss. in instanti, *appendit*, tum pari omnes
 consensu, *in æquitate.*

¹⁰ Cisterciens. ms. *Judicare*: et eum altero Reginae,
in justo, pro justitia

¹¹ Idem Cisterciens. in futuro *regnabit, exsulta-
 bit.* Reginae autem ms. tantum *exsullavit, pro
 exsullet.*

lætabuntur insulæ multæ.
 Nubes et caligo in circuitu ejus :
 justitia et judicium firmamentum solii ejus.
 Ignis ante faciem ejus ibit,
 et exuret per circuitum hostes ejus.
 Apparuerunt (h. illuxerunt) fulgura ejus orbi :
 vidit, et contremuit terra.
 Montes sicut cera tabefacti sunt a facie Domini :
 a facie dominatoris omnis terræ (Al. orbis).
 Annuntiaverunt cæli justitiam ejus,
 et viderunt omnes populi gloriam ejus.
 Confundantur universi qui serviunt sculptili,
 qui gloriantur in idolis :
 Adorate, eum, omnes dii.
 Audivit, et lætata est Sion :
 et exultaverunt filie Judæ,
 propter judicia tua, Domino.
 Tu enim Dominus excelsus super omnem terram :
 vehementer elevatus es super omnes (Al. universos)
 deos.
 Qui diligitis Dominum, odite malum :
 custodit animas sanctorum (h. misericordium)
 suorum. de manu impiorum eruet eos.
 Lux orta (h. seminata) est justo,
 et rectis corde lætitia.
 Lætamini, justi in Domino,
 et confitemini memoriæ sanctæ ejus.

CANTICUM (h. PSALMUS).

(XCVIII.) Cantate Domino canticum novum,
 quia mirabilia fecit :
 Salvavit (Al. Salvabit) sibi dextera ejus,
 et brachium sanctum ejus,
 Notum fecit Dominus salutare suum :
 in conspectu (h. in oculis) gentium revelavit (Al.
 revelabit) justitiam suam.
 Recordatus est misericordiæ suæ.
 et veritatis suæ domui Israel¹ :
 viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.
 Jubilate Domino, omnis terra :
 vociferamini, et laudate, et canite (h. psallite).
 Canite (h. Psallite) Domino in cithara :
 in cithara et voce carminis (h. psalmis).
 In tubis et clangore buccinæ :
 jubilate coram rege Domino.
 Tonet mare et plenitudo ejus :
 orbis et habitatores ejus.
 Flumina plaudent manu (h. palma) :
 simul montes laudabunt
 Ante Dominum, quia venit judicare terram :
 judicabit orbem² in justitia,
 et populos in æquitatibus.
 (XCIX.) Dominus regnabit, commoveantur populi :
 sessor Cherubim, concutiatur terra.
 Dominus in Sion magnus,
 et excelsus est super omnes populos.
 Confiteantur nomini tuo magno,
 et terribili sanctoque (h. magne et terribilis, san-
 ctum nomen ejus ; et fortitudo),
 et imperium regis judicium diligit.
 Tu fundasti æquitates :
 judicium et justitiam in Jacob tu fecisti.
 Exaltate Dominum Deum nostrum,
 Et adorate scabellum pedum ejus : quia sanctus
 (Al. sanctum) est :
 Moses et Aaron in sacerdotibus ejus,

¹ Nostri mss. omnes *Jacob* pro *Israel* legunt. Conjicere autem hinc licet, illud quod in Græcis aliquot exemplaribus additur proxime superiori versiculo, τῷ Ἰακώβ. ubi legitur, ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ (τῷ Ἰακώβ) non eo pertinere, sed marginalem esse lectionem, pro variante nominis Israel olim appositam, perperam deinde in textum intrusam.

² Denuo Cisterciens. ms, *judicare orbem*, etc.,

A et Samuel in his qui invocant nomen ejus ;
 Invocabant Dominum, et ipse exaudivit (Al. exau-
 diebat) eos :
 in columna nubis loquebatur ad eos.
 Custodierunt (Al. custodiebant) testimonia ejus,
 et præceptum quod (Al. tac. quod) dedit eis.
 Domine Deus noster, tu exaudisti eos :
 Domine, propitius fuisti eis,
 et ultor super commutationibus (h. adinventioni-
 bus) eorum.
 Exaltate Dominum Deum nostrum,
 et adorate in monte sancto ejus :
 quia sanctus Dominus Deus noster.

CANTICUM (h. PSALMUS PRO CONFESIONE) IN GRATIARUM ACTIONE.

(C.) Jubilate Deo, omnis terra,
 servite Domino in lætitia.
 Ingredimini coram eo in laude :
 B scitote quoniam Dominus ipse est Deus .
 Ipse fecit nos, et ipsius sumus,
 populus ejus et grex (h. oves) pascuæ ejus.
 Ingredimini portas ejus in gratiarum actione (h. in
 confessione),
 atria ejus in laude :
 Confitemini ei, benedicite nomini ejus :
 Quia bonus Dominus.
 In sempiternum (h. sæculum) misericordia ejus,
 et usque ad generationem et generationem fides
 ejus.

DAVID CANTICUM (h. PSALMUS).

(CI.) Misericordiam et judicium cantabo :
 tibi, Domine, psallam.
 Erudiar in via perfecta
 quando venies ad me.
 Ambulabo in simplicitate cordis mei
 in medio domus meæ.
 C Non ponam coram oculis meis verbum Belial³ ;
 facientem declinationes odivi, nec adhæsit mihi.
 Cor pravum recedet a me :
 malum nesciam.
 Loquentem (h. detrahentem) in abscondito contra
 proximum suum (h. sodalem suum),
 hunc interficiam :
 Superbum oculis et altum corde,
 cum hoc esse non poteram⁴.
 Oculi mei ad fideles terræ, ut habitent mecum ;
 ambulans in via simpliciter, hic ministrabit mihi,
 Non habitabit in medio domus meæ,
 faciens dolum⁵, loquens mendacium,
 non placebit in conspectu oculorum meorum.
 Mane perdam omnes impios terræ,
 ut interficiam de civitate Domini
 universos qui operantur iniquitatem.

ORATIO PAUPERIS QUANDO SOLLICITUS FUERIT, ET CO-
 RAM DOMINO (h. IN CONSPECTU DOMINI) FUDERT
 ELOQUIUM SUUM.

D (CII.) Domine, audi (Al. exaudi) orationem meam,
 et clamor meus (h. deprecatio mea) ad te veniat,
 ne abscondas faciem tuam a me.
 in quacunque die invocavero velociter⁶ (h. festina),
 exaudi me.
 Quoniam consumpti sunt sicut fumus dies mei,

Videsis superiorem psalmum xcvi in fine.

³ Memmianus Canon, *verba Belial*. Aliquot mss., *verba diaboli*. MART. — Reginæ mss., *coram oculis meis superbum Belial*. Olim in antiquis editionibus Speculi S. Augustini legebatur *verba Belial*.

⁴ Idem ms., *esse non poteram*.

⁵ Legit S. Augustinus in Speculo *malum pro dolum*.

⁶ Quidam mss. addunt *te*.

et ossa mea quasi frixa contabuerunt.
Percussum est quasi fenum et arefactum est cor meum :

quia oblitus sum comedere panem meum.

A voce gemitus mei,

Adhæsit os meum carni meæ.

Assimilatus sum pellicano deserti :

factus sum quasi bubo solitudinum ¹.

Vigilavi, et fui sicut avis solitaria super tectum

Tota die exprobrabant mihi inimici mei :

exultantes (h. insultantes mihi) per me jurabant.

Quia cinerem sicut panem comedi,

et potum meum cum fletu miscui.

A facie indignationis tuæ et iræ tuæ :

quia levasti (Al. elevasti) me, et allisisti me.

Dies mei quasi umbra inclinati sunt ²,

et ego quasi fenum arui.

Tu autem, Domine, in æternum permanes,

et memoriale tuum in generatione et generatione.

Tu suscitans (h. surgens) misereberis Sion :

quia tempus ut (Al. add. est) miserearis ejus,

quoniam venit tempus (h. condictum) ³.

quoniam placitos fecerunt servi tui lapides ejus,

et pulverem ejus miserabilem ⁴ (Al. mirabilem).

Et timebunt gentes nomen Domini,

et universi reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificavit Dominus Sion :

apparuit in gloria sua.

Respexit ad orationem vacui (h. effossi),

et non despexit orationem eorum.

Scribatur hoc in generatione, novissima,

et populus qui creabitur laudabit Dominum.

Quoniam prospexit de excelso sanctuario suo :

Dominus de cælo terram contemplatus est.

Ut audiret gemitum vincti,

ut solveret filios mortis.

Ut narretur in Sion nomen Domini,

et laudatio ejus in Jerusalem.

Cum congregati fuerint populi simul,

et regna ut serviant Domino.

A Afflixit in via fortitudinem meam :

abbreviavit dies meos.

Dicam, Deus meus ⁵, ne rapias me in medio dierum meorum :

in generatione generationum anni tui.

A principio terram fundasti,

et opus manuum tuarum cæli.

Ipsi peribunt, tu autem stabis,

et omnes quasi vestimentum atterentur,

quasi pallium (h. vestimentum) mutabis eos, et mutabuntur.

Tu autem ipse (Al. add. es),

et anni tui non deficient.

Filii servorum tuorum habitabunt,

et semen eorum ante faciem tuam (Al. eorum)

perseverabit (h. dirigetur).

DAVID ⁶.

(CIII.) Benedic, anima (Al. add. mea), Domino, et omnia viscera mea nomini sancto ejus.

B Benedic, anima mea, Domino,

et noli oblivisci omnium retributionum ejus.

Qui propitiatur ⁷ cunctis iniquitatibus tuis,

qui sanat omnes infirmitates tuas,

Qui redimit de corruptione vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus.

Qui replet (h. satiat) bonis ornamentum tuum :

innovabitur sicut aquilæ juvenus tua,

Faciens justitias Dominus,

et judicia cunctis qui calumniam sustinent.

Notas fecit vias suas Mosi :

filiis Israel cogitationes (h. adinventiones) suas.

Misericors et clemens Dominus :

patiens (h. tardus ad furorem) et multæ miserationis.

Non in sempiternum judicabit (h. litigabit).

neque in æternum irascetur (h. in sæculum perverabit).

Non secundum peccata nostra fecit nobis :

C neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

¹ Aliter hunc versum interpretari videtur Hieronymus in epist. ad Sunn. et Fretel., ubi ait : « In Hebræo pro nycticorace verbum bos scriptum est ; quod Aquila, et Septuaginta, et Theodotion, et Quinta editio, nycticoracem interpretati sunt ; Symmachus, upupam ; sexta editio, noctuam, quod et nos magis sequimur. Denique ubi apud nostros, et Græcos legitur : Factus sum sicut nycticorax in domicilio, apud Hebræos dicitur : Factus sum sicut noctua in ruinosis. Plerique bubonem contentiose significari putant. » Notandum vero pro hodierno Hebræo כבוס Kekos, Hieronymum legisse כבוס, kebos, sive chebos, ut fidem nobis faciunt omnes mss. codices epistolæ jam dictæ ad Sunn. et Fretel., in qua S. Doctor vertit, sicut noctua in ruinosis, quod hic in Psalterio interpretatur, sicut bubo solitudinum. Plura de Bos et Chos in adnotationibus Prodromi curiosus lector inveniet. MART. — In epist. quam et Martian. laudat, ad Sunnium et Fretelam probasse videtur magis, sicut noctua in ruinosis. Nihilosecius arguere ex eadem licet, maluisse hic S. Interpretem receptæ passim opinioni assentiri, siquidem addit, Plerique bubonem contentiose significari putant. Vide, si libet. quæ ad eum locum observamus.

² Tres mss., Carcassonensi, Vaticanus, et S. Michaelis, sicut umbra inclinata. MART.

³ Canon Memmianus cum Regio ac Corbeiensi manuscriptis, quoniam venit tempus, quoniam venit pactum. Ita quoque scriptum erat in Carnutensi ante ejus emendationem. In Hebræo nihil est quod saveat huic geminationi : unde tanquam superflua abjicienda est, et nisi fallat nos opinio, duplex hic adest ejusdem textus Hebraici interpretatio Latina. MART. — Alterum hocce hemistichium cum nostri, tum aliquot penes Martian. mss., hic addunt, quo-

niam venit pactum. Quibus cum nihil sit quod respondeat sive in Hebræo, sive apud antiquos interpretes, pronum est opinari, ejusdem in sacro textu sententiæ glossema, sive aliam interpretationem hanc esse Et vero כרעת nomen, quod Hieronymus vertit tempus, nescio quem proprie sonat annorum fluxum, sive certam periodum per condicta tempora, ut ex Daniele non uno in loco colligimus. Qui adeo pactum hic vertit, non factus, et quod ברית in Hebraico sonat, sed pactum tempus, sive constitutum innui voluit. Notum quippe est, hæc Psalmi verba ad prædictam ab Jeremia, c. xxv 11, atque alibi annorum periodum referri, quo exacto temporis spatio, de instauranda Sion urbe, ac solvenda captivitate promissum a Deo fuerat et constitutum. Hebræus quoque scholiastes supra ad Psal. lxxv, v. 2, condictum interpretari illud nomen voluit.

D ⁴ In Canone Carcassonensi, inque duobus aliis mss., Vaticano et S. Michaelis, quos Carcassonensis pedissequos nominamus, hoc modo legitur : Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et pulveri ejus miserebuntur. Canon tamen legit, servis juis, pro servi tui. MART.

⁵ Reginæ mss. : Dicam, Domine Deus meus, etc., et Cisterciens. : in dimidio dierum meorum, etc.

⁶ Ms. Cisterciens, Ipsi David : tum primo statim verbo Benedicam pro Benedic.

⁷ Idem ms. propitiabitur : tum pro relativo qui subsequenter ac tertii ab hoc versus et copulam ponit.

⁸ Male Carcassonensis, Memmianus, atque Vaticanus mss. retinent pronomen primæ personæ, inventus mea : nisi Hieronymus legerit forte נעירי neurai pro hodierno נעירי neurauki, quod habet affixum secundæ personæ femininæ cum tod parago gico, ut alibi in Psalmis, more Syrorum. MART.

Quantum enim excelsius est cœlum terra (*Al. a terra*), tantum confortata est misericordia ejus super timentes (*Al. timentibus*) eum :
 Quantum longe est oriens ab occidente : tantum longe fecit a nobis scelera nostra.
 Sicut miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.
 Ipse enim novit plasmationem (*h. cogitationem*) nostram : recordatus est quia pulvis sumus.
 Homo, quasi herba dies ejus : sicut flos agri sic florebit.
 Quia spiritus pertransit eum ¹, et non subsistet : et non cognoscat eum ultra locus ejus.
 Misericordia autem Domini ab æterno (*h. a sæculo*), et usque in æternum (*h. in sæculum*) super timentes eum : et justitia ejus in filios filiorum.
 His qui custodiunt pactum ejus, et recordantur præceptorum ejus a faciendum **B** (*Al. facienda*) ea.
 Dominus in cœlo stabilivit thronum suum, regnum illius omnium dominatur ².
 Benedicite Domino, angeli ejus, fortes robore, facientes verbum ejus : obediētes voci sermonis ejus.
 Benedicite Domino, omnes exercitus ejus, ministri ejus qui facitis placitum illius.
 Benedicite Domino, universa opera ejus, in omnibus locis potestatis ejus : benedic, anima mea, Domino.
 (CIV.) Benedic, anima mea, Domino.
 Domine Deus meus, magnificatus es nimis.
 Gloria et decore indutus es : amictus luce quasi vestimento :
 Extendens cœlos ut pellem, qui legis (*h. textit*) aquis cœnacula ejus.
 Qui ponis (*h. posuit*) nubes currum suum ⁴ : qui ambulat (*h. ambulat*) super pennas venti.
 Qui facis angelos tuos (*h. facit angelos suos*) spiritus : ministros tuos (*h. suos*) ignem urentem.
 Qui fundasti (*h. fundavit*) terram super bases suas (*Al. basem suam*) :

¹ Denuo Cisterciens. ms., *sicut flos agri florebit, quia spiritus pertransivit in eum.*

² Reginæ ms. in futuro, *dominabitur.*

³ Nomen *David* pro titulo Cisterc. ms. præponit, quo tamen Hebræus caret.

⁴ Videtur S. Pater ad veterum se maluisse lectionem interpretum conformare, qui tegendi verbo usi sunt, ut et LXX ὁ στεγάζων. aut forte cum iis legit in Hebr. גלמה pro מפרה, quod nunc legitur, ac proprie sonat *contignare*, sive tabulatum fornitem superstruere. Mox Cisterciens. ms., *ponis nubem*, et cum Regio, *currum tuum.*

⁵ Reginæ ms. pronomen *tui* tacet (tum Cisterciens, in instanti legit, *Ascendunt montes, et descendunt campi.*

⁶ Exemplaria Canonis, cum mss. S. Michaelis, legunt in tertia persona : *Qui emittit fontes*, etc. Scholia quoque marginalia, ut vides, tertiam renuntiant personam, ubi secundam expressit Hieronymus. At hæc omnia dissolvit S. Doctor, cum Sunniam ac Fretelam hunc in modum alloquitur : « A quibus breviter quæræ, quomodo cum ad Deum sermo sit, quasi ad alium loquens Propheta repente mutetur : maxime cum sic incipiat : *Domine Deus meus, magnificatus es vehementer ; confessionem et decorem induisti...* Si ergo omnia ad secundam personam sunt, id est ad Deum : quomodo in uno versiculo tertia persona subito, et extra ordinem inducitur ? » Et iterum eadem objecta diluens :

(a) Locus fortasse sic exponi potest : Pro voce *jumentis* in Hebræo legitur *beeme*, vox generica, quæ gregis et armenti *San* et *Bagur* significationem præbet. Atqui in primo casu agitur de ovibus (*San*) quarum in usum nascitur graminum humile (*Kkasir*), in secundo vero de jumentis et bobus qui herba majori (*Esev*) pascentur. Edit.

non commovebitur (*h. ut non commoveatur*) in sæculum et in sæculum (*h. et ultra*).
 Abyssus (*Al. abyssum*) quasi vestimento operuisti eam
 super montes stabunt aquæ.
 Ab increpatione tua fugient : a voce tonitruus ⁶ formidabunt.
 Ascendent montes et descendunt campi, ad locum quem fundasti eis.
 Terminum posuisti quem non pertransibunt : nec revertentur ut operiant terram.
 Qui emittis fontes ⁶ in convallibus, ut inter medios montes ambulent ⁷.
 Ut bibant omnia animalia regionum, et reficiant onagri sitim suam.
 Super ea volucres cœli morabuntur : de medio nemorum dabunt vocem.
 Qui irrigas montes de cœnaculis tuis, de fructu operum tuorum implebitur (*h. satiabitur*) terra.
 Germinans herbam jumentis (*h. san* ⁸), et fenum servituti hominum ;
 Ut educat panem de terra : et vinum lætificet cor hominis.
 Ad exhilarandam faciem in (*h. super*) oleo : panis cor hominis roborat.
 Saturabuntur ligna Domini : cedri Libani quas plantavit ⁹.
 Ibi aves nidificabunt, milvo abies domus ejus.
 Montes excelsi cervis : petra refugium hericis ¹⁰.
 Fecit lunam per tempora : sol cognovit cubitum suum ¹¹.
 Posuisti tenebras, et facta est nox : in ipsa moventur (*h. repunt*) omnes bestię sylvæ.
 Leones rugientes ad prædam, et quærētes a Deo escam (*Al. escas*) sibi.
 Oriente sole recedent, et in speluncis (*h. in cubilibus*) suis cubabunt.
 Egredietur ¹² homo ad opus suum, et ad servitutem suam usque ad vesperum.
 Quam multa sunt opera tua, Domine ! omnia in sapientia fecisti :

« Sed non potest, inquit, aliud ad ipsum, aliud de ipso dici : Aut omnia quasi ad Deum loquebatur propheta ; aut omnia ad alium de eo referebat. Cum autem pleraque ad ipsum dirigantur : et ea, quæ ambigua sunt, ad ipsius personam dirigenda sunt. »
 MART.

⁷ Nostri omnes mss. *fluant* pro *ambulent* : et mox minori numero, *reficiat onager*, etc.

⁸ Quid notare voluerit Scholiastes noster, non possumus divinare ; quia nullum est verbum Hebraicum in his versibus, quod *san* scribatur, vel legitur (a) MART.

⁹ Nodum mss. quibus utimur, pari omnes consensu legunt in secunda persona *plantasti* verum ipse etiam assertor hujusmet lectionis est S. Pater in Commentariis ad Isaia cap. 11, col. 39, ubi, in centesimo, ait, *tertio Psalmo legimus juxta Hebraicam veritatem, Saturabuntur ligna Domini, et cedri Libani, quas tu plantasti.* Nihilosecius cum in tertio legat Hebræus textus נבט, nihil hic censeo immutandum.

¹⁰ Editi, *refugium herinacii*. Carcassonensis Canon ut et Memmianus, *refugium cuniculi*. Id legunt similiter mss. Sorbonicus, et S. Michaelis. In his variantes lectiones consule Hieronymi epistolam jam centies recantatam. MART.

¹¹ Duo mss. *occubitum suum.*

¹² Cisterciens. liber, in instanti, *egreditur.*

impleta est terra possessione tua.
 Hoc mare magnum et latum manibus,
 ibi reptilia innumerabilia :
 animalia parva cum grandibus.
 Ibi naves pertranseunt¹ :
 leviathan istum plasmati ut illuderet ei².
 Omnia in te sperant,
 ut des cibum eis in tempore suo.
 Dante te illis, colligent :
 aperiente te manum tuam, replebuntur (h. saturabuntur) bono,
 Abscondes vultum tuum, turbabuntur ;
 auferes spiritum eorum, deficient,
 et in pulverem suum revertentur,
 Emittes spiritum tuum et creabuntur,
 et instaurabis faciem terræ :
 Sit gloria Domini in sempiternum (h. in sæculum) :
 lætabitur Dominus in operibus suis,
 Qui respicit terram et tremet (Al. tremet) :
 tangit montes et fumabunt.
 Cantabo Domino in vita mea :
 psallam Deo meo quandiu sum.
 Placeat ei eloquium meum :
 ego (Al. add. autem) lætabor in Domino.
 Deficiant peccatores de terra.
 et impii ultra non sint :
 benedic, anima mea, Domino (Al. Dominum). Alleluia.
 (CV.) Confitemini Domino, invocate nomen ejus :
 notas facite populis cogitationes (h. adinventiones) ejus.
 Cantate ei, et pallite illi,
 loquimini in universis mirabilibus ejus³.
 Exsultate (h. Laudamini) in nomine sancto ejus :
 lætetur cor quærentium Dominum.
 Quærite Dominum et virtutem ejus :
 quærite faciem ejus jugiter.
 Recordamini mirabilium ejus quæ fecit :
 signorum (h. prodigiorum) et judiciorum oris ejus :
 Semen Abraham servi ejus :
 filii Jacob electi ejus.
 Ipse Dominus Deus noster :
 in universa terra judicia ejus.
 Recordatus est in æternum (h. sæculum) pacti sui :
 verbi, quod præcepit (h. verbum præcepit) in mille generationes.
 Quod pepigit cum Abraham,
 et juramenti sui cum Isaac.
 Et firmavit (h. statuit) illud Jacob in lege (h. in præceptum) :
 Israel in pactum⁴ sempiternum.
 Dicens, tibi dabo terram Chanaan :
 fœniculum hæreditatis vestræ.
 Cum essent viri pauci,
 modici et advenæ in ea.
 Et transierunt (h. ambulaverunt) de gente in gentem,
 et de regno ad populum alterum.
 Non dimisit hominem, ut noceret (h. calumniaretur) eis,
 et corripuit pro eis reges.
 Nolite tangere christos meos,
 et prophetas meos nolite affligere.
 Et vocavit famem super terram :
 omnem virgam (h. baculum) panis contrivit.
 Misit ante faciem eorum virum :
 in servum venundatus est Joseph.
 Affixerunt in compede pedes ejus :
 in ferrum venit anima ejus.
 Usque ad tempus donec veniret sermo ejus :

¹ Idem ms. naves pretransibunt.

² Ita Memmianus Canon, cui consonant mss. quamplures; Canon autem Carcassonensis ac ms. S. Michaelis legunt manifestius juxta Hebræum, ut *luderes in eo*, Quod ab scholiaste videtur derivatum. MART.

³ Sine præpositione *in* legimus in Memmiano ac Sorbonico mss., *Loquimini universis mirabilia ejus*.

A eloquium Domini probavit eum.
 Misit rex (h. regem, et solvit eum,
 princeps (h. dominatorem) populorum, et dimisi
 (h. solvit) illum.
 Posuit eum Dominum (h. dominatorem) domus suæ,
 et principem (h. dominatorem) in omni possessione sua.
 Ut erudiret (h. castigaret) principes ejus secundum voluntatem suam.
 et senes ejus sapientiam doceret.
 Et ingressus est Israel (Al. add. in) Ægyptum,
 et Jacob advena fuit in terra Cham.
 Et crescere fecit populum suum nimis.
 et roboravit eum super hostes ejus :
 Convertit⁵ cor eorum, ut odio haberent populum
 ejus ;
 ut dolose agerent contra servos illius.
 Misit Mosen servum suum :
 (Al. add. et) Aaron, quem elegit sibi,
 B Posuit in eis verba signorum suorum,
 et portentorum in terra Cham :
 Misit tenebras et contenebravit,
 et non fuerant increduli verbis ejus.
 Commutavit aquas eorum in sanguinem,
 et occidit pisces eorum.
 Ebullivit terra eorum ranas :
 et cubilibus (Al. cubiculis) regum eorum.
 Dixit, et venit musca omnimoda :
 cinifes (h. pediculi) in universis terminis eorum.
 Dedit pluvias eorum grandinem :
 ignem flammantem in terra eorum.
 Et percussit vineam eorum, et ficum eorum.
 et confregit lignum finium eorum.
 Dixit, et venit locusta,
 et bruchus, cujus non erat numerus.
 Et comedit omne fenum terræ eorum.
 et devoravit fructum terræ eorum.
 Et percussit omne primogenitum in terra eorum :
 primitias universi partus (h. doloris) eorum.
 Et eduxit eos cum argento et auro.
 et non erat in tribubus eorum infirmus.
 Lætata est Ægyptus cum egrederentur,
 quoniam irruerat terror eorum super eos.
 Expandit nubem in tentorium,
 et ignem ut luceret nocte.
 Petierunt, et adduxit ortygomem (h. coturnicem),
 et pane cælestis saturavit eos.
 Aperuit petram et fluxerunt aquæ :
 cucurrerunt in aridis flumina.
 Quia recordatus est verbi sancti sui :
 cum Abraham servo suo.
 Et eduxit populum suum in lætitia (h. cum gaudio)⁶
 in laude electos suos.
 Et dedit eis terras (Al. terram gentium)
 et laborem (Al. labores tribuum (h. plebium)
 possederunt.
 Ut custodirent cæremonias ejus,
 et leges ejus servarent. Alleluia.

ALLELUIA.

(CVI.) Confitemini Domino quoniam bonus :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.

Quis loquetur fortitudines Domini,
 auditas faciet omnes laudes ejus ?

Beati qui custodiunt iudicium.

faciunt (Al. et faciunt) justitiam in omni tempore.
 Recordare mei Domine, in repropitatione populi
 tui.

In Carcassonensis et ms. codice S. Mich., *Loquimini universa mirabilia ejus*. MART.

⁴ Hic vero Cisterciens. ms. *cum Jacob in lege : cum Israel in pactum*, etc.

⁵ Duo e nostris mss., *Et convertit*. Mox unus Regina, *ut dolos agerent*.

⁶ Idem nostri mss. alique apud Martian., *laudantes, pro in laude*.

visita me in salutari tuo.
 Ut videam bona electorum tuorum,
 et læter in lætitia gentis tuæ :
 et exultem cum hæreditate tua.
 Peccavimus cum patribus nostris :
 • inique fecimus, impie egimus.
 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia
 tua (h. sunt eruditi mirabilibus tuis).
 non sunt recordati multitudinis misericordiæ tuæ.
 Et iracundiam provocaverunt super mare¹ in mari
 Rubro :
 salvavit autem eos propter nomen suum,
 ut ostenderet fortitudinem suam.
 Et comminatus est mari Rubro, et aruit :
 et transduxit eos per abyssos quasi in deserto.
 Et salvavit eos de manu odientis,
 et redemit eos de manu inimici.
 Et operuerunt aquæ² hostes eorum :
 unus de ipsis non superfuit.
 Et crediderunt verbis ejus :
 cecineruntque laudem (Al. laudes) ejus.
 Cito (h. festinato) obliti sunt operum illius :
 nec exspectaverunt voluntatem (h. consilium) ejus.
 Et desideraverunt desiderium in deserto,
 et tentaverunt Deum in solitudine.
 Dedit ergo eis petitionem ipsorum,
 et misit tenuitatem in animam eorum.
 Et zelati sunt Mosen in castris :
 Aaron (Al. et Aaron) sanctum Domini.
 Aperta est terra, et devoravit Dathan,
 et operuit synagogam Abiram.
 Et succensus et ignis in synagoga eorum :
 flamma exussit impios (h. montes).
 Fecerunt vitulum in Horeb.
 et adoraverunt conflatile.
 Et mutaverunt gloriam suam,
 in similitudinem bovis comedentis fenum.
 Obliti sunt Dei salvatoris sui :
 qui fecit magnalia in Ægypto,
 Mirabilia in terram Cham :
 terribilia super mare Rubrum.
 Dixit ergo, ut contereret (h. disperderet) eos :
 nisi Moses electus ejus
 stetisset medius contra faciem illius,
 ut converteret indignationem ejus, et non inter-
 ficeret.
 Et despexerunt terram desiderabilem :
 nec crediderunt sermoni ejus.
 Et murmuraverunt in tabernaculis suis :
 non audierunt vocem Domini.
 Et elevavit manum suam super eos,
 ut dejiceret eos in deserto.
 Et ut dejiceret semen eorum in gentibus,
 et dispergeret eos in terris.
 Et consecrati sunt Beel-Pheor³,
 et comederunt victimas mortuorum.
 Et concitaverunt in studiis suis,
 et percussit eos plaga.
 Stetit autem Phinees⁴, et dijudicavit :
 et est retenta percussio,
 Et reputatum est ei in justitiam :
 in generatione et generationem usque in æternum
 (h. sæculum).

¹ Solus Carcassonensis ms. legit hic, et irritaverunt super mare, etc. MART.

² Cisterciens. ms., minori numero, Et operuit aqua, etc.

³ Idem ms. Beel-Phegor; ac plus habet paulo post, concitaverunt eum in, etc.

⁴ Ambo exemplaria Canonis. Memmianum scilicet ac Carcassonense nec non alii duo mss. codices: Stetit Phinees et exoravit. Addit insuper codex Memmianus vocem autem. Stetit autem Phinees, etc. MART.

⁵ Canon Carcassonensis: Et adulterata est terra sanguine. Memmianus et Sorbonicus ms., Adul-

A Et provocaverunt super aquam contradictionis,
 et afflictus est Moses propter eos.
 Quia provocaverunt spiritum ejus,
 et præcepit (h. protulit) in labiis suis.
 Non exterminaverunt populos
 quos dixit Dominus eis,
 Et commisti sunt gentibus,
 et didicerunt opera eorum.
 Et servierunt sculptilibus (h. idolis) eorum,
 et factum est eis in scandalum.
 Et immolaverunt filios suos,
 et filias suas dæmonibus.
 Et effuderunt sanguinem innocentem :
 sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum,
 quos immolaverunt sculptilibus (h. idolis) Chanaan.
 Et polluta (h. contaminata) est terra⁵ (Al. add. in)
 sanguinibus.
 et coinquinati sunt in operibus suis,
 et fornicati sunt in studiis (h. adinventionibus)
 suis.
 B Iratus est itaque furor Domini in populum suum,
 et abominatus est hæreditatem suam.
 Et dedit eos in manu gentium,
 et dominati sunt eorum, qui oderunt eos.
 Et afflixerunt eos inimici sui,
 et humiliati sunt sub manu eorum,
 Multis vicibus liberabit eos :
 ipsi vero provocabant in consiliis suis,
 et humiliati sunt propter iniquitatem suam (Al.
 iniquitates suas).
 Et vidit tribulationem eorum :
 cum audiret eos rogantes.
 Et recordatus est pacti sui cum eis :
 et pœnituit (Al. add. eum) secundum multitudi-
 nem misericordiæ suæ.
 Et dedit eos miserabiles :
 coram omnibus qui cœperant eos.
 Salva nos, Domine Deus noster,
 et congrega nos de gentibus :
 C Ut confiteamur nomini sancto tuo,
 et canamus laudantes te⁶.
 Benedictus Dominus Deus Israel,
 ab æterno, et usque in æternum (h. a sæculo et
 usque in sæculum) :
 et dicet omnis populus, Amen. Alleluia.
 [CVII.] Confitemini Domino, quoniam bonus :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 Dicant redempti (Al. qui redempti sunt) a Domino:
 quos redemit de manu ostis.
 Et de terris congregavit eos,
 ab oriente et occidente : ab aquilone et mari :
 Erraverunt in solitudine, in deserta via :
 civitatem quæ habitaretur, non reperiunt.
 Esurientes et sitientes :
 anima eorum in ipsis deficiebat.
 Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua :
 de afflictione (h. angustiis) eorum eripuit eos.
 D Et duxit illos per viam rectam,
 ut venirent in civitatem habitabilem⁷.
 Confiteantur Domino misericordiam ejus,
 et mirabilia ejus in filios hominum⁸.
 Quia saturavit animam vacuum,

tera est terra per sanguinem. MART.

⁶ Editi habent, et canamus in laude tua. Canon Memmianus non legit te in fine: et canamus laudantes. MART.

⁷ Memmianus Canon: Eduxit eos per viam rectam, in civitatem habitabilem. Melius quod est in editis. ac cæteris mss. codicibus. Carcassonensis legit, ut irent, pro ut venirent. MART.

— Ms. Cisterciens. Et eduxit eos: et paulo post confiteantur Domino misericordiæ ejus. Quam lectionem inferius quoque retinet, ubi versiculus iste bis terque repetitur.

⁸ Mss. aliquot, Confiteantur Domino misericordiæ

et animam esurientem implevit bonis.
 Habitantes in tenebris et umbra mortis,
 alligatos inopia et ferro.
 Quia provocaverunt sermones Dei,
 et consilium Excelsi blasphemaverunt.
 Et humiliavit in labore cor eorum :
 corruerunt ¹, et non erat qui adjuvaret.
 Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua :
 de angustiis ² eorum salvavit eos.
 Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis,
 et vincula eorum dirupit.
 Confiteantur Domino misericordiam ejus,
 et mirabilia ejus in filios (*Al.* filiis) hominum.
 Quia contrivit portas æreas (*h.* ostia ærea),
 et vectes ferreos confregit.
 Stultos propter viam (*h.* de via) sceleris eorum,
 et propter iniquitates (*h.* de iniquitatibus suis) af-
 flictos.
 Omnem cibum abominata est anima eorum,
 et accesserunt ad (*Al.* usque ad) portas mortis.
 Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua :
 de (*Al.* et de) angustiis eorum salvavit eos.
 Misit verbum suum, et sanavit eos :
 et salvavit de interitu eorum.
 Confiteantur Domino misericordiam ejus
 et mirabilia ejus in filios (*h.* filios) hominum.
 Et immolent hostias gratiarum (*h.* confessionum),
 et narrent opera ejus in laude.
 Qui descendunt mare in navibus ³ :
 facientes opus (*Al.* operationes) in aquis multis.
 Ipsi viderunt opera Domini,
 et mirabilia ejus in profundo.
 Et dixit, et surrexit (*h.* statuit) ventus tempestatis
 et elevavit gurgites ejus.
 Ascendunt in cælum, et descendunt in abyssos :
 anima eorum in afflictione (*h.* malo) consumitur.
 Obstupuerunt, et intremuerunt quasi ebrius :
 et universa sapientia eorum absorpta est.
 Clamaverunt ⁴ autem ad Dominum in tribula-
 tione sua.
 et de angustiis eorum eduxit eos.
 Statuet (*h.* Suscitabit) turbinem in tranquillita-
 tem, et silebunt fluctus ejus.
 Lætabuntur quoniam quieverunt,
 et deducet eos ad portum quem voluerunt.
 Confiteantur Domino misericordiam ejus,
 et mirabilia ejus in filios hominum.
 Et exaltent eum in ecclesia populi,
 et in cathedra seniorum laudent eum.
 Ponet flumina in desertum,
 et fontes (*h.* exitus) aquarum in sitim.
 Terram fructiferam in salsuginem ;
 præ malitia habitatorum ejus,
 Ponet desertum in paludes aquarum,
 et terram inviam in fontes (*h.* exitus) aquarum.
 Et collocavit ibi esurientes :
 et fundabunt urbem ad habitandum.
 Et ferent agros, et plantabunt vineas :
 et facient fruges germina (*Al.* genimina).
 Et benedicent eis, et multiplicabuntur nimis,
 et pecora (*h.* jumenta) eorum non imminuentur ⁵,
 Imminuta sunt autem et afflicta,

ejus, et mirabilia ejus in filiis hominum Sorbonicus cum editis libris retinet pluralem numerum *miser-
 ricordias*, ubi antiquiores mss. legunt in singulari *miser-
 ricordiam*, quod nos secuti sumus. MART.

¹ Cisterciens. ms., pro *corruerunt*.

² Denuo Cisterciens. ms., *Et de angustiis eorum liberavit eos*.

³ Quatuor ms., *Qui descendunt in mare navibus*. MART.

⁴ In eodem ms. *Clamabunt* : et mox *de angustiis eduxit*, pronomine *eorum* prætermisso.

⁵ Active idem legit ms. *non imminuet*.

⁶ Reginae ms., *Canto* ; tum Cisterciensis, *Con-*

A propter angustiam mali et doloris.
 Et effundet despectionem super principes.
 et errare eos faciet in solitudine devia (*h.* inani).
 Et sublevabit pauperem de inopia,
 et ponet quasi gregem (*h.* oves) familias.
 Videbunt recti, et lætabuntur :
 et omnis iniquitas contrahet os suum.
 Quis sapiens, et custodiet hæc :
 et intelliget misericordias Domini ?

CANTICUM PSALMI DAVID.

(CVIII) Paratum cor meum, Deus :
 cantabo ⁶, et psallam, sed et gloria mea.
 Consurge (*h.* expergiscere), psalterium, et cithara,
 consurgam mane (*h.* expergiscar diluculo).
 Confitebor tibi in populis, Domine,
 et cantabo te in nationibus (*h.* psallam tibi in
 plebibus).
 Quoniam magna super cælos misericordia tua,
 et usque ad æthera veritas tua.
B Exaltare super cælos, Deus :
 et super omnem terram gloria tua.
 Ut liberentur dilecti tui :
 salva dextera tua, et exaudi me.
 Deus locutus est in sanctuario suo : gaudebo :
 dividam Sichem (*Al.* Sicimam), et vallem Soccoth
 dimetiar.
 Meus est Galaad, meus est Manasse, et Ephraim
 hæreditas (*h.* fortitudo) capitis mei :
 Juda dux (*h.* legifer) meus.
 Moab lebes pelvis meæ ;
 Super Idumæam projiciam calciamentem meum :
 cum Philisthim fæderabor (*h.* mihi Palæstina fæ-
 derabitur).
 Quis deducet me in civitatem munitam ?
 quis deducet me usque in Idumæam ?
 Nonne tu, Deus, qui projeceras nos,
 et non exieras ⁷, Deus in exercitibus nostris ?
C Da nobis auxilium in tribulatione :
 vana est enim salus ab homine ⁸.
 In Deo erimus fortes (faciemus virtutem),
 et ipse conculcabit hostes nostros.

VICTORI DAVID CANTICUM ⁹ (*h.* PSALMUS).

(CIX.) Deus laudabilis mihi, ne taceas ¹⁰ :
 quia os impii et os dolosi contra me apertum est.
 Locuti sunt de me lingua mendacii :
 et verbis odii circumdederunt me,
 et expugnaverunt me frustra.
 Pro eo quod eos diligebam, adversabantur mihi :
 ego autem orabam.
 Et posuerunt contra me malum pro bono,
 et odium pro dilectione mea.
 Constitue super eum impium.
 et Satan stet a dextris ejus.
 Cum fuerit judicatus, exeat condemnatus :
 et oratio ejus sit in peccatum.
 Fiant dies ejus pauci :
D episcopatum ejus accipiat alter.
 Sint filii ejus pupilli,
 et uxor ejus vidua.
 Instabiles vagentur liberi ejus, et mendicent :

surgens Psalterium, etc.

⁷ Canon Carcassonensis cum suis pedissequis :
Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non exibis,
 etc. MART.

⁸ Idem, *vana est enim salus hominis*. MART.

⁹ Plures mss., *Pro victoria David Canticum*.
 Hieronymus id minime improbare videtur præfa-
 tione Commentariorum in Danielelem. At de his
 sufficienter supra dictum est. MART. — Nostri
 omnes codices, *pro Victoria, etc.*, inscribunt.

¹⁰ Ambo exemplaria Canonis cum ms. codice S.
 Michaelis ; *Deus laudem meam ne tacueris, ut*
 legimus in Vulgata. MART.

et quærent¹ in parietinis suis.
 Scrutetur exactor universa quæ habet,
 et diripiant alieni laborem ejus.
 Non sit qui ejus misereatur:
 neque qui clemens sit in pupillos ejus.
 Fiat novissimum ejus interitus:
 in generatione altera deleatur nomen ejus².
 Redeat in memoriam (h. commemoretur) iniquitas
 patrum ejus apud Dominum.
 et iniquitas (h. peccatum) matris ejus non deleatur.
 Sint contra Dominum semper:
 et intereat de terra memoria eorum.
 Eo quod non est recordatus facere misericordiam:
 et persecutus est virum inopem, et pauperem:
 et conpunctum corde, ut interficeret.
 Et dilexit maledictionem, quæ (Al. et) veniet ei:
 et non dedit benedictionem, quæ elongabitur ab eo.
 Et indutus est maledictione quasi vestimento suo,
 et ingredietur quasi aqua in viscera ejus:
 et quasi oleum in ossa ejus.
 Sit ei quasi pallium (h. vestimentum), quo circum-
 datur.
 et quasi cingulum, quo semper accingitur.
 Hæc est retributio eorum (Al. his), qui adversantur
 mihi a Domino,
 et qui loquuntur malum contra animam meam.
 Tu autem Domine Deus³, fac mecum propter no-
 men tuum:
 quoniam bona est misericordia tua, libera me.
 Quoniam egenus, et pauper sum:
 et cor meum vulneratum est intrinsecus.
 Quasi umbra cum inclinatur, abductus sum,
 excussus quasi locusta;
 Genua mea vacillaverunt a jejunio,
 et caro mea mutata (h. macilenta) est absque oleo.
 Et ego factus sum opprobrium eis:
 videntes ne moverunt caput suum.
 Adjuva me, Domine Deus meus:
 salva me secundum misericordiam tuam.
 Et (Al. ut) scient quoniam manus tua hæc:
 tu, Domine, fecisti eam.
 Maledicent illi, et tu benedices:
 restiterunt, et confundentur (h. restiterunt, et
 confusi sunt): servus autem tuus lætabitur.
 Induantur adversarii mei confusione⁴,
 et operiantur quasi pallio confusione sua.
 Confitebor Domino vehementer in ore meo.
 et in medio populorum (h. multorum) laudabo
 eum.
 Quoniam stabit a dextris pauperis (h. egeni).
 ut salvet a iudicibus (h. iudicantibus) animum
 ejus:

¹ Idem mss. *quærantur*, vel *querantur*. Ad im-
 pressam lectionem, quæ prior Hebræo est, sup-
 ple *victum*.

² Hebræus שְׁמֵם *schemam*, id est *nomen eorum*.
 Quod legitur etiam in Canone Carcassonensi, et in
 codicibus mss. quæ scholiis marginalibus vitiata
 deprehendimus. MART.

³ Solus Carcassonensis Canon: *Domine, Domine*,
 pro *Domine Deus*. MART.

— Cisterc. ms. inverso ordine *Deus, Domine fac*,
 etc. In Hebræis, יְהוָה אֱדַבְרֵי.

⁴ Addit idem ms. *sua*, et mox *indumento*, pro
pallio, legit.

⁵ Idem ms., *animam meam*, juxta veterem ver-
 sionem et Græco, τῆς ψυχῆς μου.

⁶ Tix duos similes in hoc versiculo invenimus
 codices mss. Canon Memmianus sic legit: *Populi
 tui iudices erunt, in die fortitudinis tuæ*. Carcasso-
 nensis vero: *Populi spontanei in die fortitudinis
 tuæ*. Corbeiens. ac Reg. mss. *Populi tui duces
 spontanei erunt*, etc. Codex S, Michaelis: *Populi
 tui duces in die*, etc. Sorbonicum secuti sumus,
 quia veram retinere videtur lectionem Hieronymi,

A DAVID CANTICUM (h. PSALMUS).

(CX.) Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris
 meis,
 donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
 rum
 Virgam (h. Baculum) fortitudinis tuæ emittet Do-
 minus ex Sion:
 dominare in medio inimicorum tuorum.
 Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuæ⁶:
 in montibus (h. splendoribus) sanctis.
 Quasi de vulva oriatur tibi
 ros adolescentiæ tuæ.
 Juravit Dominus, et non pœnitebit eum.
 tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem
 Melchisedec.
 Dominus ad dexteram tuam (Al. a dexteram tua).
 percussit in die furoris suis reges.
 Judicabit in gentibus, implevit (h. cadaveribus)
 valles,

B
 percutiet caput in terra multa.
 De torrente in via bibet:
 propterea exaltabit caput.
 (CXI) (Aleph.) Confitebor⁷ Domino in toto corde:
 (Beth.) In consilio justorum (h. rectorum) et con-
 gregatione.
 (Ghimel.) Magna opera Domini:
 (Daleth.) Exquirenda cunctis⁸ volentibus eum.
 (He.) Gloria et decor opus ejus:
 (Vau.) Et justitia ejus perseverans semper.
 (Zain.) Memoriam fecit mirabilium suorum:
 (Heth.) Clemens et misericors Dominus (Al. Deus).
 (Teth.) Escam dedit timentibus se:
 (Iod.) Memor erit in sempiternum (h. sæculum) pa-
 cti sui:
 (Caph.) Fortitudinem operum suorum annuntiabit
 populo suo,
 (Lamed.) Ut det eis hæreditatem gentium.
 C
 (Mem.) Opus manuum ejus veritas et iudicium:
 (Nun.) Fidelia omnia præcepta ejus.
 (Samech.) Firmata in sempiternum (h. sæculum)
 jugiter:
 (Ain.) Facta in veritate et æquitate.
 (Phe.) Redemptionem misit populo suo.
 (Sade.) Mandavit in æternum (h. sæculum) pactum
 suum:
 (Coph.) Sanctum et terribile nomen ejus.
 (Res.) Principium sapientiæ timor Domini,
 (Sin.) Doctrina (h. eruditio) bona cunctis facienti-
 bus ea:
 (Thau.) Laus ejus perseverat jugiter.

Cæterum Canon Carcasson. legit consequenter, in
montibus sanctis. Idem insuper cum ms. S. Micha-
 elis omittit particulam *quasi*, quæ tamen scripta
 reperitur in aliis omnibus mss. editisque libris,
 De San-Germanensi Canone nihil deinceps dicitur.
 quia mutilus nobis superest a psal. xciv. MART.

— Alii mss. cum Cisterciensi *iudices* legunt, pro
spontanei: alii, *duces spontanei*: quas etiam Mar-
 tian. in suis mss. variantes lectiones reperit. He-
 bræus ad verbum, *Populus tibi spontaneus*, etc.

⁷ Acrosticho hic et subsequens psalmus artificio
 constant, non tamen ut singulis versiculis, sed
 singulis hemistichiis singula ex ordine alphabeti
 elementa præponantur: quæ et nos in libri albo
 prænotata, post Martianæum ex nostrorum codi-
 cum fide retinemus.

⁸ Ita Canonis exemplaria cum aliquot alii mss.
 Editi autem ac mss. quam plures: *Exquirenda in
 cunctis voluntatibus suis*. Hebr., *cunctis volentibus
 ea*, id est *mandata*. MART.

— Cisterciensis ms., *Exquisita*, et cum plerisque
 aliis, *in cunctis voluntatibus suis*; alii, *ejus*.

(CXII.) (*Aleph.*) Beatus vir qui timet Dominum,
 (*Beth.*) In mandatis ejus volet nimis,
 (*Ghimel.*) Potens in terra erit semen ejus :
 (*Daleth.*) Generatio justorum ¹ (h. rectorum) benedicetur.
 (*He.*) Substantia et divitiæ in domo ejus,
 (*Vau.*) Et justitia ejus perseverans semper.
 (*Zain.*) Ortum est in tenebris lumen justis (h. rectis) :
 (*Hheth.*) Clemens et misericors et justus (h. pius).
 (*Teth.*) Bonus vir clemens et fenerator :
 (*Iod.*) Dispensabit verba sua in judicio ².
 (*Caph.*) Quia in æternum (h. sæculum) non commovebitur :
 (*Lamed.*) In memoria sempiterna erit justus.
 (*Mem.*) Ab auditu malo non timebit :
 (*Nun.*) Paratum cor ejus confidens in Domino.
 (*Samech*) Firmum cor ejus non timebit :
 (*Ain.*) Donec aspiciat in hostibus suis.
 (*Phe.*) Dispensit, dedit pauperibus,
 (*Sade.*) Justitia ejus permanet in æternum :
 (*Coph.*) Cornu ejus exaltabitur in gloria.
 (*Res.*) Impius videbit, et irascetur ;
 (*Sin.*) Dentibus suis frendet, et tabescet :
 (*Thau.*) Desiderium impiorum peribit.

ALLELUIA.

(CXIII.) Laudate, servi, Dominum :
 laudate nomen Domini :
 Sit nomen Domini benedictum :
 amodo et usque in æternum (h. sæculum).
 Ab ortu solis usque ad occasum ejus :
 laudabile nomen Domini,
 Excelsus super omnes gentes Dominus :
 super cælos gloria ejus.
 Quis ut Dominus Deus noster :
 qui in excelsis habitans.
 Humilia respicit ³
 in cælo et in terra.
 Suscitans de terra (h. pulvere) inopem,
 et de stercore elevat pauperem,
 Ut eum sedere faciat cum principibus,
 cum principibus populi sui.
 Qui collocat sterilem in domo,
 matrem filiorum lætantem. Alleluia ⁴.
 (CXIV.) Cum egrederetur Israel de Ægypto :
 domus Jacob de populo barbaro :
 Factus est Judas ⁵ in sanctificationem ejus :
 Israel potestas illius.
 Mare vidit, et fugit :
 Jordanis conversus est retrorsum.
 Montes subsilierunt quasi arietes :
 colles quasi filii gregis (h. ovium).
 Quid tibi est mare, quod fugisti ?
 Jordanis, conversus es retrorsum.
 Montes, subsultastis ⁶ quasi arietes :
 colles, quasi filii gregis (h. ovium).
 A facie Domini contremiscit terra ⁷ :

¹ Scholia hujusmodi nullatenus probantur Hieronymo, qui his antevergens in epist. ad Sunn. et Fretel. ita ad psal. XLVIII, vers. 15 docte monebat : *Pro justis, εὐθεῖς, id est rectos, in Græco vos invenisse dicitis; sed hoc propter εὐφωμίαν ita in Latinum versum est. Alioquin et in eo loco ubi scriptum legimus in libro εὐθεῖς, justorum intelligimus librum: et non debemus sic verbum de verbo exprimere, ut dum syllabus sequimur, perdamus intelligentiam.* MART.

² Nostri omnes mss. dispensavit : vitiose autem erat antea dispersabit.

³ In ms. Cisterciensi, respiciet.

⁴ Vocem hanc, Alleluia, transfert Cisterciens. ms. in subsequentis psalmi epigraphem juxta Septuaginta et Vulgatam.

⁵ Septuaginta legunt, facta est Judæa, etc. Id-

A a facie Dei Jacob.
 Qui convertit petram in paludes aquarum :
 silicem in fontes aquarum.
 (CXV.) Non nobis ⁸, Domine, non nobis ;
 sed nomini tuo da gloriam :
 propter misericordiam tuam, et veritatem tuam.
 Ne (h. Quare) dicant gentes :
 ubi est Deus eorum ?
 Deus autem noster in cælo :
 universa quæ voluit, fecit.
 Idola gentium (h. eorum) argentum et aurum :
 opus manuum hominum.
 Us habent, et non loquentur :
 oculos habent, et non videbunt.
 Aures habent, et non audient :
 nasum habent, et non odorabunt.
 Manus habent, et non palpabunt :
 pedes habent, et non ambulabunt :
 non (*Al.* nec) sonabunt in gutture suo.
 B Similes illis liant qui faciunt ea,
 et omnes qui confidunt in eis.
 Israel confidit ⁹ in Domino :
 auxiliator et protector eorum est.
 Domus Aaron confidit in Domino :
 auxiliator et protector eorum est.
 Timentes Dominum confidunt in Domino :
 auxiliator et protector eorum est.
 Dominus recordatus nostri ¹⁰, benedicet,
 benedicet domui Israel :
 benedicet domui Aaron.
 Benedicet timentibus Dominum :
 parvis et magnis.
 Addat Dominus super vos :
 super vos et super filios vestros,
 Benedicti vos a Domino :
 qui fecit cælum et terram.
 Cælum cælorum Domino :
 terram autem dedit filiis hominum.
 C Non mortui laudabunt Dominum :
 nec omnes qui descenderunt in silentium.
 Sed nos benedicimus Domino :
 amodo et usque in æternum. Alleluia ¹¹.
 (CXVI.) Dilexi quoniam exaudiet (*Al.* audiet) Dominus ¹²
 vocem deprecationis meæ.
 Quoniam inclinavit aurem eam mihi,
 et in diebus meis invocabo ¹³.
 Circumderunt me funes mortis,
 et munitiones inferni invenerunt me.
 Angustiam et dolorem reperi.
 et nomen Domini invocabo :
 Obsecro, Domine, salva (h. eripe) animam meam :
 clemens Dominus, et justus :
 et Deus noster misericors (h. pius),
 Custodit parvulos Dominus :
 attenuatus sum, et salvabit me.
 Revertere, anima mea, in requiem tuam :
 quia Dominus reddet tibi.

D

que retinet Canon Carcass. cum suis pedissequis. MART.

⁸ Interserunt duo e nostris ms. quia : tum exultatis, pro subsultastis legunt.

⁷ Regine ms., contremiscat terra,

⁹ Hic apud Hebræos incipit psal. cxv, apud Græcos vero ac Latinos conjunctim descriptus est cum præcedenti. MART.

¹⁰ Cisterciens. ms. hic et paulo post, confidet.

¹¹ Idem, recordatus est nostri, et benedicet.

¹² Postremum hoc verbum Alleluia tacet Regine ms., Cisterciens. autem subsequenti psalmo ad tituli instar juxta Vulgatam præligit.

¹³ Mss. tres, Dilexi quoniam exaudies, Domine. Memmianus et Carnutensis emendatus, exaudivit Dominus. MART.

¹⁴ Cisterciens. ms., Invocari.

Quia eruet animam meam de morte ¹.
 oculos meos a lacrymis, pedes meos ab offensa.
 Deambulabo coram Domino,
 in terris viventium ².
 Credidi propter quod (h. quia) locutus sum ³ :
 ego afflictus sum nimis :
 Ego dixi in stupore meo :
 omnis homo mendacium (h. mentitur).
 Quid reddam Domino,
 pro omnibus quæ retribuit mihi ?
 Calicem salutaris (*Al.* salutis) accipiam,
 et nomen Domini invocabo.
 Vota mea Domino reddam,
 coram omni populo ejus.
 Gloriosa in conspectu Domini (h. Pretiosa in oculis
 Domini),
 mors sanctorum (h. misericordium] ejus.
 Obsecro, Domine, quia ego servus tuus,
 ego servus tuus filius ancillæ tuæ.
 Dissolvisti vincula mea :
 tibi immolabo hostiam laudis (h. confessionis),
 et in nomine Domini invocabo.
 Vota mea Domino reddam
 in conspectu omnis populi ejus.
 In atriis domus Domini,
 in medio tui ⁴, Jerusalem. Alleluia.
 (CXVII.) Laudate Dominum, omnes gentes :
 collaudate ⁵ eum, universi populi (h. plebes).
 Quia confortata est super nos misericordia ejus,
 et veritas Domini in æternum. Alleluia.
 (CXVIII.) Confitemini Domino, quoniam bonus :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 Dicat nunc (h. obsecro) Israel :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 Dicat nunc (h. obsecro) domus Aaron :
 Quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 Dicant nunc (h. obsecro) qui timent Dominum :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 Cum tribularer, invocavi Dominum,
 et exaudivit me in latitudine Dominus.
 Dominus meus (*Al.* add. est), non timebo
 quid faciat mihi homo ;
 Dominus mihi auxiliator (h. inter auxiliares),
 et ego despiciam (h. aspiciam) odientes me.
 Melius est sperare (h. cōsidere) in Domino,
 quam sperare in homine.
 Melius est sperare (h. cōsidere) in Domino,
 quam sperare in principibus.
 Omnes gentes circumdederunt me ;
 in nomine Domini quia ultus sum in eas ⁶ (h.
 contrivi eas).
 Circumdederunt me, et obsederunt me :
 sed in nomine Domini, quia ultus sum in eas
 (h. contrivi eas).
 Circumdederunt me quasi apes :

¹ Cisterc. ms. hic tacet *meam*.

² Ex hoc loco idem ms. juxta Septuaginta, ac Vulgatam ab iis derivatam versionem, præposita epigraphe *Alleluia*, psalmum cxv exorditur.

³ Ab his verbis psalmum cxv auspicantur Græci et Latini. MART.

⁴ Pronomen *tui* Cisterciens. ms. hic respuit.

⁵ Idem ms., et *laudate* ; tum, *quid confirmata est*, pro *confortata* : denique plus habet *manet* verbum, post *veritas Domini*.

⁶ Hoc et proxime sequenti gemino huic loco tacet Cisterciens. mss. *quia*, ac legit *ultus sum eos*.

⁷ In Canonis exemplaribus psalmus iste divisus est ut cæteri per cola et commata, ita ut sexdecim versus sub unaquaque littera alphabeti Hebraici positi reperiantur. Hanc quoque divisionem secu-

A extinctæ sunt quasi ignis spinarum
 in nomine Domini, quia ultus sum in eas (h.
 contrivi eas).
 Impulsus pellebar ut caderem.
 et Dominus sustentavit me (h. et Dominus auxi-
 liatus est mihi).
 Fortitudo mea, et laus mea Dominus :
 et factus est mihi in salutem.
 Vox laudis, et salutis
 in tabernaculis justorum.
 Dexterâ Domini fecit fortitudinem (h. virtutem :
 dexterâ Domini excelsa,
 dexterâ Domini fecit fortitudinem (h. virtutem):
 Non moriar, sed vivam,
 et narrabo opera Domini.
 Corripens arguit (h. Castigans castigavit) me Do-
 minus,
 et morti non tradidit me.
 Aperite mihi portas justitiæ :
B ingressus in eas confitebor Domino.
 Hæc porta Domini,
 justi intrabunt in eam.
 Confitebor tibi, quoniam exaudisti me,
 et factus es mihi in salutem.
 Lapidem (*Al.* lapis) quem reprobaverunt ædifican-
 tes :
 factus est in caput anguli.
A Domino factum est istud,
 et hoc est (*Al.* tac. est) mirabile in oculis nostris.
 Hæc est dies quam fecit Dominus :
 exultemus et lætemur in ea.
 Obsecro, Domine, salva, obsecro :
 obsecro, Domine, prosperare, obsecro.
 Benedictus qui venit in nomine Domini :
 benediximus vobis de domo Domini :
 Deus Dominus, et apparuit (h. illuxit) nobis :
 frequentate (h. obligate) solemnitatem in fron-
 dosis,
C usque ad cornua altaris.
 Deus meus es tu, et confitebor tibi :
 Deus meus es tu, et exaltabo te.
 Confitebor Domino, quoniam bonus :
 quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
 ejus.
 (CXIX.) (*Aleph.*) Beati immaculati in via ⁷ : qui
 ambulant in lege Domini.
 Beati qui custodiunt testimonia ejus : in toto corde
 requirunt (*Al.* requirunt) eum.
 Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus
 ambulaverunt.
 Tu mandasti præcepta tua custodiri nimis.
 Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodienda præ-
 cepta tua.
 Tunc non confundar, cum respexero ad omnia
 mandata tua.
 Confitebor tibi in directione cordis : cum didicero
 judicia justitiæ tuæ.
D Præcepta tua custodiam : ne derelinquas me nimis.
 (*Beth.*) In quo corrigit juvenis (h. mundabit puer)

tus est S. Augustinus in suo *Speculo* ; quia jam usu recepta erat ante Hieronymum in editione Latina Psalmorum vulgata ac communi. Nos vero Hebræorum mss. voluminibus, quæ singulis litteris octo versus attribuunt, atque Hieronymo præsertim adhærentes, tot versus culque litteræ assignamus, quot ille assignandos admonuit. *Verum debes scire*, inquit S. Doctor *ad Paulam Urbicam*, « in prioribus psalmi (cx et cxv) singulis litteris singulos versiculos, qui trimetro iambico constant, esse subnexos... In centesimo decimo octavo psalmo singulas litteras octoni versus sequuntur, » etc. MART.

— De more juxta Vulgatam præfigit Cisterciens. ms. titulum *Alleluia*. De bujus porro psalmi accrosticho per octonos versu artificio, ipsum recole S. interpretem in epist. 30, *ad Paulam*.

semitam suam, cum custodierit (h. ut custodiat) verba tua.
 In toto corde meo exquisivi te : ne errare me facias a mandatis tuis.
 In corde meo abscondi eloquium tuum, ut non peccem tibi.
 Benedictus tu (Al. es), Domine : doce me præcepta tua.
 In labiis meis narraui omnes justitias (h. omnia judicia) oris tui.
 In via testimoniorum tuorum lætatus (h. gavisus) sum, quasi in omnibus divitiis :
 In præceptis tuis meditabor, et contemplabor semitas tuas.
 In justitiis (h. præceptis) tuis delectabor, non obliuiscar verba tua
 (Ghimel.) Tribue servo tuo : vivam¹, et custodiam verba tua.
 Revela oculos meos, et videbo (h. aspiciam) mirabilia de (Al. in) lege tua.
 Advena ego sum in terra : ne abscondas a me mandata (h. præcepta) tua.
 Desideravit anima mea desiderare : h. Meditari anima mea desideravit) judicia tua in omni tempore.
 Increpasti superbos : maledicti qui recedunt a mandatis tuis.
 Aufer a me opprobrium, et contemptum, quoniam testimonia tua custodivi.
 Etenim sederunt² principes, adversum me loquebantur : servus³ autem tuus meditabatur præcepta tua.⁴
 Sed et testimonia tua voluntas⁴ (h. delectatio) mea, quasi viri (h. consilii) amicissimi mei.
 Adhæsit pulvori anima mea : vivifica me juxta verbum tuum.
 (Daleth.) Vias meas exposui (h. narraui), et exaudisti me (Al. tacet me) : doce me justitiam tuam (h. præcepta tua).
 Viam præceptorum (h. mandatorum) tuorum fac me intelligere, et loquar in mirabilibus tuis, Distillavit anima mea præ stultitia : serva (h. confirma) me juxta eloquium tuum.
 Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona mihi (h. miserere mei).
 Viam fidei elegi : judicia tua proponebam.
 Adhæsi testimoniis tuis : Domine, ne confundas me.
 Viam mandatorum tuorum curram : quoniam dilatasti cor meum.
 (He.) Ostende (h. illumina), mihi, Domine, viam præceptorum tuorum, et custodiam eam per vestigium.
 Doce me, et observabo legem tuam : et custodiam eam in toto corde.
 Deduc me in semita mandatorum (h. præceptorum) tuorum : quia ipsam volui.
 Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad avaritiam.
 Averte oculos meos, ne videant vanitatem ; in via

tua vivifica me.
 Suscita servo tuo eloquium tuum, in timorem tuum, Averte opprobrium meum quod reveritus sum : quia (Al. tac. quia) judicia tua bona
 Ecce desideravi præcepta (h. mandata) tua : in justitia tua vivifica me.
 (Vau.) Et veniant mihi misericordiæ tuæ Domine, et salus tua juxta eloquium tuum.
 Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem : quia speravi in sermone tuo.
 Et ne auferas⁵ de ore meo verbum veritatis usque nimis ; quoniam judicia tua exspectavi.
 Et custodiam legem tuam jugiter, in sempiternum, et ultra.
 Et ambulabo in spatioso, quia præcepta tua quæsi sivi.
 Et loquar⁶ in testimoniis tuis coram regibus, et non confundar.
 Et delectabor in mandatis tuis, quæ dilexi.
 Et levabo manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et loquar in præceptis tuis.
 (Zain.) Memento sermonis servo tuo, quem me sperare fecisti.
 Hæc est consolatio mea in afflictione mea : quia eloquium tuum vivificavit me.
 Superbi deridebant me nimis : a lege tua non declinavi.
 Recordatus sum judiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.
 Horror obtinuit me ab impiis qui dereliquerunt legem tuam.
 Carmina erant mihi præcepta tua, in domo peregrinationis meæ.
 Recordatus sum in nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.
 Hoc factum est mihi : quia præcepta tua custodivi.
 (Hheth.) Pars mea, Domine : dixi ut custodiam verbum tuum.
 Deprecatus sum vultum tuum in toto corde : miserere mei secundum eloquium tuum.
 Recogitavi vias meas, et converti pedes meos ad testimonia tua.
 Festinavi, et non neglexi, custodire mandata tua. Funes impiorum implicaverunt me : legem tuam non sum oblitus.
 Medio noctis surgam ad constendum tibi, super judicia justitiæ (Al. justificationis) tuæ.
 Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium præcepta tua.
 Misericordia tua, Domine, completa est terra, præcepta tua doce me.
 (Teth.) Benefecisti cum servo tuo, Domine : secundum verbum tuum.
 Bonum sermonem⁷, et scientiam doce me : quia mandatis tuis credidi.
 Antequam audirem, ego ignoravi : nunc autem eloquium tuum custodivi.
 Bonus es tu, et beneficus : doce me præcepta tua. Applicabant mihi mendacium superbi, ego autem in

¹ Ms. Cisterciens, ut vivam.

² Idem juncto Reginæ ms., Etenim sedentes., pro sederunt.

³ Exscriptor Canonis Carcaseonensis posuit in contextu hujus psalmi omnia fere marginalia scholia, quæ nos ob studium legentis hic describere curavimus notando cuinam litteræ respondent: Ghimel 7, meditabitur in præceptis tuis, Vau 1, pietates tuæ; Vau 2, exprobranti mihi sermonem; Vau 4, in sæculum et ultra; Vau 5, mandata tua quæsi sivi; Vau 7, in præceptis tuis; Vau 8, palmas meas; Zain 8, quia mandata tua; Hheth 1, ut custodiam verba tua; Hheth 4, festinavi et non tardavi; Hheth 6, media nocte surgebam; Hheth 7, custodientium mandata tua; Teth 2, bonum saporem . . . quia præceptis tuis credidi; Teth 3, Antequam hu-

miliarer; Teth 5, Applicaverunt . . . servabo mandata tua; Teth 6, delectatus sum; Iod 1, præcepta tua; Iod 3, iuxta judicium; Iod 4, secundum eloquium tuum cum servo tuo; Iod 5, delectationes meæ; Iod 6, quoniam mendaciter iniquitatem fecerunt in me. MART.

⁴ Reginæ ms., voluptas, ferme ut scholiastæ placet.

⁵ In Cisterciens. ms., avertas pro auferas.

⁶ Hic et inferius tertio ab hoc versiculo, loquebar habet Cisterc. ms. et plerique alii editi Latini libri, pro loquar.

⁷ Fortasse rectius Cisterc. ms. Bonum sapere, pro Bonum sermonem, Hebraice enim est⁷ טעם, quod in sapientiam vertitur.

toto corde servabam præcepta tua.
 Incrassatum est velut adeps cor eorum, et ego in lege tua delectabar.
 Bonum (*Al. add. est*) mihi quia afflictus sum, ut discerem præcepta tua.
 Melior est mihi lex oris tui; super millia auri et argenti.
 (*Iod.*) Manus tuæ fecerunt me, et firmaverunt me (*Al. tacet me*): doce me, et discam mandata tua,
 Qui timent te, videbunt me, et lætabuntur: quia sermonem tuum expectavi.
 Scio, Domine, quia justum judicium tuum, et vere afflixisti me.
 Sit, obsecro, misericordia tua in consolatione mea; sicut locutus es servo tuo.
 Veniant mihi misericordiæ tuæ, et vivam: quia lex tua delectatio mea¹.
 Confundantur superbi, quoniam inique contriverunt me: ego autem loquar in præceptis tuis.
 Revertantur ad me qui timent te, et qui sciunt testimonium iuum.
 Fiat cor meum perfectum in præceptis tuis, ut non confundar.
 (*Caph.*) Defecit in salutare tuum anima mea: in verbum tuum expectavi²:
 Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum: dicentes, quando consolaberis me?
 Et cum essem quasi uter in pruina, præcepta tua non sum oblitus.
 Quot sunt dies servi tui: quando facies in persecuentibus me iudicium.
 Foderunt mihi superbi foveas, quæ non erant juxta legem tuam.
 Omnia mandata tua vera: falso persecuti sunt me, auxiliare mihi.
 Paulo minus consumpserunt me in terra: ego autem non dimisi præcepta tua.
 Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui³.
 (*Lamed.*) In æternum (*Al. sæculum*), Domine, verbum tuum permanet in cælo.
 In generatione, et generatione fides tua: fundasti terram et stat.
 Iudicio tuo stant usque hodie: quia omnia serviunt tibi.
 Nisi quod lex tua delectatio mea: forte perissem in pressura mea.
 In sempiternum non obliviscar præceptorum tuorum quia per ipsa vivificasti me.
 Tuus ego sum, salva me: quoniam præcepta tua quæsi
 Me expectaverunt impii, ut perderent me: testimonium tuum considerabo.
 Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum (h. præceptum) tuum nimis.
 (*Mem.*) Quam dilexi legem tuam! tota die hæc meditatio mea.
 Super inimicos meos intruxisti me mandato tuo⁴: quia in sempiternum hoc est mihi.
 Super omnes qui docebant me, eruditus sum: quia

A testimonia tua meditatio mea.
 Super senes intellexi: quia præcepta tua servavi.
 Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodirem (*Al. custodiam*) verba tua.
 A judiciis tuis non recessi: quia tu illuminasti me.
 Quam dulce gutturi meo eloquium tuum, super mel ori meo.
 Præcepta tua considerabam: propterea odivi omnem semitam mendacii.
 (*Nun.*) Lucerna pedi meo verbum tuum, et lux semitæ meæ.
 Juravi, et perseverabo: ut custodiam judicia justitiæ tuæ.
 Afflictus sum usque nimis: Domine, vivifica me juxta verbum tuum.
 Voluntaria oris mei complacent tibi, Domine, et secundum judicia tua doce me.
 Anima mea in manu mea semper, et legis tuæ non sum oblitus,
B Posuerunt impii laqueum mihi, et a præceptis tuis non aberravi.
 Hæreditas mea testimonia tua in sempiternum: quia gaudium cordis mei sunt.
 Inclinaui cor meum ut facerem justitias tuas, propter æternam retributionem.
 (*Samech.*) Tumultuosos odivi, et legem tuam dilexi.
 Protectio mea et scutum meum tu es: verbum tuum expectavi.
 Recedite a me, maligni, et custodiam mandata Dei mei.
 Confirma me secundum verbum tuum, et vivam: et noli me confundere ab expectatione mea.
 Auxiliare mihi, et salvus ero: et delectabor in præceptis tuis jugiter.
 Abjecisti omnes qui aversantur præcepta tua: quia mendax cogitatio⁵ eorum.
 Quasi scoriam computasti omnes impios terræ: propterea dilexi testimonia tua.
C Horripilavit a timore tuo caro mea, et judicia tua timui.
 (*Ain.*) Feci iudicium et justitiam: ne derelinquas me his qui calumniantur me.
 Sponde pro servo tuo in bonum: ne calumnientur me superbi.
 Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ.
 Fac cum servo tuo juxta misericordiam tuam, et præcepta tua doce me.
 Servus tuus sum ego, instrue me: et cognoscam testimonia tua.
 Tempus est ut facias, Domine: prævaricati sunt legem tuam.
 Propterea dilexi mandata tua: super aurum et topazium.
 Propterea in (*Al. ad*) universa præcepta tua direxi: omnem semitam mendacii odio habui.
 (*Phe.*) Mirabilia testimonia tua: idcirco custodivit ea anima mea.
D Ostium sermonum tuorum lucidum, docens (*Al. docet*) parvulos.
 Os meum aperui et respiravi: quia mandata (h.

¹ Reginæ ms, juxta Vulgatam, meditatio mea.

² Manuscripti legunt sine propositione in Verbum tuum expectavi. Scholia autem marginalia sic se habent: Caph 1. Defecit in salutari tuo; Caph 2, in eloquium tuum; Caph 3, Quia factus sum sicut uter in fumario; Lamed 3, quia omnes servi tui. Nonnulla jam posita ac minoris momenti prætermittimus. Lamed 8. Omni consummationi vidi finem; Mem 2, Super inimicos meos instruunt me mandata tua; Nun 2, Juravi et statui; Nun 4, complacent tibi, obsecro. Domine; Nun, 5, in palma mea; Samech 4, secundum eloquium tuum, vel secundum iudicium tuum; Samech 5, Sustenta me, etc.; Ain 2, pro servo tuo in bono; Ain 6,

Tempus faciendi, Domine, vacare fecerunt legem tuam; Ain 8, Propterea universa mandata tua dilexi; Phe 7, Vultum tuum illumina super servum tuum; Sade 1, Justus tu, Domine, et recta iudicia tua; Sade 4, Probatum eloquium tuum . . . dilexit illud. MART.

³ Minori numero testimonium præfert Cisterc. ms.; et mox perstat verbum tuum, pro permund, etc.

⁴ Iterum Cisterciens. ms., instruit me mandata tua.

⁵ Idem ms. mendax, congregatio, pro cogitatio. In Hebræo fallacia, aut calumnia dicitur.

præcepta tua desiderabam.
 Respice ad me, et miserere mei : juxta judicium diligentium nomen tuum.
 Gressus meos firma [*Al.* confirma] in sermone [h. eloquio] tuo, et non des potestatem in me universæ iniquitati
 Redime me a calumnia hominis, et custodiam ¹ præcepta [h. mandata] tua.
 Vultum tuum ostende servo tuo, et doce me præcepta tua.
 Rivi aquarum fluebant de oculis meis : quia non custodierunt legem tuam.
 (*Sade.*) Justus es, Domine, et rectum judicium tuum.
 Præcepisti justitiam testimonii tui, et veritatem : nimis.
 Consumpsit me zelus meus : quia obliti sunt verborum tuorum hostes mei.
 Probatus sermo tuus nimis, et servus tuus dilexit illum.
 Parvulus ego sum, et contemptibilis : sed præcepta tua non sum oblitus.
 Justitia tua, justitia sempiterna, et lex tua veritas.
 Tribulatio et angustia invenerunt me : mandata tua voluntas mea.
 Justa testimonia tua semper (h. sæculum : doce me, et vivam.
 (*Coph.*) Clamavi in toto corde, exaudi me, Domine : præcepta tua custodiam.
 Invocavi te, salvum me fac, custodiam testimonia tua.
 Surgebam adhuc in tenebris, et clamabam, verbum tuum expectans.
 Præveniebant oculi mei vigilias, ut meditarer in sermonibus tuis.
 Vocem meam exaudi juxta misericordiam tuam : Domine, secundum judicium tuum vivifica me.
 Appropinquaverunt persecutores mei sceleris ², et a lege tua procul facti sunt.
 Prope es tu, Domine, et omnia mandata veritas.
 A principio novi de testimoniis tuis : quod in æternum fundaveris ea,
 (*Res.*) Vide afflictionem meam, et eripe me : quia legis tuæ non sum oblitus.
 Judica causam meam, et redime me : in sermone tuo vivifica me.
 Longe ab impiis salus : quia præcepta tua non quæsierunt.
 Misericordiæ tuæ multæ, Domine : juxta judicia tua vivifica me.
 Multi qui persequuntur me, et affligunt me : a testimoniis tuis non declinavi.
 Vidi prævaricatores tuos, et mærebam : quia verbum tuum non custodierunt.

¹ In eodem ms., a calumnia hominum, ut custodiam etc.

A Vide quoniam præcepta tua dilexi : Domine juxta misericordiam tuam vivifica me.
 Caput verborum tuorum veritas, et in sempiternum omne judicium justitiæ tuæ.
 (*Sin.*) Principes persecuti sunt mesine causa : verba autem tua timuit cor meum,
 Gaudens ego sum in eloquio tuo : sicut qui invenit spolia multa.
 Mendacium odio habui, et detestatus sum : legem (*Al. ad. autem*) tuam dilexi,
 Septies in die laudavi te : super judiciis justitiæ tuæ.
 Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum,
 Expectavi salutare tuum, Domine, et mandata tua feci.
 Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea nimis.
 Custodivi præcepta tua, et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.
 (*Thav.* Ingrediatur (h. Appropinquet) laus mea coram te, Domine secundum verbum tuum doce me.
 Veniat deprecatio mea ante vultum tuum : secundum eloquium tuum libera me.
 Fundant labia mea hymnum : docebis enim me præcepta tua.
 Loquetur ⁴ lingua mea sermonem tuum : quia omnia mandata tua justa.
 Sit manus tua auxiliatrix mea : quia præcepta tua elegi.
 Desideravi salutare tuum, Domine, et lex tua voluntas mea.
 Vivet anima mea, et laudabit te : et judicia tua auxiliabuntur mihi.
 Erravi quasi ovis perdita, quære servum tuum : quia mandatorum (h. præceptorum) tuorum non sum oblitus.

C

CANTICUM GRADUUM.

(CXX.) Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.
 Domine, libera animam meam a labio mendacii, a (*Al.* et) lingua dolosa.
 Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam ⁵ ?
 Sagittæ potentis acutæ,
 cum carbonibus juniperorum.
 Heu mihi quia peregrinatio mea prolangata est : habitavi cum tabernaculis Cedar.
 Multum peregrina est ⁶ anima mea, cum odientibus pacem,
 Ego pacifica loquebar.
 et illi bellantia ⁷.

sunt hæc : Coph 3, Surgebam adhuc in tenebris, et deprecabar : Coph 4. ut meditarer in eloquiis tuis

CANTICUM GRADUUM.

(CXXI.) Levavi oculos meos in montes :
unde veniet auxilium mihi.
Auxilium meum a Domino,
factori cœli et terræ.
Non det in commotionem pedem tuum,
nec dormitet qui custodit te.
Ecce non dormitabit, neque dormiet,
qui custodit Israel¹.
Dominus custodit te : Dominus protectio tua,
super manum dexteram tuam.
Per diem sol non percutiet te,
neque luna per noctem.
Dominus custodiet te ab omni malo :
custodiat animam tuam
Dominus custodiat exitum tuum et introitum tuum
amodo et usque in æternum.

CANTICUM GRADUUM DAVID.

(CXXII.) Lætatus sum eo² (*Al.* in eo) quod dixerint
mihi :
in domum Domini ibimus.
Stantes erant pedes nostri,
in portis tuis, Jerusalem.
Jerusalem quæ ædificatur³ ut civitas,
cujus participatio ejus simul.
Quia ibi ascenderunt tribus tribus Domini
testimonium Israel : ad confitendum nomini Do-
mini.
Quia ibi sederunt sedes in judicio :
sedes domui (*Al.* domus) David.
Rogate pacem Jerusalem⁴ :
sit bene his qui diligunt te.
Sit pax in muris tuis :
abundantia in domibus tuis.
Propter fratres meos et amicos meos loquar pa-
cem tibi.
Propter domum Domini Dei nostri,
quæram bona tibi.

CANTICUM GRADUUM

(CXXIII.) Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in cœlis.
Ecce sicut oculi servorum ad manum dominorum
suorum :
sicut oculi ancillæ ad manum dominæ suæ,
sic oculi nostri ad Dominum Deum nostrum,
donec misereatur nostri.
Miserere nostri, Domine, miserere nostri :
quia multum repleti sumus despectione.
Multum repleta est anima nostra
opprobrio abundantium, et despectione superbo-
rum⁵.

CANTICUM GRADUUM DAVID.

CXXIV.) Nisi dominus fuisset in nobis :
dicat nunc Israel.
Nisi Dominus fuisset in nobis :
cum exurgerent super nos homines,
Forsitan vivos absorbuissent nos :
cum irasceretur furor eorum super nos.

¹ Unus Cisterciens., *Neque obdormiet, qui custo-
diat Israel.*

² Codex Si. Michaelis et Memmianus Canon, *in
eo quod dixerunt mihi.* MART.

³ Cisterciensis ms., *qua ædificaris.*

⁴ Aliter mss. Carcass. et S. Mich. qui legunt ;
*Interrogate pacem Jerusalem, abundantia his qui
diligunt te. Sit pax in virtute tua, sit abundantia,*
etc. ; ita quoque Vaticanus, nisi quod habet, *abun-
dantiam his, etc.* MART.

⁵ Nostri omnes mss. in recto, *opprobrium, et de-
spectio.*

⁶ *Iidem, forsitan aquæ inundassent super nos.*
MART.

A Forsitan aquæ circumdedissent nos⁶ :
torrens transisset super animam nostram⁷.
Forsitan transissent super animam nostram,
aquæ superbæ.
Benedictus Dominus :
qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.
Anima nostra quasi avis erepta est
de laqueo venantium :
Laqueus contritus est,
et nos liberati sumus.
Auxilium nostrum in nomine Domini :
qui fecit cœlum et terram.

CANTICUM GRADUUM.

(CXXV.) Qui confidunt in Domino quasi mons
Sion,
immobilis, in æternum habitabilis⁸.
Jerusalem montes in circuitu ejus.
et Dominus in circuitu populi sui :
amodo et usque in æternum.
B Quia non requiescet (*Al.* requiescit) virga impietatis
super sortem justorum,
ut non mittant justi in iniquitatem manus suas
Benefac, Domine, bonis,
et rectis corde.
Qui autem declinant ad pravitates suas,
deducet eos Dominus cum his, qui operantur
iniquitatem :
pax super Israel.

CANTICUM GRADUUM.

(CXXVI.) Cum converteret Dominus captivitatem
Sion :
facti sumus quasi somniantes⁹.
Tunc implebitur risu os nostrum,
et lingua nostra laude :
Tunc dicent in gentibus :
magnificavit Dominus facere cum istis.
C Magnificavit Dominus facere nobiscum :
facti sumus sicut lætantes.
Converte, Domine, captivitatem nostram :
sicut rivos¹⁰ in austro.
Qui seminant in lacrymis,
in exultatione metent.
Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminan-
dum sementem :
veniens veniet in exultatione,
portans manipulos suos.

CANTICUM GRADUUM SALOMONIS¹¹.

(CXXVII.) Nisi Dominus ædificaverit domum,
in vanum laboraverunt qui ædificant eam,
Nisi Dominus custodierit civitatem,
frustra vigilat¹² qui custodit eam.
Frustra vobis est de mane surgere (*Al.* consurgere);
postquam sederitis,
qui manducatis panem dolorum :
sic dabit diligentibus se somnum.
D Ecce hæreditas Domini, filii :
merces, fructus ventris.
Sicut sagittæ in manu potentis :

⁷ Notatum S. ipsimet interpreti in Commentariis
in Ezechielem, cap. XLVII, *scriptum esse in Hebræo,
Torrens pertransiit animam meam.*

⁸ Non bene legitur in *Speculo* S. Augustini,
immobilis in æternum inhabitabilis Jerusalem. Mo-
lius in Carcassonensi ms. et ejus sequaci, *non com-
movebitur, in sæculum habitabit.* MART.

⁹ Tres mss. semper similes, Carcassonensis,
Vaticanus et S. Michaelis : *Cum converterit... er-
mus quasi somniantes.* MART.

¹⁰ Minori numero habent nostri atque alii post
Martian., mss. *sicut rivum,*

¹¹ Nomen *Salomonis*, Cisterciens. ms. tacet.

¹² Reginæ ms., *frustra vigilabit.*

ita filii juventutis.
Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis:
non confundentur, cum loquentur inimicis suis
in porta.

CANTICUM GRADUUM.

(CXXVIII.) Beatus omnis, qui timet Dominum :
qui ambulat in viis ejus.
Laborem manuum tuarum (h. palmarum) cum comederis :
beatus tu, et bene tibi erit.
Uxor tua sicut vitis fructifera
in penetralibus domus tuæ :
Filii tui sicut germina olivarum,
in circuitu mensæ tuæ.
Ecce sic benedicetur viro
qui timet (h. timenti) Dominum.
Benedicat tibi Dominus ex Sion :
et videas (h. vide) bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
Et videas filios filiorum tuorum :
pacem (h. pax) super Israel.

CANTICUM GRADUUM.

(CXXIX.) Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea :
dicat nunc Israel.
Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea :
sed non potuerunt mihi
Supra cervicem meamarabant arantes :
prolongaverunt sulcum suum :
Dominus justus,
concidet laqueos impiorum.
Confundantur et reveantur retrorsum,
omnes qui oderunt Sion.
Fiat sicut fenum tectorum,
quod statim ut viruerit, arescit.
De quo non implebit manum suam messor,
et sinum suum manipulos faciens.
De quo non dixerunt transeuntes.
Benedictio Domini super vos :
benediximus vobis in nomine Domini.

CANTICUM GRADUUM.

(CXXX.) De profundis clamavi ad te, Domine ;
Domine, exaudi vocem meam :
Fiant aures tuæ intendentes,
ad vocem deprecationis meæ.
Si iniquitates observabis, Domine,
Domine, quis sustinebit ?
Quia tecum est propitiatio :
cum terribilis sis.
Sustinui Dominum,
sustinuit anima mea : et verbum ejus expectavi.
anima mea ad Dominum :
a vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam,
expectet Israel Dominum :

¹ Juxta Vulgatam Cisterciens. ms., *Beati omnes, qui timent, etc.*

² Ita exemplaria Canonis Memmiani et Carcassonensis, necnon ms. codices Carnutensis, Sorbonicus, et S. Michaelis. Alii duo sic legunt. *Sicut ablactatus a matre sua, ita ablactatus a me anima mea.* MART.

— Regine ms. *sicut ablactatus ad matrem suam tum juncto Cisterciensi atque aliis, ita ablactatus ad me anima mea.*

³ Quod probat schollastes, *ascendero*, Cisterciens, quoque ms. præfert : ut et variantem lectionem illam *stratus* pro *straminis*.

⁴ Hoc modo legendum didicerat beata Paula, ait enim referente Hieronymo : Ecce audivimus eum in Ephrata, invenimus eum in catopis silvæ, *Zo* quippe sermo Hebræus, ut te docente didici, non Mariam matrem Domini, hoc est *αὐτῆς*, sed ipsum,

A Qula apud Dominum misericordia,
et multa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel,
ex omnibus iniquitatibus ejus.

CANTICUM GRADUUM DAVID.

(CXXXI.) Domine, non est exaltatum cor meum,
neque elati sunt oculi mei,
Et non ambulavi in magnis,
et in mirabilibus super me.
Si non proposui,
et silere feci animam meam :
Sicut ablactatus super matrem suam²,
ita ablactetur super me anima mea.
Exspecta, Israel Dominum :
amodo et usque in æternum (h. in sæculum).

CANTICUM GRADUUM.

(CXXXII.) Memento, Domine, David,
et omnis afflictionis ejus.
B Qui juravit Domino,
votum vovit Deo (h. potenti) Jacob.
Si intravero in tabernaculum domus meæ,
si sedero (h. ascendero³) super lectum straminis
(h. stratus) mei.
Si dederò somnum oculis meis.
et palpebris meis dormitationem.
Donec inveniam locum Domino :
tabernacula (*Al. tabernaculum*) Deo (h. potenti) Jacob.
Ecce audivimus illum in Ephrata :
invenimus illum in regione saltus⁴.
Intremus in tabernacula (*Al. tabernaculorum*) ejus:
adoremus scabellum pedum ejus.
Surge, Domine, in requiem tuam,
tu et arca fortitudinis tuæ.
Sacerdotes tui induantur justitia,
et sancti (h. misericordes te) tui laudent.
C Propter David servum tuum,
ne avertas faciem christi tui.
Juravit Dominus David veritatem,
non (*Al. et non*) avertetur ab ea :
De fructu ventris tui
ponam super sedem tuam (h. thronum tuum).
Si custodierint filii tui pactum meum,
et testificationem meam quam docuero eos,
Et filii eorum usque in æternum⁵,
sedebunt super thronum tuum.
Quoniam elegit Dominus Sion,
desideravit eam in habitaculum suum (h. sibi).
Hæc est requies mea in sempiternum,
hic habitabo quia desideravi eam.
Venationem ejus benedicens benedicam⁶ :
(*Al. add. et*) pauperes ejus saturabo pane.
Sacerdotes ejus induam salutarum,
et sancti (h. misericordes) ejus laude laudabunt.
Ibi oriri faciam cornu David :

¹ *id est αὐτῶν, significat.* Cætera vide in Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium virginem. MART.

² Ordinem perversum sequuntur exemplaria canonis, ac ms. S. Michaelis : *Et filii eorum super thronum tuum sedebunt usque in æternum, etc.* MART.

³ In hoc loco Hieronymus in *Questionibus Hebraicis* in Genesim. « Verbum Seda, inquit, quod hic omnes ore consono ἐπισιτισμὸν, id est *cibaria* vel *sitarcia*, interpretati sunt, in Psalterio quoque habetur. Ubi enim nostri legunt, *viduam ejus benedicens benedicam* : licet in plerisque codicibus pro *vidua*, hoc est *χῆρα*, nonnulli legant *θήραν* ; in Hebræo habet SEDA, id est *cibaria ejus benedicens benedicam*. Porro *θήραν*, *venationem* magis potest sonare, quam *fruges*. » etc. Cæterum imperitia librariorum posuit in nonnullis mss. *Germinationem ejus, etc.* MART.

paravi lucernam christo meo.
Inimicos ejus induam confusione :
super ipsum autem florebit ¹ diadema ejus.

CANTICUM GRADUUM DAVID ².

(CXXXIII.) Ecce quam bonum et quam decorum,
habitare fratres in unum,
Sicut unguentum optimum in capite,
quod descendit in barbam, barbam Aaron :
quod descendit super oram vestimentorum ejus.
Sicut ros Hermon,
qui descendit super montana (h. montes) Sion :
Quoniam ibi mandavit Dominus benedictionem,
(*Al. ad. et*) vitam usque in æternum (h. sæculum).

CANTICUM GRADUUM.

(CXXXIV.) Ecce benedicite Domino,
omnes servi Domini :
quia statis in domo Domini in noctibus.
Levate manus vestras ad sanctum (h. sancte),
et benedicite Dominum.
Benedicat tibi Dominus ex Sion
factor cœli et terræ.

ALLELUIA ³.

(CXXXV.) Laudate nomen Domini :
laudate, servi, Dominum.
Qui statis in domo Domini :
in atriis domus Dei nostri.
Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus ⁴
cantate (h. psallite) nomini ejus, quoniam decens.
Quia Jacob elegit sibi Dominus :
Israel in peculium suum.
Quia ego scio quod magnus Dominus,
et Dominus (h. dominator) noster præ omnibus diis.
Omnia quæ (*Al. quæcunque*) voluit Dominus, fecit
in cœlo, et in terra :
in (*Al. et in*) mari et in cunctis abyssis.
Levans nubes de summitatibus terræ,
fulgura in pluviam fecit :
educens ventos (h. ventum) de thesauris suis.
Qui percussit primitiva Ægypti :
ab homine usque ad pecus (h. quadrupedem).
Misit signa et portenta in medio tui, Ægypte :
in Pharaonem, et in cunctos servos ejus,
Qui percussit gentes multas,
et occidit reges fortes.
Seon regem Amorrhæorum :
et Og regem Basan,
et omnia regna Chanaan.
Et dedit terram eorum hæreditatem :
hæreditatem Israel populo suo.
Domine, nomen tuum in æternum (h. sæculum) :
Domine, memoriale tuum in generatione et genera-
tione.
Quia judicabit Dominus populum suum,
et in servos suos (*Al. servis tuis*) erit placabilis.
Idola gentium argentum et aurum :
opera manuum hominum.
Os habent, et non loquentur :
oculos habent, et non videbunt.
Aures habent, et non audient :

¹ Tres mss. *Florebit sanctificatio ejus*. Memmianus vero ac Sorbonicus retinent pronomen primæ personæ, *diadema meum*. MART.

² Nomen *David*, Cisterciens, ms. non addit.

³ Pro *Alleluia*, titulo Cisterciens. ms. substituit *Canticum Graduum*, male.

⁴ Idem ms. *quoniam benignus Dominus*,

⁵ Juxta Vulgatam Cisterciens. ms. *omnes qui confidunt*.

⁶ Reginæ ms. *qui facit*, Cisterciens., *facis*.

⁷ Canon Memmianus, *qui fecit cœlos in simplicitate*. Similiter et Carcassonensis in contextu sacro, in scholio autem marginali legit juxta Hebræum *in intellectu*. MART.

A sed nec est spiritus in ore eorum.
Similes illis fiant qui faciunt ea,
et omnis qui confidit in eis ⁵,
Domus Israel, benedicite Domino :
domus Aaron, benedicite Domino.
Domus Levi, benedicite Domino :
timentes Dominum, benedicite Domino.
Benedictus Dominus ex Sion,
qui habitat in Jerusalem. Alleluia.
(CXXXVI.) Confitemini Domino quoniam bonus :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Confitemini Deo deorum :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Confitemini Domino dominorum :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui fecit ⁶ mirabilia magna solus :
B quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui fecit cœlos ⁷ in sapientia (h. in intellectu) :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui firmavit terram super aquas :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui fecit luminaria magna :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Solem in potestatem diei :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Lunam et stellas in potestatem noctis :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus
Qui percussit Ægyptum cum primitivis suis ⁸ :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
C Et eduxit Israel de medio eorum ⁹.
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
In manu valida et in brachio extento :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui divisit mare Rubrum in divisiones :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Et eduxit Israel e medio ejus :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Et convolvit Pharo (*Al. Pharaonem*) et exercitum
ejus in mari Rubro :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Qui perduxit populum suum per desertum :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
D Qui percussit reges magnos :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.
Et occidit reges potentes (h. magnificos) ¹⁰ :

⁸ Dissentiunt hic omnes fere mss. Corbeiensis habet, *cum primogenitis eorum*. Regius, *cum primitivis suis*. Carnutensis ac Memmianus, *cum primitivis suis*. Sorbonicus, *cum primitivis ejus*. Denique Carcassonensis ac Vaticanus legunt *in primitivis suis*. MART.

⁹ Mss. quatuor, Carcassonens, videlicet, Vaticanus, S. Michaelis, et Carnutensis emendatus, sic legunt: *De trans duxit Israel per medium ejus*. MART.

¹⁰ Editi ac mss. quam plures retinent in textu marginale scholion, *magnificos*. Solut Corbeiensis legit *reges fortes*. Exemplaria Canonis secuti sumus. MART.

quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Seon regem Amorrhæorum :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Et Og regem Basan :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Et dedit terra eorum (*Al. add. in*) hæreditatem :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Hæreditatem Israel servo suo :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Quia in humilitate nostra memor fuit nostri :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Et eripuit ¹ nos de tribulationibus nostris (h. Et re-
demit nos de hostibus nostris) :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Qui dat panem omni carni :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

Confitemini Deo cæli :
quoniam in æternum (h. sæculum) misericordia
ejus.

(CXXXVII.) Super flumina Babylonis ² ibi sedimus,
et flevimus
cum recordaremur Sion.
Super salices in medio ejus,
suspendimus citharas nostras.
Quoniam ibi interrogaverunt nos qui captivos du-
xerunt nos
verba carminis (h. cantionum) :
Et qui affligebant nos læti :
canite nobis de canticis Sion.
Quomodo cantabimus canticum Domini,
in terra aliena ?
Si oblitus fuero tui, Jeruselem,
in oblivione sit dextera mea.
Adhæreat lingua mea gutturi meo,
si non recordatus fuero tui :
Si non proposuero Jerusalem
in principio lætitiæ meæ.
Memento, Domine, filiorum Edom
in die Jerusalem,
dicentium : evacuate, evacuate (h. effodite, effodite)
usque ad fundamentum ejus.
Filia Babylonis vastata :
beatus qui retribuet tibi
vicissitudinem tuam, quam retribuisti nobis.
Beatus qui tenebit,
et allidet parvulos tuos (*Al. suos*) ad petram.

DAVID.

(CXXXVIII.) Confitebor tibi, Domine, in toto
corde meo.
in conspectu deorum cantabo (h. psallam) tibi. **D**
Adorabo in templo sancto tuo (h. ad templum san-
ctum tuum) :

et confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua, et veritate tua,
quia magnificasti super omne nomen eloquium
tuum.
In die invocabo, et exaudies me ³ ;
dilatabis animæ meæ fortitudinem.
Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ,
quoniam audierunt eloquia oris tui.
Et cantent in viis Domini,
quoniam magna gloria Domini :
Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit (h.
et humile videt et excelsum),
et excelsa de longe cognoscit.
Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me:
super furorem inimicorum meorum mittes ma-
num tuam,
et salvabit me dextera tua.
Dominus operabitur pro me,
Domine, misericordia tua in æternum (h. sæcu-
lum)
opera manuum tuarum ne dimittas.

VICTORI DAVID CANTICUM ⁴ (h. PSALMUS).

(CXXXIX.) Domine, investigati me, et cognovisti :
tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem
meam :
intellexisti malum meum ⁵ de longe.
Semitam meam et accubationem meam eventilasti:
et omnes vias meas intellexisti :
quia non est eloquium in lingua mea.
Ecce, Domine, nosti omnia :
retrosum, et ante formasti me :
et posuisti super me manum (h. palmam) tuam.
Mirabilior est scientia a me,
excelsior est ⁶, non potero ad eam.
Quo ibo a spiritu tuo,
et quo a facie tua fugiam ?
Si ascendero in cælum, ibi es tu :
si jacuero in inferno, ades. **C**
Si sumpsero pennas diluculo,
(*Al. ad. et*) habitavero in novissimo maris,
Etiam ibi manus tua deducet me,
et tenebit me dextera tua.
Si dixero, forte tenebræ operient me :
nox quoque lux erit circa me.
Nec tenebræ habent tenebras apud te,
et nox quasi dies lucet ⁷ :
similes sunt tenebræ et lux,
Quia tu possedisti renes meos :
orsusque es me in utero matris meæ.
Confitebor tibi; quoniam terribiliter magnificasti
me, mirabilia opera tua, et anima mea novit ni-
mis ⁸.
Non sunt operta ossa mea a te,
quibus factus sum ⁹ in abscondito :
imaginatus sum in novissimis terræ.
Informem adhuc me viderunt oculi tui,
et in libro tuo omnes scribentur :
dies formati sunt ¹⁰, et non est una in eis,
Mihî autem quam honorabiles facti sunt amici (h. so-

¹ Memmianus, qui eripuit, etc. Hic quoque scho-
liastis adnotationem marginalem retinent editi li-
bri, pluresque mss. codices. MART.

² Præfigit Cisterciens. ms. epigraphen ferme ex
Septuagintavirali interpretatione derivatam : *Ipsi
David Hieremiæ lamentatio*. Nulla autem est in He-
bræo archetypo.

³ Cisterciens. ms., *Invocabo te, exaudies, etc.*

⁴ Regin. ms. alique plures apud Martian., *Pro
victoria David Canticum*.

⁵ Perperam in Cisterciensi ms., *manum meam,
etc.*

⁶ Ita ambo exemplaria Canonis, et mss. codices
duo, Sorbonicus et S. Michaelis. Alii legunt cum

editis : *Super me est scientia, et excelsior, etc.* Ad-
dunt in super tria ex prædictis exemplaria mss.
pronomen, quod non est in Hebræo, *scientia tua*.
Vatican., *Mirabilior scientia tua a me, etc.* MART.

— Nostri mss., cum pridem editis *super me est
scientia, et excelsior, etc.* Non discipliceret *supra me*
id est *supra captum meum*.

⁷ In Cisterciens. ms., *quasi lux*.

⁸ Idem ms., *novit ea nimis*.

⁹ In singulari legunt hæc canon Carcassonensis
emendatus, Vatican. et ms. S. Michaelis : *Non
est opertum os meum a te, quo factus sum, etc.*
MART.

¹⁰ Sequiori genere Reginæ ms., *dies formata*

dales) tui, Deus,
quam fortes pauperes (h. principatus) eorum ¹,
Dinumerabo eos, et arena plures erunt :
evigilavi, et adhuc sum tecum.
Si occideris, Deus, impium :
viri sanguinum declinate a me.
Qui contradicent tibi scelerate ² ;
elati (Al. elevati) sunt, frustra adversarii tui.
Nonne odientes te, Domine, odivi,
et contra adversarios tuos distribui (h. resiste-
bam) :
Perfecto odio oderam illos :
inimici facti sunt mihi.
Scrutare me, Deus, et cognosce cor meum :
proba me, et scito cogitationes meas.
Et vide si via doli in me est ³,
et deduc me in via æterna.

(VICTORI ⁴ CANTICUM (h. PSALMUS) DAVID.
CXL.) Erue me, Domine, ab homine malo :
a viris iniquis serva me.
Qui cogitaverunt malitias in corde :
tota die versati sunt in præliis.
Exaceruerunt linguam suam quasi serpens :
venenum aspidis sub labiis eorum. SEMPER.
Custodi me, Domine, de manu impii,
a viro iniquitatum serva me :
qui cogitaverunt supplantare gressus meos.
Absconderunt superbi laqueum mihi,
et funibus extenderunt rete :
juxta semitam offendiculum posuerunt mihi.
SEMPER.
Dixi Domino, Deus meus est tu :
audi (h. auribus percipe), Domine, vocem depreca-
tionis meæ.
Domine Deus fortitudo salutis meæ,
protexisti caput meum in die belli.
Ne des, Domine, desideria impii ⁵ :
scelera ejus ne effundantur, et eleventur. SEM-
PER.
Amaritudo ⁶ convivarum meorum :
labor labiorum operiet eos,
Cadent super eos carbones,
in ignem dejicies eos,
in foveas, ut non consurgant ⁷.
Vir linguosus non dirigetur in terra :
virum iniquum mala capient (Al. capiunt) in in-
teritum.
Scio quod Dominus facit causam inopis, judicia
pauperum.
Attamen justii confitebuntur nomini tuo :
habitabunt recti cum vultu tuo.

CANTICUM (h. PSALMUS) DAVID.

(CXLI.) Domine, clamavi ad te, festina mihi :
exaudi (h. auribus percipe) vocem meam clamant-
tis ad te.

quod et magis cohæret. Mox Cisterc. plus habet, D
non est tibi una, etc. Variat ipsemet Hebræus textus
his verbis וְלִי, et וְלֵא.

¹ Cisterciens. ms. *quam fortes sunt principatus
eorum* : quod et scholiastes probat. In Hebræo est
רִאשִׁיּוֹת, *capita eorum*. Legerit vero S. Interpres
absque א intermedio רִאשִׁיּוֹת, quod est *pauperes eo-
rum*, a רָשָׁע verbo, quod significat *depauperari* :
unde רָשָׁע I Regum, xviii, 25, ipsa, Vulgata vertit
in *pauperem*.

² Regius ac Corbeiensis : *Quia contradicent tibi
scelerati*. MART.

³ In Reginæ ms., *si via idoli in me est*.

⁴ Hunc psalmum inscribunt : *Pro victoria*, ms.
plures et Canon Mammianus. MART.

⁵ Iterum in Reginæ ms., *impiis* : verius esset
impio : ita Hebræus redditur, *Ne des, Domine, de-
sideria mea peccatori*.

A Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu
tuo :
elevatio manuum mearum (h. palmarum) sacrifi-
cium vespertinum :
Pone, Domine, custodiam ori meo :
serva paupertatem labiorum meorum.
Ne declines cor meum in verbum malum,
volvete cogitationes impias
cum viris operantibus iniquitatem :
neque comedere in deliciis ⁸ eorum.
Corripiat me justus in misericordia, et arguat me,
oleum amaritudinis non impinguet caput meum :
Quia adhuc oratio mea pro malitiis eorum :
sublati sunt juxta petram iudices eorum,
et audient verba mea, quoniam decora sunt.
Sicut agricola cum scindit terram :
Sic dissipata sunt ossa nostra in ore inferni (Al.
inferi),
Quia ad te, Domine Deus, oculi mei :
in te speravi, ne evacues animam meam.
B Custodi me de manibus laquei, quem (Al. quod)
posuerunt mihi :
de offendiculis operantium iniquitatem :
Incident in rete ejus impii :
simul autem ego transibo.

ERUDITIO DAVID ⁹, CUM ESSET IN SPELUNCA, ORATIO,

(CXLII.) Voce mea ad Dominum clamavi :
voce mea ad Dominum deprecatus sum.
Effundam in conspectu ejus eloquium meum :
tribulationem meam coram illo annuntiabo.
Cum anxius fuerit in me spiritus meus :
tu enim nosti semitam meam
in via hac, qua ambulabo,
absconderunt laqueum mihi.
Respice ad dexteram, et vide
quia non sit qui cognoscat me :
Periit fuga a me,
et non est qui quærat animam meam.
Clamavi ad te, Domine, dixi, Tu es spes mea :
pars mea in terra viventium.
Ausculata deprecationem meam,
quoniam infirmatus sum nimis.
Libera me a persecutoribus meis,
quoniam confortati sunt super me.
Eduo de carcere animam meam,
ut confiteatur nomini tuo :
In me coronabuntur justii,
cum retribuieris mihi.

CANTICUM (h. PSALMUS) DAVID ¹⁰.

(CXLI.) Domine, exaudi orationem meam,
ausculata (h. auribus percipe) deprecationem
meam in veritate tua ;
exaudi me in justitia tua ¹¹.
Et non venias ad judicandum cum servo tuo :

⁸ Quantum scio aliter Hebræus habet וְלֵא כִּמְנֵי
עָמַל.

⁷ Editi cum aliquot mss. aliter dividunt colon
istud : *Cadent super eos carbones ignis : dejicies eos
in foveas, ut non consurgant*. Sed melius ac verius
est quod edidimus juxta fidem exemplariorum
Canonis Hebræicæ veritatis, duorumque aliorum
ms. Codicum. MART.

— Cisterciensis alios apud Martianæum citatos
codices sequitur.

⁸ Perperam Reginæ ms., *in delictis*. Mox vero
rectius *arguat pro arguet* : denique cum plerisque
aliis, *adhuc et oratio mea*.

⁹ Pro *Eruditio*, Reginæ ms., *Eruditi*. Cisterciens.
intellectus, præfert.

¹⁰ Inscrubitur in Cisterciens. *Oratio duntaxat*.

¹¹ Idem ms., *exaudisti me in tua justitia*.

quia non justificabitur in conspectu tuo omnis A
vivens.
Persecutus est enim inimicus animam meam,
confregit in terra vitam meam :
posuit me in tenebris (h. collocavit me in tenebris)
quasi mortuos antiquos (h. sæculi).
Et anxius fuit ¹ in me spiritus meus :
in medio mei sollicitum fuit cor meum.
Recordabor dierum antiquorum,
meditabar omnia opera tuo :
facta manuum tuarum loquebar.
Expandi manus meas ad te :
anima mea quasi terra sitiens ad te. SEMPER.
Cito (h. festina) exaudi me, Domine, defecit spi-
ritus meus :
ne abscondas faciem tuam a me,
et comparabor descendentibus in lacum.
Fac me audire mane misericordiam tuam,
quoniam in te confido :
Notam fac mihi viam in qua ambulem,
quoniam ad te levavi animam meam.
Libera me de inimicis meis, Domine :
ad te protectus sum².
Doce me, ut faciam voluntatem tuam,
quia tu Deus meus :
spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.
Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me :
in justitia tua educes de angustia animam
meam.
Et misericordia tua dissipabis inimicos meos,
et perdes omnes tribulantes³ animam meam :
ego enim sum servus tuus.

DAVID ⁴,

(CXLIV.) Benedictus Dominus fortis meus,
qui docet manus meas ad (Al. in) prælium :
digitos meos ad bellum.
Misericordia mea, et fortitudo mea,
auxiliator meus, et salvator meus :
Scutum meum, et in ipso speravi :
qui subiecit populos mihi⁵.
Domine, quid est homo, quia cognoscis eum.
filius hominis, quia computas eum.
Homo vanitati assimilatus est :
dies ejus quasi umbra pertransiens.
Domine, inclina cælos tuos, et descende :
tange montes, et fumigabunt.
Mica fulmine⁶, et dissipa eos.
mitte sagittam tuam, et interfice (h. conturbabis)
illos.
Extende manum tuam de exelso :
libera me, et erue me de aquis multis :
de manu filiorum alienorum :
Quorum os locutum est vanitatem,

¹ Reginæ ms., *anxius* pro *anxius* : Cisterciens. *est pro fuit*.

² Cisterciens. ms., *a te protectus*, etc.

³ Ita Carutensis emendatus et ms. S. Michaelis. Alii legunt *ligantes* : quod secunda manus mutavit in *litigantes* in canone Carcassonensi. MART. — Nostri omnes mss., *ligantes*, præferunt pro *tribulantes*.

⁴ Cisterciens. inscribit *Canticum David*.

⁵ *Qui subiecit populum sub me*. Sic legimus in Carcassonensi et in ms. Michaelis, nec non in Vaticano. MART. — Ms. Reginæ, *subjiciet populos*, etc.

⁶ Aliquot mss., *Misca fulmina*. MART.

⁷ Mss. tres aut quatuor, *de gladio maligno*. MART.

⁸ In eodem ms., *Hymnus David* : in Cisterciens., *Laus David*, prænotatur.

⁹ Exemplaria Canonis et mss. S. Michaelis ac Vaticanus hoc modo legunt : in cæteris *inventio* legitur. MART.

et dextera eorum, dextera mendacii.
Deus canticum novum cantabo tibi,
in psalterio decachordo psallam tibi,
Qui dat salutem regibus,
qui eruit David servum suum⁷ de gladio pessimo.
Libera me, et erue me de manu filiorum alienorum :
quorum os locutum est vanitatem ;
et dextera eorum, dextera mendacii.
Ut sint filii nostri quasi plantatio
crescens in adolescentia sua :
Filie nostræ quasi anguli,
ornati ad similitudinem templi.
Promptuaria nostra plena,
et super effundentia ex hoc in illud :
pecora nostra in millibus,
et innumerabilia in compitis nostris.
Tauri nostri pingues (h. duces nostri portantes) :
non est interruptio, et non est egressus :
et non est ululatus in plateis nostris.
B Beatus populus cujus talia sunt :
Beatus populus cujus Dominus Deus suus.

LAUDATIO DAVID ⁸.

(CXLV.) (Aleph.) Exaltabo te, Deus meus rex, et benedicam nomini tuo in æternum (h. sæculum), et ultra.

(Beth.) In omni die benedicam tibi, et laudabo nomen tuum in sempiternum (h. sæculum et ultra) jugiter.

(Ghimel.) Magnus Dominus, et laudabilis nimis : et magnificentie ejus non est investigatio⁹.

(Daleth.) Generatio ad generationem laudabit opera tua, et fortitudines tuas annuntiabunt.

(He.) Decorem gloriæ magnitudinis tuæ, et verba mirabilium tuorum loquar.

(Vau.) Et fortitudinem horribilium tuorum loquentur, et magnitudines tuas narrabunt¹⁰.

(Zain.) Memoriam multæ bonitatis tuæ loquentur (h. eructabunt), et justitias tuas laudabunt.

C (Hheth.) Clemens, et misericors Dominus : patiens, et multæ miserationis (h. tardus ad furorem et magnæ misericordiæ).

(Teth.) Bonus Dominus omnibus, et misericordiæ ejus in universa opera ejus.

(Iod.) Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et sancti (h. misericordes) tui benedicant tibi

(Caph.) Gloriam regni tui dicent, et fortitudines tuas loquentur.

(Lamed.) Ut ostendant filiis hominum fortitudines ejus¹¹, et gloriam decoris regni ejus.

(Mem.) Regnum tuum regnum omnium sæculorum, et potestas tua in omni generatione, et generationem.

(Samech.) Sustentat¹² Dominus omnes corruentes et

¹⁰ lidem mss., *narrabo* pro *narrabunt*.

¹¹ In Cisterciens. ms., *fortitudines tuas, et gloriam decoris regni tui*.

¹² Abest in Hebræis voluminibus integer versiculus qui a littera *nun* initium ducebat. Hinc colligas mutilum esse aliqua sui parte totum Hebraicum, et ante Hieronymi tempora excidisse verum decimum quartum hujus psalmi : neque vero illum legas in exemplaribus Canonis Hebraicæ veritatis : etsi scriptus reperitur temeritate librarium in quatuor mss. codicibus Hieronymianæ istius versionis. Hæc sunt autem quæ exciderunt : *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis* MART.

— Sufficit Cisterciens. ms., versiculum, *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis et sanctus in omnibus operibus suis*, quem ab Hebraico exemplari excidisse certum est ex ipso litteræ *nun*, a qua est incipiendus, defectu. Videtur autem excidisse ante Hieronymi ipsius tempora, siquidem et melioris notæ codices, qui hanc ejus versionem ex

erigit omnes jacentes (h. incurvatos).
 (Ain.) Oculi omnium in (h. ad) te sperant, et tu das
 eis escam suam ¹ (h. eorum) in tempore suo.
 (Phe.) Aperis manus tuas et imple omne animal
 refectioe ² (h. satias omnem virum placite).
 (Sade.) Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus
 (h. misericors) in omnibus operibus suis.
 (Coph.) Juxta est Dominus omnibus qui invocant
 eum: omnibus qui invocant illum in veritate.
 (Res.) Placitum timentium se faciet, et clamorem
 (h. deprecationem eorum exaudiet, et salvabit
 eos.
 (Sin.) Custodit Dominus omnes diligentes se, et uni-
 versos impios conteret (h. disperdet).
 (Thau.) Laudem Domini loquetur os meum, et be-
 nedicet omnis caro ³ nomini sancto ejus in æter-
 num (h. in sæculum, et ultra), et jugiter.

ALLELUIA.

(CXLVI.) Lauda, anima mea, Dominum:
 laudabo Dominum in vita mea:
 cantabo (h. psallam) Deo meo quandiu sum.
 Nolite considerare in principibus:
 in (Al. et in) filio hominis, cui non est salus.
 Egredietur spiritus ejus, et revertetur in humum
 suam: in die illa peribunt cogitationes ejus ⁴.
 Beatus cujus Deus Jacob auxiliator ejus:
 spes ejus in Domino Deo suo.
 Qui fecit cælum et terram:
 mare, et omnia quæ in eis sunt:
 et custodit veritatem in sempiternum (h. sæculum).
 Qui facit judicium calumpniam sustinentibus,
 et dat panem esurientibus.
 Dominus solvit vinctos:
 Dominus illuminat cæcos:
 Dominus erigit allisos (h. incurvatos):
 Dominus diligit justos.
 Dominus custodit advenas,
 pupillum et viduam suscipiet:
 et viam impiorum conteret (h. parvertet).
 Regnabit Dominus in æternum (h. sæculum),
 Deus tuus, Sion, in generationem et generationem.
 Alleluia.
 (CXLVII.) Laudate ⁵ (h. Psallite) Dominum, quo-
 niam bonum est canticum Dei nostri:
 quoniam decorum est, pulchra laudatio.
 Edificabit (Edificans) Jerusalem Dominus:
 ejectos Israel congregabit (h. congregans).
 Qui sanat contritos corde,
 et alligat plagas (h. dolores) eorum.
 Qui numerat multitudinem stellarum
 et omnes nomine suo vocat.

Hebræo continent, et Veterum diligentissimorum
 Interpretum, Aquilæ, Symmachi, et Theodotionis
 versiones eo carent. Legerunt tamen ex Orienta-
 libus linguis Syrus atque Arabs interpretes, nisi
 si, quod suspicari ad hunc maxime locum licet, D
 ipsimet acceperunt ex LXX, qui diu antea sic in-
 terpretati sunt, Πιπτός Κύριος ἐν πᾶσι λόγοις αὐ-
 τοῦ καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Fit sane
 ex his verosimillimum in Hebræo quoque archet-
 typo ita scriptum olim exstitisse, ducto ab nun lit-
 terra versiculi exordio, נאמן יהוה בכל-דבריו וחסיד
 בכל-מעלשיו

¹ Pronomen suam in Cisterciensi m. tacet.

² Canon Memmianus et Carcassonensis legunt, *Et imple omnem animam benedictione*. Manifestus vero error apparet in scholio marginali, in quo ex-
 scriptor posuit *omnem virum*, ubi scholiastes scrip-
 serat, *omne vivum*: quod alio modo depravatum
 etiam legimus in ms. S. Michaelis; ibi enim scrip-
 tum est, *satias omne obvium placite*. MART.

³ Reginæ ms., *et benedicat omnis caro* etc.

⁴ Ms. Cisterciens hic vocem *omnes* interserit,
 tum pronomen *ejus* prætermittit.

A Magnus Dominus (h. dominator) noster, et multus
 fortitudine:
 et prudentiæ ejus non est numerus,
 Suscipiens mansuetos Dominus:
 humilians impios usque ad terram.
 Canite Domino in confessione:
 canite (h. psallite) Deo nostro in cithara.
 Qui operit cælos nubibus,
 et præbet terræ pluviam,
 et oriri facit in montibus germen ⁶.
 Qui dat jumentis panem suum:
 filiis corvi clamantibus.
 Non est in fortitudine equi voluntas ejus:
 neque in tibiis viri placetur ei.
 Placetur Domino in his qui timent eum,
 et expectant misericordiam ejus ⁷.
 Lauda, Jerusalem, Dominum:
 Cane Deum tuum, Sion.
 Quia confortavit vectes portarum tuarum
 benedixit filiis tuis in medio tui.
 B Qui posuit terminum tuum pacem:
 adipe (Al. et adipe) frumenti saturavit te.
 Qui emittit eloquium suum terræ:
 velociter currit verbum ejus.
 Qui dat nivem quasi lanam:
 prunam (Al. pruinas) quasi cinerem spargit
 Projecit glaciem suam quasi buccellas:
 ante faciem frigoris ejus quis stabit?
 Mittet verbum suum, et solvet illa:
 spirabit spiritu suo, et fluent, aquæ.
 Qui annuntiat verbum suum Jacob:
 præcepta sua, et judicia sua Israel.
 Non fecit similiter omni genti,
 et judicia ejus non cognoscent. Alleluia,

ALLELUIA.

(CXLVIII.) Laudate Dominum de cælis:
 laudate eum in excelsis:
 C Laudate eum, omnes angeli ejus:
 laudate eum, omnes exercitus ejus.
 Laudate eum, sol et luna,
 laudate eum, omnes stellæ luminis.
 Laudate eum, cæli cælorum,
 et aquæ, quæ super cælos sunt,
 Laudent nomen Domini:
 Quoniam ipse mandavit (h. præcepit) et creata
 sunt.
 Statuit ea in sæculum (h. æternum), et in æternum ⁸
 (h. sæculum),
 præceptum dedit, et non præteribit.
 Laudate Dominum de terra:
 dracones et omnes abyssi.

⁵ Male legunt in speculo S. Augustini: *Laudate Dominum, quoniam bonus est: Canticum Dei nostri*, etc. Nam S. ipse Hieronymus docet in Hebræo scriptum esse: ALLELUIA, KI TOB ZAMRA, id est, *Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus*. Vide epist. ad Marcellam, cujus principium: *Nuper cum*, etc. MART.

⁶ Subjungit Cisterciens. ms. alterum hemisti-
 chium *et herbam servituti hominum*, quod in ho-
 dierno quidem Hebræo exemplari non est; sed
 nedum Septuaginta, verum etiam multo sequiorum
 interpretum Hexaplarium ævo exstitisse, ex eorum
 compertum est testimoniis. Alibi, sive ad psalm.
 civ, vers. 15, ubi hæc eadem sententia occurrit et
 verba לעשב לעבודת האדם interpretatus est S. Pater,
 et *ferum servituti hominum*.

⁷ Reginæ ms. *Bene placetur*. Jam vero Cister-
 ciensis hoc finito versiculo, juxta Vulgatæ divisio-
 nem præponit titulum *Alleluia*, ac novum psalmum
 a verbis, *Lauda, Jerusalem, Dominum*, auspica-
 tur.

⁸ Nostri mss. hic quoque habent *et in sæcu-
 lum*.

Ignis, et grando, nix, et glacies :
 ventus, turbo, quæ facitis sermonem ejus.
 Montes et omnes colles :
 Lignum fructiferum et univæ cedri.
 Bestiæ, et universa jumenta,
 reptilia, et aves volantes.
 Reges terræ et omnes populi :
 principes et universi judices terræ.
 Juvenes, et virgines :
 senes cum pueris laudent nomen Domini.
 Quoniam sublime nomen ejus solius :
 gloria ejus in cælo et in terra.
 Et exaltavit cornu populi sui :
 laus omnibus sanctis (h. misericordibus) ejus,
 filiis Israel populo appropinquanti (h. propinquo)
 sibi. Alleluia.

ALLELUIA.

(CXLIX.) Cautate Domino canticum novum :
 laus ejus in congregatione sanctorum (h. miseri-
 dium).
 Lætetur Israel in factore suo :
 filii Sion exsultent in rege suo.
 Laudent nomen ejus in choro :
 in tympano, et cithara cantent (h. psallant) ei.
 Quia complacet sibi Dominus in populo suo :
 exaltabit (h. glorificabit) mansuetos in Jesu (h.
 salutem).

Explicit liber Psalmorum ¹.

¹ In Regiæ ms. ut in Vulgata, *Exaltationes*.

² Canon Carcassonensis solus ita habet scriptum ad calcem Psalterii. *Explicit Psalterium. Sunt in Psalterio versus II. D. XXII, id est 3522, tot nemque quot numerantur in Hebræis Massoretharum exemplaribus. Hinc colligimus annotationem illam,*

A Exsultabant sancti (h. misericordes) in gloria :
 laudabunt in cubilibus suis :
 Exsultationes ¹ Dei in gutture eorum,
 et gladii ancipites in manibus eorum.
 Ap faciendam vindictam in gentibus :
 increpationes in populis (h. plebibus).
 Ut alligent reges eorum catenis,
 et inclytos eorum compedibus ferreis.
 Ut faciant in eis judicium conscriptura :
 decor est omnium sanctorum (h. omnibus miseri-
 cordibus) ejus. Alleluia,

ALLELUIA.

(CL.) Laudate Dominum in sancto ejus :
 laudate eum in fortitudine potentie (h. firma-
 mento fortitudinis) ejus.
 Laudate eum in fortitudinibus ejus :
 laudate eum juxta multitudinem magnificentie
 sue.
 B Laudate eum in clangore buccinæ :
 laudate eum in psalterio et cithara,
 Laudate eum in chordis et organo.
 Laudate eum in cymbalis sonantibus :
 laudate eum in cymbalis tinnientibus (h. jubila-
 tionis).
 Omne quod spirat. laudet Dominum.
 Alleluia ¹.

qua numerus versuum Psalterii præfinitus est juxta Massorethas Hieronymo ætate multum inferiores, ab scholiaste Canonis Hebræicæ veritatis, vel ab alio scriptore antiquo Hebræice perito fuisse derivatam.
 MART.

PRÆFATIO ¹ HIERONYMI IN LIBROS SALOMONIS ².

Chromatio et Heliodoro episcopi ³ Hieronymus.

Jungat epistola. quos jungit sacerdotium : imo C Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Mala-
 charta non dividat, quos Christi nectit amor ⁴. chiam, quos posutus, scripsissem, si licuisset præ

¹ Canon Memmianæ Bibliothecæ hanc habet inscriptionem in fronte librorum Salomonis : *Hieronymus Chromatio et Heliodoro episcopis, de editione ad liquidum ex Hebræo translata. Ecclesiæ autem Narbonensis Biblia Sacra, quæ Canonem Hebræicæ veritatis similiter complectuntur, ut suo loco explicatum est, hoc modo Proverbiorum inscribunt librum : Liber Salomonis, id est Parabolæ ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Eusebio Hieronymo presbytero, petente Chromatio et Heliodoro episcopo. Eadem, sed clarius, leguntur in ms. codices Bibliorum monasterii Silvæ majoris : Liber Salomonis, id est Parabolæ ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Hieronymo presbytero, petentibus Chromatio et Heliodoro episcopis : quem titulum invenimus in ms. etiam codices S. Germani a Pratis, num. 6. Hinc, ni fallor, manifeste apparet præsentem translationem librorum Salomonis ipsissimam esse quam Hieronymus adversus Rufinum indicat his verbis : Salomonis etiam libros, quos olim juxta Septuaginta, additis obelis et asteriscis, in Latinum verteram ex Hebræico transferens et dedicans sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro, hæc in præfatiunculæ meæ siue sub-*

jecti : Si cui

² Ita triginta ad minus mss. codices, qui constanter legunt *Masloth* in hac præfatione : quamvis in prologo Scripturarum libris Samuel et Malachim præfixo nonnulli scriptum habeant *Masaloth*, et Vaticanus jam sæpe laudatus, *Misloth* secundum Origenem Commentario in psalmum 1, ubi *Μισλόθ* legitur. Idem Vaticanus codex ms. consequenter pro *Cæleth* scribit *Acoheleth* ; de quo jam dictum est in nostris ad prologum Scripturarum, sive Principium Galeatum. Conferat ista qui voluerit. MART.

³ Ad veterum librorum ex his etiam, quos Martianæ consuluit fidem addimus, *episcopis*, quod et Rabbanus in suo olim exemplari legit. Et vero Aquileiensis jam tum episcopus erat Chromatius iste, cui Commentariorum librum in Habacuc non ita pridem S. ipse Pater inscripserat : Altini autem cathedram obtinebat Heliodorus, quod nemo ignorat. Quin S. ipse Pater, ubi contra Rufinum lib. II num. 31 de hac sua librorum Salomonis translatione ex Hebræico sermonem habet, eam se ait dedicasse, *sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro*.

⁴ Iisdem pene usus est verbis epistola in nostra recensione 7 ad eundem Chromatium. Jovinum et Eusebium scribens : *Non debet charta dividere quos amor mutus copulavit*.